c
y
m
k

Curtea de la Argeş

Revistă de cultură

Anul III ■ Nr. 1 (14) ■ Ianuarie 2012

Biserica Sf. Nicolae, Câmpulung (fotografie de pr. Daniel Gligore)

Din sumar:

Cel care ne ține români

Gheorghe PĂUN

Mă întreb uneori, ca tot omul obişnuit să se mire, de unde vine măreția lui Eminescu, fascinația față de el şi față de opera lui (cu întrebarea-oglindă, pretins retorică, poate nemotivat pusă alături: de unde vine pornirea unora de a-l împinge spre raftul cu miros de naftalină – chiar dacă mirarea din urmă poate aminti o vorbă de tip Murphy, cum că adesea căutăm explicații adânci, raționale, acolo unde, în realitate, pricini mărunte – Murphy spune „prostia”, dar nu-mi place cum sună – explică totul). Nu încerc să răspund, au făcut-o mulți alții înaintea mea, voci cu mare greutate culturală (de fapt, nu cred că există scriitor român, nu neapărat critic sau istoric literar, de oarecare anvergură care să nu se fi referit măcar o dată la Eminescu), vreau doar să subliniez un detaliu care mi-a sărit în ochi de curând, parcurgând impresionantul album fotografic *Românii din jurul României*, realizat de Vasile Şoimaru (Editura Prometeu, Chişinău, 2008): împrejurul Țării (aşa am văzut că se scrie dincolo de Prut, totdeauna cu majusculă), există o mulțime de monumente ale poetului, de plăci memoriale, locuri şi clădiri legate de biografia sa (multe la Cernăuți, şi mai multe prin Basarabia, începând cu Chişinăul, în Uzdinul sârbesc, în alte locuri), străjuind parcă granița dinspre afară. Iar *simbolul Eminescu* face cerc în jurul României mai trainic chiar decât cercul de bronz şi marmură al monumentelor.

Un alt mare poet, mai aproape de noi, vorbea inspirat despre „patria noastră – limba română”. Voievod necontestat în această patrie este Eminescu şi greu de semnificații este acest lucru mai ales în ținuturile unde a vorbi în limba ta n-a fost până mai ieri (şi pe alocuri nu este nici astăzi) un drept subînțeles, o alegere simplă, firească. Ba chiar se putea muri din asta – citiți din când în când revista *Literatura şi Arta*, săptămânal al scriitorilor din Republica Moldova, şi vă veți cutremura cât adevăr cuprinde afirmația dinainte! Şi n-au fost deloc

puține ținuturile cu pricina. Iorga spunea undeva că „România este unica sau una dintre puținele țări din lume înconjurată de conaționali” – iar Eminescu o subliniase, folosind alte cuvinte, încă din 1879 (*Timpul,* 25 mai): „Nu e popor megieş care să n-aibă români sub jugul său: sârbi, bulgari, greci, turci, unguri, muscali, nemți – fiecare are, unii milioane, alții sute de mii de suflete din acest popor osândit de Dumnezeu spre nefericire şi robie.” Pentru aceste suflete osândite, Eminescu este românul-prototip, învățător-preot-frate, cel care suferă pentru fiecare în parte şi cântă pentru toți laolaltă, cel care a muncit ca un rob (mă gândesc la publicistică, la postume, la caietele cu însemnări) şi, pentru a continua cu o parafrază la Brâncuşi, a creat ca un zeu, cel care nu ne poate fi luat, nu poate fi uitat, nu poate fi micşorat. Pentru că el, îndumnezeitul, e pretutindeni şi mereu, în fiecare frază pe care o rostim, în fiecare frază pe care o gândim. După ce a fost el, cu toții trăim în limba Eminescu, deci în patria Eminescu. Fără el am fi mai puțin români, am vorbi altfel deci am simți *altfel,* iar cei cărora le-ar plăcea (căci le-ar folosi) să fim mai puțin români ar avea atunci, poate, o şansă, pentru că n-ar mai fi arşi de privirea lui de zeu lunar, fulgerați de gândul şi de fraza sa (vom relua în revistă părți din articolele sale, spre reamintire, spre luare aminte).

Dacă n-ar suna prea terestru, l-aş asemui pe Eminescu, gândindu-mă la monumentele de care vorbeam şi la *dorul* de el, care-i *doare* pe românii de pretutindeni, cu atât mai din plin pe cei din apropiere, dar trăitori *în afară,* l-aş asemui, zic, cu legăturile din spice lungi de grâu care țin alături încovoiate de rod şi încovoiate de vremuri spice de grâu, rotunjind un întreg, unul cu nume, trainic şi bogat, cu un rost mult peste cel ce vine din însumarea părților. *Rotunjind un snop cu numele România.*

Din actualitatea culturală

Curtea de la Argeș, un an de la apariție

Întâlnirea Clubului Iubitorilor de Cultură din 14 decembrie a fost una cu totul specială, dedicată aniversării unui an de la plecarea la drum a revistei noastre. În sala de spectacole a Centrului de Cultură și Arte „George Topîrceanu” din Curtea de Argeș a fost aglomerație, cu mulți localnici și cu mulți oaspeți. Au fost de față membrii colegiului redacțional, colaboratori, prieteni ai revistei, oficialități locale și județene. Amintim mai întâi o parte dintre oaspeții veniți de la mai mare depărtare: eficientul Florea Firan, de la Craiova, redactor șef al revistei *Scrisul Românesc,* scriitorii Paula Romanescu, Marian Nencescu, Ion C. Ștefan, George Tei (București) și Florian Copcea (Turnu Severin), toți mari sprijinitori ai revistei și prieteni ai CIC, scriitoarea Zenovia Zamfir, în fruntea unei veritabile delegații de oameni de cultură din Râmnicu-Vâlcea, seniorul literelor românești Mihail Diaconescu. Din Pitești, au participat Spiridon Cristocea – director al Muzeului Județean Argeș, Filofteia Pally – director al Muzeului Viticulturii și Pomiculturii din România, Golești-Argeș, Octavian Sachelarie – director al Bibliotecii Județene „Dinicu Golescu”, Cristian Cocea, director al Direcției pentru Cultură Argeș, precum și un număr de scriitori, oameni de cultură: Mariana Șenilă-Vasiliu, Maria Mona Vâlceanu (redactor al revistei), Mihai Ghițescu și alții. A participat la întalnire și primarul municipiului Curtea de Argeș, Nicolae Diaconu.

Oaspete de onoare a fost ziarista Raia Rogac, de la Chișinău.

Au vorbit despre revistă și despre CIC, printre alții, Mihail Diaconescu, Paula Romanescu, Florea Firan, Raia Rogac, care a citit și un mesaj din partea acad. Petru Soltan, din Chișinău (printre altele, constantul colaborator de peste Prut spunea „Nu cunosc o altă revistă cu o tematică atât de variată și substanțială în materie, în profunzime, încât a dumneavoastră mă face optimist”). Și scriitorul Radu Cârneci, neputând participa la întâlnire, a trimis un mesaj de salut (prezentat de Marian Nencescu), din care reluăm un paragraf: „Da, această publicație trebuia să existe *aici, în prima așezare voievodală a Basarabilor,* aici, unde limba română, *Limba Domnitoare,* și-a zidit prin jertfă – ca *Ana lui Manole* – temeinicia netrecătoare. Da, *Curtea de la Argeș* punctează cu vrednicie românitatea noastră, adică gloria trecutului, reconfigurarea prezentului și, sigur, speranța într-un viitor pe măsura virtuților acestui popor atât de încercat de-a lungul veacurilor…”

Actorul Puiu Mărgescu, de la Teatrul „Al. Davila” din Pitești, a recitat poeme de Nicolae Dabija, poeta-muzician Maria Calleya a cântat la pian, iar Alexandru Mustea, surpriza întâlnirii, a cântat muzică de operă. Fiind în preajma sărbătorilor de iarnă, un grup de copii din Arefu, condus de profesorul Cezar Bădescu, a cântat colinde, iar seara s-a încheiat cu un concert de colinde, de aproape o oră, susținut de Corala „Orfeu” a Centrului de Cultură și Arte.

Marin Ioniță la *Gaudeamus*

Scriitorul piteștean Marin Ioniță a lansat în cadrul târgului de carte Gaudeamus de la București a treia ediție a volumului *Kiseleff 10. Fabrica de scriitori.* În cadrul lansării, care a avut loc la standul Trustului de presă *Adevărul,* scriitorul Florin Iaru l-a felicitat pe autor, subliniind valoarea unei astfel de cărți-document care umple un gol în istoria literară românească, o carte în paginile căreia ne întâlnim cu Nicolae Labiș, Gheorghe Tomozei, Aurelia Cornu și chiar academica figură a lui M. Sadoveanu, asigurându-i pe „elevi” că din școala de literatură vor ieși exact atâția scriitori câți scriitori au intrat. Criticul literar Alex Ștefănescu a insistat asupra interesului literar și documentar al acestei cărți, scrisă din rememorarea cu inima a unor momente inițiatice. „Am simțit că cineva trebuia să scrie această carte”, a mărturisit autorul, convins că marile adevăruri trebuie întotdeauna rostite. (M.V.)

„Florile dalbe”

Este vorba despre Gala Datinilor de Crăciun și Anul Nou, finala județeană, organizată pe 15 decembrie la Centrul de Cultură și Arte „George Topîrceanu” din Curtea de Argeș. După alaiul datinilor de iarnă, desfășurat pe Bulevardul Basarabilor, a urmat spectacolul de gală al grupurilor și ansamblurilor reprezentative de urători din județul Argeș. Au participat douăsprezece grupuri, calificate în urma unor „semifinale” care au avut loc la Corbi, Țițești și Ștefănești (au fost peste 800 de concurenți înscriși în competiție, copii venind din 48 de comune ale județului, plus municipiul Pitești). Cele 12 grupuri participante la finala de la C. de Argeș veneau din: Pitești (două), Serbănești-Rociu, Bogați, Corbi (două), Valea Iașului, Galeș-Brădulet, Corbeni, Vulturești, Jugur-Poienarii de Muscel, Țițești.

Redactor-șef: Gheorghe Păun

Redacție: Daniel Gligore, Maria Mona Vâlceanu, Constantin Voiculescu

Colegiu redacțional: Svetlana Cojocaru – director al Institutului de Matematică și Informatică al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, **Florian Copcea** – scriitor, membru al USR și USM, Drobeta-Turnu Severin, **Ioan Crăciun** – director al Editurii Ars Docendi, București, **Spiridon Cristocea** – director al Muzeului Județean Argeș, Pitești, **Dumitru Augustin Doman** – scriitor, Curtea de Argeș, **Sorin Mazilescu** – director al Centrului Județean Argeș pentru Promovarea Culturii, Pitești, **Marian Nencescu** – redactor-șef al revistei *Biblioteca Bucureștilor*, **Filofteia Pally** – director al Muzeului Viticulturii și Pomiculturii din România, Golești, Argeș, **Octavian Sachelarie** – director al Bibliotecii Județene „Dinicu Golescu”, Pitești, **Adrian Sămărescu** – director editorial al Editurii Tiparg, Pitești, **Ion C. Ștefan** – profesor, membru al USR, București.

CURTEA DE LA ARGEȘ

Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Trustului de Presă „Argeș Expres”, director Gavrilă Moise, și a Centrului de Cultură și Arte „George Topîrceanu”, director Cristian Mitrofan, din Curtea de Argeș

Corectură: Radu Gîrjoabă și Cristian Bobi

Tehnoredactare: Elena Baicu

ISSN: 2068-9489

Trustul de Presă „Argeș Expres”
Bulevardul Basarabilor, Nr. 35A
Tel/fax: 0248-722368.
E-mail: curteadelaarges@gmail.com
Website: www.curteadelaarges.ro

Abonamente se pot face la sediul redacției (25 lei/6 luni și 50 lei/12 luni; banii trebuie trimiși în contul SC Argeș Expres Press S.R.L. deschis la Raiffeisen Bank Curtea de Argeș, IBAN: RO83 RZBR 0000 0600 0373 5533), sau în contul deschis la Trezoreria Curtea de Argeș, IBAN: RO46 TREZ 0485 169X XX00 0379.

Tiparul: SC Argeșul Liber SA, Pitești

Revista poate fi sponsorizată prin intermediul Asociației Culturale Curtea de Argeș, cont Raiffeisen în curs de definitivare.

Sub crugul Eminescului

Fiinţa limbii române

Horia BĂDESCU

Cu ani în urmă şi timp de mulţi ani, la fiecare mijloc de ianuarie, Geo Bogza desemna pe harta celestă, cu peniţa unui plop, chipul Luceafărului. Pe care ni-l trimitea nouă, prietenilor lui, să ne-aducem aminte. Să ne-aducem aminte de cel niciodată uitat şi de neuitat niciodată. Să ne-aducem aminte de noi înşine dacă vrăjmăşiile lumii şi vremurilor ne-ar fi spălat creierul de amintirea a ceea ce suntem. Să ne-aducă aminte ce nevoie avem de el.

Căci, iată, nu puţini sunt aceia dintre noi care se întreabă ironic ce nevoie mai avem de Eminescu. Întrebare inutilă, întrebare fără de sens. E ca şi cum te-ai întreba de ce mai ai nevoie de aer ori de apă ori de iubire. Sau cum te-ai întreba de ce mai ai nevoie de limba română. Mai ales de limba română. Adică, de lucruri fără de care nu se poate vieţui. Nu doar pentru că nu este posibil fără de ele, ci, mai ales, fiindcă tu eşti întru ele, fiind întru tine prin ele. Noi suntem în limba română fiindcă limba română este în noi. Mai presus de orice, suntem români în măsura în care suntem ai limbii române. Scriam aici mai deunăzi că instinctul este memoria cărnii, aşa cum Dumnezeu este memoria sufletului. Ei bine, din această perspectivă, limba este memoria identităţii unui popor. Ea conţine tot ceea ce îl particularizează pe acesta, toate acele aplecări interioare care-l aşază într-o matrice unică – nici superioară, nici inferioară – în tabelul elementelor care constituie umanitatea. Aşa încât întrebarea despre sine a unui popor este întrebarea despre sinea limbii sale.

Oneşti

Şi iată că, întrebându-te despre fiinţa fiinţei tale, despre fiinţa limbii române adică, la capătul întrebării îl afli pe Eminescu. După cum, întrebându-te despre Eminescu, la capătul întrebării afli desăvârşita fiinţă a limbii române. Aşa cum ne-a dat-o el. Cu iubirea şi risipirea cu care zeii dau fiinţă lumii. Şi dacă este adevărat că zeii au chipul acelora care cred în ei, atunci nu poţi decât să rămâi în uitare de sine privind chipul limbii române: chipul lui Eminescu.

Nu ştiu câţi dintre noi suntem conştienţi de cotropitoarea frumuseţe a darului pe care-l primim la naştere, limba cu care va să spunem lumea şi să ne spunem odată cu ea şi nici ce datorie, niciodată posibil de plătit, avem faţă de el, dar ar trebui ca măcar în ziua care ar trebui să-i poarte numele, o dată pe an, să nu ne mai uităm cu vinovată indiferenţă cum este tăvălită prin noroiul mizeriei cotidiene fiinţa limbii române.

Oraşul Drochia, Republica Moldova

Sfântul Eminescu

ÎPS CALINIC

Pentru mine, Mihai Eminescu este un sfânt al neamului românesc şi al întregii lumi.

Spun sfânt al neamului românesc pentru că s-a legat fiinţial de Biserica Ortodoxă şi de neamul din care s-a plămădit. Gândul şi privirea minţii mi s-au aşezat pe slovele scrise oarecând de Mihai Eminescu: *„Bisericii Ortodoxe Româneşti se datoreşte introducerea limbii române în Biserică şi Stat, ea este mama neamului românesc. N-a fost ea aceea care a dat reazemul evanghelic? N-a fost ea care a apărat intactă creştinătatea faţă de agresiunea străinilor? N-a fost aceea care în persoana lui Varlaam Mitropolitul a făcut ca Duhul Sfânt să vorbească în limba neamului românesc? Să redeie în graiul de miere al coborâtorilor armiilor romane Sfânta Scriptură şi preceptele Blândului Nazarinean? Şi nu mai arde candela veşnică la capul binecredinciosului şi de Hristos iubitorului Ştefan Voievod?"*

Aşadar, se vede din aceste slove admiraţia şi inspiraţia pentru a scrie în limba neamului românesc, în grai de miere, având fundamentul frumosului în „Sfânta Scriptură şi preceptele Blândului Nazarinean".

Consider că este sfânt al întregii lumi pentru că mesajul poeziei eminesciene se adresează sufletului fiecărui om de pe această fărâmă de pământ, zidit după chipul lui Dumnezeu, având menirea de a se împărtăşi de bucuria, frumuseţea şi dragostea dumnezeiască manifestată în tot ceea ce ne înconjoară.

Mai anii trecuţi, profesoara universitară Rosa del Conte ne-a făcut, dar de inimă, tălmăcirea operei lui Eminescu în cartea: *Eminescu sau despre Absolut.* Nici că se putea lucru mai frumos, ca o italiancă, inspirată de Sus, să ne arate ce minune ne-a făcut Dumnezeu, trimiţând pe Mihai Eminescu (15 ianuarie 1850) în România, acum 162 de ani.

Am avut bucuria să tipărim, la Editura Arhiepiscopiei Argeşului şi Muscelului, *47 de poezii ale lui Mihai Eminescu,* în ediţie bilingvă română-engleză, dar şi într-o înţelegere a profesorului şi cercetătorului James Moulder, pe care Dumnezeu l-a inspirat să facă aceasta. Este pentru mine o mare bucurie să văd stăruinţa lui James Moulder să citească traducerile în engleză ale poeziei, să traducă personal fiecare cuvânt, folosindu-se de tehnica informatică actuală, deşi cunoaşte doar câteva expresii turistice din limba română, să reflecteze asupra lor şi să aibă propriile gânduri, inspirate din poeziile eminesciene.

M-a impresionat sinceritatea lui James Moulder, care pune în valoare autentica profunzime a trăirii şi gândirii universale eminesciene: „Ce succes am avut? Ca modalitate de traducere sau interpretare sau parafrazare a poeziei sale este un dezastru absolut! Ca modalitate de a avea gânduri pe care altfel nu le-aş fi avut – gânduri care au rădăcini în gândurile lui Eminescu – este foarte mulţumitor. Aşa că, da, mi-am creat propriile poezii din poeziile lui Eminescu. Dacă doriţi, *sine qua non Eminescu.*"

Pentru mine preocuparea profesorului australian este o dovadă în plus că mesajul lui Eminescu nu este doar pentru inima neamului românesc, din care s-a plămădit, ci este pentru inima fiecărui om din această frumuseţe a lumii văzute, datorită ancorării sale în Cuvântul ziditor, proniator şi mântuitor, care este în adâncul fiecăruia dintre noi.

Este un pas înainte, făcut dintr-un suflet sensibil, cu nobila dorinţă de promovare a poeziei eminesciene în rândul cititorilor internaţionali.

Iată încă o dovadă grăitoare că Mihai Eminescu este viu în eternitate.

(Prefaţa cărţii J. Moulder, *47 Poems by Mihai Eminescu,* Ed. Arhiepiscopiei Argeşului şi Muscelului, Curtea de Argeş, 2011.)

„Dimensiunea Eminescu”, în ghips, piatră sau bronz

Marian NENCESCU

Parafrazând titlul unui studiu al lui Marin Tarangul (*Intrarea în infinit sau Dimensiunea Eminescu,* Editura Humanitas, 1992), constat un paradox: nu înțelege *dimensiunea Eminescu* acela care doar îl idealizează fără să încerce să-i înțeleagă *neînțelesul.* Pentru generația tânără îndeosebi, dar și pentru intelectualii formați la școala temeinică a anilor de după război, Eminescu trebuie să rămână el însuși, desprins de legendele asociate abuziv și neferícit ființei sale terestre, ori de colportările deliberate ale unor indivizi obscuri și mediocri, care pretind că l-au cunoscut pe poet în anii 1885-1889, când se zbătea în ghearele bolii.

Evident, redefinirea operei eminesciene, sau *intrarea în infinit,* cum o numea același Marin Tarangul, ar trebui să înceapă cu o meditație serioasă asupra limbajului său poetic, pornind evident de la redefinirea experienței poetico-gânditoare, văzute ca o deschidere spre ființă, cam în maniera în care M. Heidegger l-a reanalizat pe Holderlin în 1943, la o sută de ani de la moarte. Cum o analiză de tip heideggerian, având la bază meditația despre esența ființei (*ek-zistență*), menită să definească originea și poziția (*stasis*-ul) creației eminesciene e greu de conceput în spațiul cultural actual, nu ne rămâne decât să sperăm că drumul adâncirii interioare, pornite de la premisa că omul ek-zistă, iar creația sa este o întoarcere din viitor spre esența bizuită pe o amintire fidelă, se îndreaptă spre o direcție unică, numită comun *destin.*

Botoșani

Un asemenea *destin* paralel cu opera artistică eminesciană îl constituie și istoria reprezentărilor cultural-artistice – opere plastice, muzicale sau literare – în care Eminescu este reprezentat, în scopul promovării publice. Se poate spune că și în acest caz, poetul, înzestrat precum anticul Midas cu darul de a transforma în aur tot ce atinge, a reușit să inspire suficiente creații de această natură, oferind unor artiști de primă mână ocazia de a realiza chiar „capodopera” vieții lor, confirmând astfel ideea potrivit căreia *poeticul se arată mai amplu decât logosul.* Cu alte cuvinte, *poezia este însăși fapta cuvântătoare a privirii.*

Vaslui

Pornind deci de la premisa, îmbrățișată și de Marin Tarangul în volumul citat, anume că „Poezia lui Eminescu nu este o fizică cu legi și ecuații de forțe, ci o fizică cu peisaje și energii ce se înscriu misterios în însăși mișcarea de nesfârșire a lumii”, constatăm că, sub aspect cultural, ne aflăm astăzi într-un amplu și nedeclarat proces de *des-figurare* a lui Mihai Eminescu și, evident, de reproiectare ideatică. În acest context, nu *figura* sa concretă ne interesează, cât ideea de *infinit* prezentă în opera sa și de la care ar trebui să pornească o analiză temeinică a limbajului său poetic și, implicit, a definirii *monumentului* ce i-l datorăm.

Pentru a scurta aceste observații preliminare, dar nu exterioare subiectului, vom semnala că meritul reintroducerii lui Mihai Eminescu în câmpul interpretărilor filosofice și, implicit, de natură a defini reprezentările sale plastice, aparține lui C. Noica. În studiul său *Introducere în miracolul eminescian* (titlu aleatoriu, aplicat de editorii săi, Marin Diaconu și Gabriel Liiceanu, cu ocazia reeditării, în 1992, la Editura Humanitas, a unei scrieri din 1975 a lui C. Noica, intitulată *Eminescu sau gânduri despre omul deplin al culturii românești*), C. Noica descrie *ființa* eminesciană ca fiind cu totul complexă, în „arborescența și ramificațiile ei antologice”. Sau, cum spune C. Noica: „Ființa nu este fără individual, care la rândul lui nu se poate lipsi de determinații”. Soluția avansată de C. Noica, și aplicabilă până azi în câmpul cercetării eminescologice, este recursul la opera originară, în special la „Caiete”. Numai astfel este posibilă întâlnirea cu Luceafărul, dincolo de magia sa poetică plutitoare.

Analizând creațiile plastice inspirate de opera lui Mihai Eminescu în cei 112 ani de când avem mărturii în acest scop – prima creație originală, dacă nu luăm în calcul și *masca mortuară* realizată pe 17 iunie 1889 de sculptorul Marin Filip, este *bustul în bronz,* inaugurat în septembrie 1890, la Botoșani, aparținând sculptorului Ion Georgescu – constatăm că, încă din zorii interpretărilor plastice inspirate de viața și creația lui M. Eminescu, artiștii au avut la dispoziție suficiente elemente *materiale* pentru a-l reda cât mai obiectiv.

Chișinău

Mă refer aici, în special, la cele 4 fotografii, am spune „clasice” ale lui Eminescu (analizate în paginile acestei publicații în urmă cu un an – n.a.), apoi masca mortuară, dar și mărturiile directe ale unor contemporani. Din păcate, din această recuzită lipsea un element esențial – cunoașterea integrală a operei, mai precis a *dimensiunii Eminescu* – relevată cu totul tardiv, abia după anii ’90, când s-a finalizat editarea seriei de „Opere” (inițiată de Perpessicius, care a publicat în timpul vieții doar 6 volume, dar care a cuprins, în final, 16 volume), precum și a „Caietelor” (facsimilate).

Revenind la meritul de pionier al transpunerilor plastice eminesciene al sculptorului Marin Filip, amintim că acesta a realizat, în același an, 1889, și un *bust în gips* al poetului, expus la Ateneu și, din păcate, dispărut. Despre această lucrare nu există niciun indiciu, dar, ca printr-un miracol, *masca mortuară* s-a păstrat, fiind expusă cel mai recent în iunie 2010 în cadrul expoziției „Novele eminesciene”, organizată de Dan Toma Dulciu, Ion C. Rogojanu și Ion Vescan, la sediul Bibliotecii Metropolitane din București.

Același Marin Filip a colaborat și cu Ion Georgescu, autorul primului bust turnat în bronz în 1890, aflat azi la Botoșani, în Parcul Vârnav, fiind cel care s-a deplasat la Paris pentru a asigura execuția lucrării. Concluzionând, Mihai Eminescu s-a bucurat încă din momentul trecerii sale în neființă, spre cinstea lor și a publicului care a contribuit prin subscripție publică la realizarea acestor monumente, de atenția artiștilor plastici. Tripleta Filip Marin, Ion Georgescu și Oscar Spaethe, toți trei elevi ai lui Frederic Stork la Academia de Arte, intrat și el în 1911 în rândul artiștilor care au încercat imortalizarea poetului în monumente de for public, au fost și cei mai fideli în a reprezenta adevăratul chip al lui Mihai Eminescu, luând ca etalon fotografia de la Iași, din 1882.

Pictură de Mișu Pop

În context, menționăm că sculptorul Ion Georgescu a realizat și *basorelieful* în bronz, amplasat pe monumentul funerar al poetului, aflat la Cimitirul Belu, din Capitală, iar, împreună cu Oscar Spaethe, a executat, ca o replică la bustul de la Botoșani (din 1890), o operă similară la Dumbrăveni, în 1902.

Un moment cu adevărat semnificativ în reprezentarea plastică a lui M. Eminescu îl constituie inaugurarea, la Galați, pe 16 octombrie 1911, a primei *statui* în marmură a poetului, creație a lui Frederic Stork. Motivul plastic ales îl constituie sugestia *geniului* eminescian, identificată atât în privirea melancolică, cât și în prezența *Muzei,* ce înconjoară blocul de marmură, scoțând în evidență *făclia cunoașterii.* Inaugurată în prezența, confirmată, a elitei scriitorilor epocii, în frunte cu Mihail Sadoveanu, statuia, mutată de autorități în diferite locuri, se află astăzi în apropierea Oficiului de Stare Civilă al municipiului, atrăgând periodic pe tinerii căsătoriți ce-și rostesc jurămintele pe fundalul efigiei eminesciene.

Sub crugul Eminescului

Eminescu la Paris

Ştefan Ion GHILIMESCU

Titlul sub care inserăm în continuare [pag. 6] textul savantului Alexandru Ciorănescu rostit în 16 iunie 1989 cu prilejul dezvelirii şi sfinţirii statuii lui Mihai Eminescu din faţa Bisericii Române din Paris, la 100 de ani de amintire a Poetului naţional, conjugă numele primei apariţii a lui, în 1990, în revista *Luceafărul,* cu titlul adoptat şi păstrat de Nicolae Florescu la retipărirea, atât în *Jurnalul literar,* nr. 9-10/1993, cât şi în culegerea Alexandru Ciorănescu, *Eminescu sub fiorul timpului,* colecţia „Capricorn", editura publicaţiei amintite, 2000.

Angajat departe de ţară în nenumărate şi vaste întreprinderi cărturăreşti, deşi a visat şi a făcut toată viaţa planuri privind o abordare fundamentală a operei eminesciene, Alexandru Ciorănescu nu ne-a lăsat, în cele din urmă, decât o schiţă a unui demers pentru care era în mod cu totul excepţional pregătit. În opinia mai tuturor eminescologilor, studiul său *Un poet al nedeterminării,* ce ţine loc de prefaţă la antologia *Poezii alese,* Fundaţia Culturală Română, Madrid, 1990, poate oferi în sinteză o idee despre ceea ce ar fi presupus un asemenea proiect…

În legătură cu superba statuie a lui Eminescu şi amplasarea ei în rue Jean de Beauvais/44 rue de Ecoles, sunt de făcut câteva precizări, cu atât mai necesare cu cât astăzi circulă pe seama ei tot felul de poveşti. Realizată în bronz, cu înălţimea de circa doi metri şi jumătate, ea este opera sculptorului român din exil Ion Vlad (1920-1992) şi a arhitectei Ileana Sasu. Cheltuielile de transpunere în bronz au fost în cea mai mare măsură suportate de Aureliu Răuţă, universitar spaniol, prieten cu Alexandru Ciorănescu, unul dintre fruntaşii exilului românesc, întemeietor, împreună cu Vintilă Horia şi Radu Enescu, al Fundaţiei Culturale Române din Madrid. Cu faţa spre Phanteon, purtând sprijinite de braţul stâng, în dreptul inimii, filele-tăbliţe ale unei cărţi pe care scrie în română şi franceză „*Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată;/ Pururi tânăr înfăşurat în manta-mi*" („*Je ne pensais pas apprendre a mourir/ Jeune a jamais, drape dans ma cape*") din *Odă (în metru antic),* iar la picioare: „*Viaţa e un bun pierdut/ De n-o trăieşti cum ai fi vrut*" – Coşbuc, statuia lui Eminescu de la Paris a fost ridicată la 100 de ani de la moartea Marelui Poet din iniţiativa harnicei deja pomenite Fundaţii Culturale Române din Madrid, cu sprijinul câtorva personalităţi remarcabile ale exilului românesc.

În *Jurnalul parizian* (1989) al lui George Ciorănescu – vezi *Pagini de jurnal. Portrete, Amintiri,* Editura Institutului Cultural Român, 2003 –, găsim pe deplin lămuritor: „Duminică, 8 ianuarie 1989 – 11.15. Întâlnire la cafeneaua Village Ronsard cu Ioana Brătianu (*fiica în exil a lui George Brătianu,* n.n.), Sivia Bădescu (*actriţă, încă pe atunci, Perissot,* n.n.), Neagu Djuvara, Cicerone Poghirc (*lingvist de faimă mondială,* n.n.), şi Puiu (*savantul Alexandru Ciorănescu,* n.n.). *Punem la punct cererea ce va fi adresată autorităţilor franceze pentru autorizarea amplasării statuii lui Eminescu la Paris* (s.n.). Locul preferat de noi ar fi strada Jean Beauvais, lângă biserica ortodoxă, spre Rue des Ecoles. Ioana şi Silvia vor încerca să mobilizeze pe Toulon şi Tiberi (*Jean Tiberi, pe atunci, primar al Arondismentului 5 Paris, de mai multe ori deputat în Adunarea Naţională a Franţei pentru Paris,* n.n.). Întrunirea e conclusivă. Într-o oră suntem în posesia textului final. Cred că am izbutit să împac pe Neagu cu cele două fete. Neagu este froastat, căci, deşi fusese însărcinat la 9 decembrie să coordoneze activitatea pentru contactarea personalităţilor franceze, fusese lăsat deoparte de cele două, care redactaseră împreună ciorna cererii noastre către francezi". Aşadar, demersurile Fundaţiei pentru obţinerea aprobării amplasării statuii începuseră încă din 1988, dar, chiar şi aşa, monumentul nu avea cum să fie dezvelit în ianuarie 1989, cum susţine eronat într-o notă la *Eseuri europene,* 2009, Mircea Anghelescu. Fundaţia, prin membrii ei, a făcut, începând din ianuarie 1989, timp de mai multe luni, intervenţii atât în Adunarea Naţională a Franţei (prin Jean Tiberi), cât şi la Primarul Parisului, Jacques Réné Chirac, preşedinte al Franţei din 1995. Rod al unor eforturi susţinute, aprobarea autorităţilor franceze a fost în sfârşit obţinută, statuia amplasată pe locul cerut şi dezvelită în 16 iunie 1989, de conf. Victor Popescu, secretar general al Casei Româneşti de la Paris (*La Maison Roumaine*). A se consulta în cauză şi revista *Carpaţii,* nr. 61, Madrid, 1989.

(3 decembrie 2011)

Galaţi

Dintre creaţiile semnificative din perioada interbelică, mai menţionăm *grupurile statuare* de la Iaşi (creaţie a sculptorului Ion Schmidt-Faur, inaugurată la 2 octombrie 1927) şi cel de la Constanţa (finalizată de sculptorul Oscar Han, în 1930). Ambele marchează prezenţa, atestată istoric, a poetului în aceste oraşe, precum şi paginile literare inspirate de aceste vizite.

Menţionăm, ca un element ce ţine de culisele vieţii culturale, că niciuna dintre creaţiile plastice finalizate, în ţară sau străinătate, dedicate lui Mihai Eminescu, nu a fost scutită de contestaţi şi adversitate. Poate momentul cel mai semnificativ în acest sens îl reprezintă finalizarea şi amplasarea, în 1965, în scuarul din faţa Ateneului Român, a statuii lui Eminescu, creaţie a sculptorului Gheorghe Anghel. Într-o vreme când aspirau la gloria de a-l reda pe Eminescu, „artistul poporului" Constantin Baraschi, dar şi Ion Jalea (autor, între altele, al bustului poetului, amplasat în 1943, în Rotonda scriitorilor, din Cişmigiu), alături de alţi sculptori mai puţin promovaţi, dar deopotrivă de vocali (Cornel Medrea, Romul Ladea, Ion Vlasiu ş.a.), „alegerea" lui Gh. Anghel a făcut zarvă în viaţa culturală. Era prima reprezentare *non-figurativă* a poetului, o anticipare a *dimensiunii Eminescu.* Din nefericire, tocmai această statuie, cu totul revoluţionară (sub aspect plastic şi ideatic, sculptorul Gh. Anghel, elev al lui Dimitrie Paciurea şi admirator al lui Brâncuşi, pe care l-a vizitat la Paris în anii interbelici, a mai realizat un monument similar, amplasat în Drobeta Turnu-Severin, oraşul său natal), a făcut obiectul contestaţiei în celebrul grupaj publicistico-literar anti-Eminescu găzduit de revista *Dilema* (nr. 265, 27 februarie-3 martie 1998). În publicaţia menţionată, un tânăr absolvent de Filologie, scriitor aspirant şi recompensat chiar, în 2000, cu Premiul Naţional „Mihai Eminescu", acordat la Botoşani spre stupefacţia lui Cezar Ivănescu, şi-a permis să observe că Eminescu înfăţişat „gol", înconjurat cu un „ştergar" sau „năframă" în jurul şoldurilor, îl face să râdă. „Hlizeala" junelui scriitor a fost însă momentul cel mai penibil al întregului grupaj, fapt ce l-a îndemnat pe regretatul filolog şi condeier George Pruteanu să se delimiteze de mai tinerii săi colegi de redacţie şi să le reamintească faptul că Rodin l-a înfăţişat pe Balzac cu totul gol, chiar şi fără năframă şi că, în fond, *vina* pentru valoarea unei opere artistice inspirate de Eminescu nu aparţine poetului, ci, în primul rând, artistului care o semnează.

Bucureşti - Ateneu

Concluzionând, constatăm că astăzi nu putem răspunde pertinent nici măcar la întrebarea câte opere de for public dedicate lui Mihai Eminescu avem în ţară? Autorităţile, în speţă Ministerul Culturii şi Cultelor, dau vina pe Comisia Zonală pentru Monumente că aprobă cu prea multă uşurinţă noile proiecte, *uitând* să mai anunţe ministerul despre finalizarea lor. Spaţiul, şi mai ales contextul, nu ne permit să le inventariem pe toate, cu atât mai puţin să le interpretăm. Cu menţiunea că, după 1990, cele mai frumoase statui ale lui Eminescu au fost amplasate peste hotare, respectiv două în Canada (creaţiile lui Nicăpetre şi Vasile Gorduz) şi una la Paris (realizarea lui Ion Vlad), rămânem la ideea că monumentul reprezentativ dedicat lui Eminescu nu s-a născut încă. Vor mai trece generaţii până când opera sa se va decanta într-o nouă expresie interpretativă, iar statuia ce va rezulta va reda *neînţelesul.*

Ottawa

Bronzul și marmura

Alexandru CIORĂNESCU

Printre statuile care împânzesc Parisul, cele ale poeților nu sunt prea numeroase. Nu au nici alura marțială a militarului călare, cu sabia scoasă din teacă, nici gravitatea impunătoare a oratorului politic care, cu mâna întinsă, domină mulțimea. Modești, poeții par mai degrabă a se ascunde; cel mai adesea prezența lor se limitează la câte un bust.

Bronzul și marmura unui poet român, așezate pe veci în Paris, nu pot decât să ne umple de mândrie și să ne bucure. Niciun român în exil, niciun român în general nu va uita această zi fastă, a cărei profundă semnificație poate să scape trecătorului de mâine. Ea conjugă singurătatea poetului cu a noastră, ca și cum ne-am ajuta unul pe altul să ieșim din noapte. Eminescu ne unește cu patria pierdută, pe care am vrut-o mereu așa cum mereu a visat-o el. Prezența lui aici este înainte de toate un simbol. El ne întărește și ne îmbărbătează în dorul nostru în acest oraș care ne era străin, dar care l-a primit cu brațele deschise.

Însă, fără îndoială, exagerez când spun că acest oraș ne era străin. El este și al nostru, capitală a inimii și a rațiunii, al nostru de asemenea prin tradiție istorică. Chiar după 1848, care a însemnat primul nostru exil istoric, timp de vreo 12 ani istoria culturii române s-a făcut la Paris. Eminescu ne-a cerut să fim, la gurile Dunării, un stat al culturii, căci cel care ar voi să ne risipească puterile în diferite acțiuni ar pune în pericol viitorul nației. Am urmat acest sfat, ne-am salvat prin cultura noastră. Am vrut să continuăm a fi ce suntem față de Orașul Lumină și față de Franța; nu ne-o vom putea achita altfel decât oferind ceea ce avem mai bun, ceea ce am învățat aici, mândria noastră de europeni, libertatea noastră, independența noastră.

Eminescu este întâiul simbol al acestei independențe și al acestei libertăți. Împrejurările vieții sale, atât de scurte, nu i-au îngăduit să cunoască Franța. În țara sa, unde burghezia vorbea și citea curent în franceză, aceste împrejurări l-au obligat să-și înceapă studiile într-o școală germană și să le completeze mai târziu la Universitățile din Viena și Berlin. A făcut jurnalistică politică după 1870, deci într-o vreme în care influența Franței în Europa era în declin. Modelat intelectual de filosofia germană, în mod deosebit de Schopenhauer, s-ar spune, privindu-i biografia, că Franța îi este străină. Această primă impresie este departe de realitate.

Era încă un copil – avea 14 ani – când a urmat o trupă de actori ambulanți timp de câțiva ani. I-a cunoscut astfel întreg repertoriul, care era aproape în exclusivitate francez; a tradus chiar două comedii, care probabil îi plăcuseră, una de Scribe, cealaltă de Emile Augier. La Universitate și-a dat seama că-i va fi greu să-și desăvârșească studiile fără a cunoaște franceza. La Berlin îndeosebi a citit lucrări științifice franceze cu creionul în mână și dicționarul alături. Economie politică, egiptologie, filosofie indiană. La întoarcere a înțeles curând că franceza era de asemeni o limbă mondenă, vorbită în societate, și, într-o măsură, o limbă a sentimentelor. Întâmplarea a făcut să se îndrăgostească de o poetă. Efect al modei sau al snobismului, aceasta i-a permis să o cânte în versuri franceze. Cunoștințele poetului nu erau suficiente, s-a scuzat frumos, în versuri românești, în timp ce, în taina singurătății sale, își întețea eforturile pentru a se perfecționa. În opera sa poetică, în franceză nu există decât titlul unui mic poem, poate semnificativ: *Suave qui peut.*

Monumentul lui Eminescu de la Paris

Nu vorbește și nu scrie în franceză, dar citește curent – și citește mult. Numărul și varietatea lucrărilor sale sunt considerabile. Citează din textele unor mari clasici: La Rochefoucauld, Pascal, La Bruyere, visează să scrie o tragedie „á la Polyeucte". Din secolul XVIII îi reține pe Voltaire, pe Helvétius – pe care îl cunoaște probabil prin intermediul lui Schopenhauer, pe Rousseau, care nu-i place, din cauza *Contractului Social.* Îl preferă pe genialul Montesquieu, fondatorul cercetărilor naturaliste în ceea ce privește viața publică. Cu alte cuvinte, poetul e de părerea lui Montesquieu, după care sentimentul dreptății este inerent naturii umane; de unde celebra definire a legilor ca niște „*raporturi necesare care derivă din natura lucrurilor*" – ceea ce invalidează ipoteza unui contract social. Aceste convingeri naturaliste, formate în timpul studiilor la Berlin, îl fac să încline, de asemeni, în favoarea fiziocraților; de la ei provine disprețul său suveran pentru comercianți, ale căror activități le consideră sterile. Îi plac, de asemeni, Babeuf și Mirabeau, din care voia să facă personaje de teatru; a studiat atent începuturile socialismului: Saint-Simon, Proudhon, Blanquit și Bastiat.

Eminescu cunoaște perfect literatura franceză a secolului XIX. A citit pe cei mai mulți dintre autorii la modă, care alimentau bibliotecile din Iași și București: George Sand, Paul de Kock, Ponson de Terrail, până la Dumas-fiul și Jules Verne. Admiră pe Tocqueville, la care descoperă gustul depravat pentru egalitate, care împinge pe cei slabi să dorească a atinge nivelul celor puternici, citește de asemenea pe Renan și Taine. Îi este familiară proza de suspense a lui Théophile Gautier, pe care l-a imitat. Bineînțeles, admirația sa se îndreaptă în special către poezie.

Eminescu cunoștea deja, din adolescența sa vagabondă, teatrul lui Victor Hugo. I-a deprins tonul din *Les Châtiments,* iar la *La légende des siecles* i-a servit ca model pentru ample poeme rămase neterminate. Există ceva din Vigny în unele dintre poeziile sale, iar influența *Nopților* lui Musset a fost remarcată de criticii contemporani. În fine, a împrumutat uneori tonul frământat și crud al lui Baudelaire, căruia îi datorează, de asemeni, posibilitatea de a cunoaște *Istoriile extraordinare* ale lui Edgar Poe.

Ajunși la capătul acestei analize a contactelor poetului român cu cultura franceză, n-am spus încă totul. Mai trebuie adăugat, și subliniat, căci aceasta nu privește numai pe poet, *ci toată istoria contemporană a României* – că Franța a fost pentru el, ca și pentru noi, mai mult decât o sursă de imitații și orientări minore, ea a fost steaua călăuzitoare și o garanție pentru viitor. Pentru a înțelege evoluția speranțelor istorice pe care aceasta le presupune, trebuie să ne întoarcem la Revoluția pe care o aniversăm acum (*francezii încep în fiecare an aniversarea Revoluției lor încă din iunie, id est, statuia se dezvelea in iunie 1989,* n.n.). Inamică a oricărei puteri constituite, de care a fost combătută și detestată, Revoluția, ca perspectivă pentru viitor, a fost dătătoare de mari speranțe pentru cei mici și oprimați. Napoleon, un Ianus cu două fețe, moștenitor și uzurpator al Revoluției, a fost căpcăun sângeros pentru unii și sol al istoriei pentru alții. Împăratul murise de mult, dar o zicală circula încă printre țăranii români: „*Bonaparte nu-i departe/ vine să ne dea dreptate*". Acest izvor de speranță, această simpatie convertită în admirație, caracterizează și gândirea lui Eminescu. Într-un mare poem de tip hugolian, Revoluția franceză ocupă un loc important. Ea este prezentată ca o explozie aproape cosmică, îndelung pregătită de-a lungul a secole de tatonări, prin ideea hegeliană de rațiune și libertate: „*Dar din secoli fierbe lumea din adâncuri să se scoale,/ Cum vulcanul, ce irumpe, printre nori își face cale/ Și îngroapă sub cenușă creațiunea unei țări,/ Astfel fiii tăi și tineri unor secole bătrâne / Lumea din încheieture vor s-o scoată din țâțâne/ Să o smulgă, s-o arunce-n zbuciumarea nouei eri.*"

Iată-l deci pe Napoleon, fiu al Revoluției înainte de a fi al faptelor sale: motor al progresului, făgăduială a păcii veșnice. Poetul îl vede ca pe o forță telurică, născută din împreunarea mării cu stâncile Corsicii. Acest entuziasm nu are legătură cu cel al poeților de curte, de care Împăratul n-a dus lipsă. Dar nu are nevoie de lingușitori; glacial și insensibil ca zeii, și-a împlinit misiunea în singurătate. Când va fi să se prăbușească, asta se va întâmpla printre zăpezile Nordului, doar natura putea să-l învingă pe Napoleon. „*Nordul m-a învins, ideea m-a lăsat*" – exclamă el, și înfrângerea depășește dimensiunile umane. „*N-a fost om acel ce cade, ci a veacului gândire/ A trăit în el... Cu dânsul cartea lumii iar s-a-închis.*"

Ideea, totuși, nu va muri. Într-un alt poem închinat Împăratului, *Napoleon,* Eminescu îl consideră viu și prezent: „*Ai murit tu? Lumea și astăzi n-o crede –/ Înfășurat în mant'-ai coborât piedestalul/ Ș-amestecat în popor l-au mișcat cu putere/ Ochii-ți imobili…*" (*întregul pasaj, preluat după lecțiunea M. Anghelescu, lipsește la N. Florescu,* n.n.).

Astfel ne imaginăm astăzi ideea de măreție și de libertate pe care o reprezintă pentru noi Eminescu. El a urcat acum pe soclu, dar a rămas și printre noi, la fel de apropiat și prezent ca întotdeauna. Acesta este miracolul. Poetul este aici, printre noi, căci ne vorbește, și este în același timp pe soclu, în eternitate, izolat în măreția sa supraomenească. Nu am pierdut deci totul. *Nous n'avons donc pas tout perdu.*

Domnul Eminescu scris-a

Toate-s vechi și nouă toate...

Se vorbește adesea despre cuprinzătoarea actualitate a lui Caragiale – personajele din piesele și din schițele sale sunt printre noi, fraze din piesele și schițele sale se potrivesc peste tot, parcă scriitorul, zâmbind acid-poznaș, ar fi scris privindu-ne printr-un ochean în timp, așa cum muritorii-nemuritori sunt în stare.

Vom începe din numărul de față al revistei să dovedim că Eminescu e și mai actual decât Caragiale, mai contemporan cu noi. Este vorba, în special, despre publicistică, îndeletnicire căreia poetul i-a dedicat enorm de multă energie – ajunge să răsfoim cele două volume de profil (ele însumează aproape 3.700 de pagini) din colecția „Opere fundamentale”, coordonată de acad. Eugen Simion și publicată, sub egida Academiei Române, de Editura Univers Enciclopedic, în 2000 (ediție îngrijită de D. Vatamaniuc), pentru a realiza despre ce este vorba. (Sunt persoane care se întreabă dacă Eminescu a fost mai mare poet sau e mai important ca gazetar, dar dilema este falsă: cele două ipostaze sunt necomparabile, Eminescu a fost pur și simplu genial în ambele direcții.) Varietatea articolelor sperie (politică, economie, istorie, cultură, probleme internaționale, educație, fapt divers și câte altele), stilul lor poate crea complexe unui gazetar standard al vremurilor noastre: documentare impresionantă, de foarte multe ori pornind cu un număr de paragrafe general-teoretice, pentru a pregăti terenul pentru „cazul concret”, vehemență elegantă, fără frivolitate, consecvență în opinii, limbă română bogată, aspect de bucată literară bine șlefuită, cu citate latine și referințe culturale relevante.

Vom relua mai ales pomenitele paragrafe teoretice de la începutul articolelor, alte rânduri care-și păstrează interesul, doar rar texte întregi, omițând detaliile circumstațiale (politice, de exemplu) sau anacronice pentru vremea noastră. Evident, scoase din context, unele fraze își vor pierde parte din noimă sau vor căpăta un sens diferit de cel dorit de autor – dar nu mai puțin semnificativ pentru cititorul de azi. Va fi și un risc în această întreprindere, pentru că Eminescu ne va certa uneori, ne va arăta slăbiciunile, ne va pune în față un mod de a scrie, o atitudine. Și vom afla astfel cât de multe nu știm despre el, cât de mult îi datorăm, cât de mare dreptate avea când scria că *toate-s vechi și nouă toate*... (Gh. Păun)

A începe cu stereotipul: „trăim în vremi grele și nu știm ce va aduce ziua de mâne” nu adaogă întru nimic înțelepciunea cititorului. Cu toate acestea, mai toate organele de publicitate vor da acest răspuns, pentru că este formularea vorbită a tăcerii și o dovadă că omul poate, vorbind, să tacă, mai ales când n-are ce spune.

(*Curierul de Iași,* 13 octombrie 1876)

Copou, Iași

Se știe că meseriile în Moldova au trecut din mâinile românilor în ale străinilor și aceasta din multe cauze, dintre care vom arăta și noi vro câteva. Una este modificarea repede a portului și lepădarea în pripă a tuturor costumelor vechi, încât clasa veche de croitori n-a putut să urmeze această răpede schimbare. Drept dovadă aducem tablele vechi ale croitorilor, pe care stă scris: croitor de straie „nemțești”, un semn că moldovenii lucrau numai straie moldovenești, pe când clasele superioare se lepădaseră deja de portul bătrânesc, iar, pentru a le îmbrăca, trebuiau croitori străini, familiarizați cu croiala nouă. O a doua cauză e concurența fabricatului gata, adus din străinătate. Iașul însuși geme de straie și încălțăminte gata, aduse din Viena; fabricate rele, însă ieftine, care se vând ușor într-o societate ca a noastră, lipsită de simțul economiei. O a treia cauză e lipsa de precauțiune care-a domnit la introducerea tuturor reformelor sociale.

(*Curierul de Iași,* 6 iulie 1877)

Dar cu ce drept pretinde Rusia bucata noastră de Basarabie, pe care am căpătat-o înapoi, drept din dreptul nostru și pământ din pământul nostru? Pe cuvântul cum că onoarea Rusiei cere ca să se ia o bucată din România. Va să zică onoarea Rusiei cere ca să se ia pe nedrept o bucată din România și aceeași onoare nu cere respectarea convenției iscălită de ieri. Ciudată onoare, într-adevăr! (...)

Basarabia întreagă a fost a noastră pe când Rusia nici nu se megieșa cu noi, Basarabia întreagă ni se cuvine, căci e pământ drept al nostru și cucerit cu plugul, apărat cu arma a fost de la începutul veacului al patrusprezecelea încă și până în veacul al nouăsprezecelea. (...)

Cuvântul nostru este: De bunăvoie niciodată, cu sila și mai puțin.

(*Timpul,* 25 ianuarie 1878)

Este istoricește inexact cum că plaga funcționarismului datează de la regimul constituțional, adică suirea pe tron a lui Cuza Vodă. Această plagă e foarte veche. Ea exista și sub Regimul Vechi, unde slujba făcea pe om să intre în ierarhia aristocratică și-l elibera de serviciul militar, de biruri, de pedepse trupești. Mai cu seamă Regulamentul Organic a făcut să răsară funcționarismul după exemplul Rusiei. Îndealtmintrelea e prea adevărat cum că înaintea regimului constituțional funcțiunile erau căutate din cauza titlurilor și avantajelor ce dădeau, nu însă pentru leafă. Apoi mai trebuie s-adăogăm că pe atunci un singur om – Vodă – era distribuitorul, pe când azi 159 de deputați și 76 de senatori, adică 235 de suverani, în mare parte hămesiți, fără scrupul și fără responsabilitate sunt distribuitorii. Iată răul!

(*Timpul,* 4 octombrie 1878)

Din nefericire, tocmai esențialul acțiunii omenești, caracterul statornic și hotărât lipsește multora din oamenii noștri de stat, iar axioma generală pe care un român trebuie să și-o puie când judecă asupra oamenilor țării sale este că vor face tocmai contrariul de ceea ce-au făgăduit să facă. Altfel, luându-se după vorbele lor, va greși în totdauna.

(*Timpul,* 5 octombrie 1878)

Lacrima Anei

Constanța Apetroaie s-a născut, la 2 octombrie 1956, în satul Știoborăni (județul Vaslui). Liceul la Vaslui, cursuri de informatică la Iași, Facultatea de Științe și Litere a Institutului de Studii Europene „Ștefan Lupașcu” din Iași (1998-2002), licență în jurnalistică la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu (2002). Bogată activitate în presa scrisă și cea radiofonică. A debutat editorial cu volumul de versuri *Ana lui Manole* (Ed. Viața, Iași, 1996), prefațat de Al. Husar. Alte volume: *Semne astrale* (1998), *Spre Astralia* (2005, prefață de acad. Constantin Ciopraga și postfață de Horia Zilieru), *Dezleagă-mă* (2006), *Izvor de cer* (2007), *Inanna* (2009). Poemele care urmează sunt reluate din volumul de debut.

Ana lui Manole

Oh, iată vin spre tine!
Deși mă bat vânturi,
Deși mă udă ploi...
Vin, vin spre tine.

Ca Ana lui Manole vin.
Dragostea mă cheamă ca și pe ea.
Dar, vai, ea nu știa că va fi zidită...
Pe când eu știu.
Știu că n-am să fiu iubită
Și cine știe din dragostea mea
Ce fel de zid vei face,
Dar vin, oh, vin,
Cu-atâta dragoste vin!
Deși mă bat vânturi,
Deși mă udă ploi...

Oh, Ana lui Manole!
Știu, Ana,
Înțeleg.
Tu nu te-ai fi-ntors din drum
Chiar de-ai fi știut, din vreme,
Care-ți va fi sfârșitul
Și de unde-ți vei cânta dragostea
În ultimele clipe.
Da... Înțeleg...
Și totuși merg pe drumul tău,
Ca și tine, Ana.

Constructorului

Prinos de dragoste aduc
Și de lumină,
Prin candela aprinsă din inimă,
Ție, celui mai meșter dintre meșteri,
Ție, constructor de case ale cuvintelor.

Tu trudești
Fără ca mulți să te vadă
Și nici n-ai vrea vreunul
Să-ți știe gustul trudei.
Ai vrea numai să le creezi adăpost:
Alb adăpost,
Sfânt adăpost;
Case din cuvinte,
Toate în mantii aurite,
Poleite stelar
După dorul tău sacru,
Astral.

Ție,
„Meșteșugar de meștere cuvinte
Ce știi în tunet fulgere să pui”,
Nu-ți faci o casă din cuvinte.

Ploile tale,
Dintotdeauna,
Au rodit grădina vecinului
Și din asta ți-ai făcut tu rugăciune;
Lumina ta
A luminat altă cale,
Alți ochi,
Alte destine...
Bucuria ta
Era bucuria lor.

Luminător în calea celor ce caută
lumina
Ție îți aduc prinosul meu de dragoste
Și-ți spun că vreau să fiu temelia
Caselor tale albe,
Cuvintelor tale luminate.

Sub crugul Eminescului

Personalitatea europeană a lui Eminescu

Florian COPCEA

Analiza operei lui Eminescu, întreprinsă de marii critici români (îi avem aici în vedere pe Titu Maiorescu, G. Ibrăileanu, Perpessicius, Vladimir Streinu şi Tudor Vianu), este bine cunoscută, devenind „canonică" în contextul receptării ei postume şi impunându-se prin clişee didactice în învăţământul preuniversitar şi universitar şi în eminescologia de tip tradiţional „lansonian", biografist–tematică.

Readucem aceste exegeze în contextul demonstraţiei noastre pentru a focaliza modul în care fiecare critic înţelege *europenitatea* operei eminesciene şi a eminescianismului. Deşi unghiurile de interpretare se schimbă în funcţie de personalitatea criticului, se impune un loc comun: toţi consideră orientarea europeană ca o orientare paradigmatică imperativă, ca un spirit al timpului (în sens hegelian desigur). *Europenitatea* este echivalentă cu *valoarea supremă, personalitatea europeană* este totuna cu o *personalitate de excepţie,* care iese spectaculos din cadrul cultural tradiţional românesc.

Caracterul european e asigurat atât de valoarea artistică intrinsecă, de cota înaltă a acesteia, cât şi de valorificarea întregii „inteligenţe europene în artă, în ştiinţă, în filosofie" (Maiorescu), de capacitatea – sub alt aspect – de a revoluţiona gândirea românească, limba română şi limbajul poetic.

În viziunea lui T. Maiorescu, *europenitatea* lui Eminescu constă în însăşi sincronizarea cu cultura europeană.

Se ştie că în contextul abordărilor hermeneutice ale operei eminesciene lui îi revine un rol destul de important sincronizat cu timpul său. Dispunând de o intuiţie critică şi un simţ al valorilor ieşite din comun, T. Maiorescu a fost cel dintâi „simbol al culturii româneşti moderne" (G. Ivaşcu, *Titu Maiorescu,* Editura Albatros, Bucureşti, 1972) care a văzut în Eminescu un profet, un vizionar, un fenomen în măsură să răstoarne sisteme şi să dărâme modelele existente în literatura română de până atunci. Fără a minimaliza actele de cultură care nu se ridicau la nivel european, T. Maiorescu, „heraldul Epocii de aur" (George Munteanu, *Istoria literaturii române,* Editura Porto – Franco, Galaţi, 1994, p. 56) a literaturii române, s-a pronunţat pentru revoluţionarea din temelii a „formelor fără fond" şi promovarea neîntârziată a valorilor naţionale. Mişcarea „Junimea" avea să joace un rol deosebit în formarea vocaţiei multor „stilişti" şi „sensés" şi în iniţierea „minorităţii inteligente" în „teoria despre cultură" (idem, p. 88). Amplul său studiu *Direcţia nouă în poezia şi proza românească* ilustrează necesitatea modernizării unei culturi rămase în urmă faţă de „lustrul societăţilor străine" (T. Maiorescu, *Critice,* vol. I, 1967, p. 147). Iată în ce mod propune îndepărtarea de „moştenirea culturală autohtonă": „Cufundată până la începutul secolului XIX în barbaria orientală, societatea română, pe la 1820, începu a se trezi din letargia ei, apucată poate de-abia atunci de mişcarea contagioasă prin care ideile Revoluţiunii franceze au străbătut până în extremităţile geografice ale Europei. Atrasă de lumină, Junimea noastră întreprinse acea emigrare extraordinară spre fântânile ştiinţei din Franţa şi Germania, care până astăzi a mers tot crescând şi care a dat mai ales *României libere* o parte din lustrul societăţilor străine. (…) Căci nepregătiţi precum erau şi sunt tinerii noştri, uimiţi de fenomenele măreţe ale culturii moderne, ei se pătrunseseră numai de efecte, dar nu pătrunseseră până la cauze, văzură numai formele de deasupra ale civilizaţiunii, dar nu întrevăzură fundamentele istorice mai adânci, care au produs cu necesitate acele forme şi fără a căror preexistenţă ele nici nu ar fi putut exista. Şi astfel, mărginiţi într-o superficialitate fatală, cu mintea şi cu inima aprinse de un foc prea uşor, tinerii români se întorceau şi se întorc în patria lor cu hotărârea de a imita şi a reproduce aparenţele culturii apusene, cu încrederea că în modul cel mai grăbit vor şi realiza îndată literatură, ştiinţe, artă frumoasă şi, mai întâi de toate, libertatea într-un stat modern. Şi aşa de des s-au repetit aceste iluzii juvenile, încât au produs acum o adevărată atmosferă intelectuală în societatea română, o direcţie puternică, ce apucă cu tărie egală pe cei tineri şi pe cei bătrâni, pe cei care se duc spre a învăţa şi pe cei care s-au întors spre a aplica învăţătura lor (…). Avem de toate cu îmbelşugare – îşi închipuiesc ei – şi când îi întrebi de literatură, îţi citează lista coloanelor înnegrite pe fiecare an cu litere române şi numărul tipografiilor din Bucureşti, şi când le vorbeşti de ştiinţă, îţi arată societăţile mai mult sau mai puţin academice şi programele discursurilor ţinute asupra problemelor celor mai grele ale inteligenţei omeneşti; dacă te interesezi de arta frumoasă, te duc în muzee, în pinacoteci şi gliptoteci, îţi arată expoziţia artiştilor în viaţă şi se laudă cu numărul pânzelor spânzurate pe perete; şi dacă, în fine, te îndoieşti de libertate, îţi prezintă hârtia pe care e tipărită constituţiunea română şi îţi citesc discursurile şi circulările ultimului ministru care s-a întâmplat să fie la putere" (idem, p. 147-148).

Constanţa

Constanţa

Aşa stând lucrurile, Maiorescu admite că „noua direcţie, în deosebire de cea veche şi căzută, se caracterizează prin simţământ natural, prin adevăr, prin înţelegerea ideilor ce omenirea întreagă le datoreşte civilizaţiei apusene şi, totodată, prin păstrarea şi chiar accentuarea elementului naţional" (Titu Maiorescu, *Critice,* Ed. Elion, Bucureşti, 2000, p. 173–174). După o minuţioasă şi subtilă analiză a „talentelor" care se remarcă în „noua mişcare", T. Maiorescu se opreşte la M. Eminescu, „om al timpului modern", „poet în toată puterea cuvântului", care, „în mijlocul agitărilor politice şi sociale", s-a declarat „pentru curăţenia formei" (poetice – n.n.), dând astfel bătrânei Europe prilejul unei emoţiuni estetice ieşite din comun. Maiorescu vede în Eminescu o revoluţie a „epocii de transiţiune". Nu e nicio îndoială, criticul era convins că marele poet încerca să imprime „mişcământului" naţional o direcţie spirituală capabilă să atragă „laudele Europei culte" (idem, p. 480). Semnificativ este, în acest sens, studiul *Eminescu şi poeziile lui* (idem, p. 526-541), unde descoperim, pe lângă valorificarea elementelor substratului autohton al culturii poetului, influenţe occidentale, care au obligat limba română, în special, să-şi părăsească evoluţia ei firească, tributară „humusului natal": „Lipsit de orice interes egoist, el se interesa cu atât mai mult la toate manifestările vieţii intelectuale, fie scrierile vreunui prieten, fie studierea mişcării filosofice în Europa, fie izvoarele istorice, despre care avea cunoştinţa cea mai amănunţită, fie luptele politice din ţară" şi „Eminescu este un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturii europene de astăzi. Cu neobosita lui stăruinţă de a ceti, de a studia, de a cunoaşte, el îşi înzestra fără preget memoria cu operele însemnate din literatura antică şi modernă. Cunoscător al filosofiei, în special a lui Platon, Kant şi Schopenhauer, şi nu mai puţin al credinţelor religioase, mai ales al celei creştine şi budhaiste, admirator al Vedelor, pasionat pentru operele poetice din toate timpurile, posedând ştiinţa celor publicate până astăzi din istoria şi limba română, el afla în comoara ideilor astfel culese materialul concret de unde să-şi formeze înalta abstracţiune care în poeziile lui ne deschide aşa de des orizontul fără margini al gândirii omeneşti."

Fără doar şi poate, Eminescu visa la o Europă unită sub semnul valorilor creştine. Constatarea aceasta avea să-l determine pe reputatul eminescolog Mihai Cimpoi (vezi *Eminescu şi Ştefan cel Mare într-o cronică a serbărilor de la Putna,* revista *Limba română*, nr. 7-8, Chişinău, 2004, p. 217) să recunoască: „Eminescu se modelează ca un esenţial homo religiosus", idee regăsită şi la Mircea Eliade, dar în contextul localizării „centrului lumii". Drept urmare, idealul culturii europene era primit şi asimilat de Eminescu „în chiar individualitatea lui intelectuală" (Titu Maiorescu *Critice,* Ed. Elion, Bucureşti, 2000, p. 531), iar T. Maiorescu certifică fără reţinere contribuţia acestuia la diversitatea şi consolidarea romantismului european care va sta la rădăcina câtorva ipostaze fundamentale ale poeziei universale din secolul XX. Punerea în valoare a personalităţii europene a lui Mihai Eminescu a fost una dintre preocupările lui T. Maiorescu, care sugera că opera sa „va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmântului cugetării româneşti" (idem, p. 540), capabilă de interpretări şi deschideri spre noi universuri. Prin aşezarea în contextul literaturii universale a lui Eminescu, putem să ne edificăm pe deplin asupra sensurilor largi ale gândirii sale: „Fiind astfel câştigată o temelie firească, cea dintâi treaptă de înălţare a literaturii naţionale, în legătură strânsă cu toată aspirarea generaţiei noastre spre cultura occidentală, trebuia neapărat să răspundă la două cerinţe: să arate întâi în cuprinsul ei o parte din cugetările şi simţirile care agită deopotrivă toată inteligenţa europeană în artă, în ştiinţă, în filosofie; să aibă, al doilea, în forma ei o limbă adaptată fără silă la exprimarea credincioasă a acestei amplificări" (idem, pag 526).

Europenitatea lui Eminescu este văzută de Ibrăileanu în spiritul apozitiv faţă de cultura străină maimuţărită, neasimilată şi în modul original de a concentra vârstele omenirii şi vârstele omului.

Demersul lui Eminescu de a alinia „tinerimea română" în rândul „oamenilor luminaţi din Europa" (idem. p. 474) nu putea trece neobservat de Garabet Ibrăileanu, pe care T. Vianu (T. Vianu, *Jurnal,* Ed. Eminescu, Bucureşti, 1970, p. 20) îl etichetase drept „un produs al culturii ştiinţifice şi sociale a veacului din urmă".

(Va urma.)

Sub crugul Eminescului

Traianus

Traianus (Traian Vasilcău) este născut la 2 aprilie 1969, în comuna Viișoara, raionul Edineț, Republica Moldova. Poet, eseist, traducător.

Studii: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă" din Chișinău, Facultatea de Istorie și Etnopedagogie.

Membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova. Membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Autor a 38 de volume de versuri, eseuri, poezii pentru copii, traduceri și texte pentru cântece, cărți apărute la Chișinău, București, Iași, Timișoara, Alba Iulia, Craiova, Ottawa etc.

Președinte-fondator al Societății Culturale „Pasărea Phoenix".

Directorul proiectelor *Dicționarul scriitorilor români contemporani de pretutindeni* și *Antologia poeziei românești contemporane în mileniul III* (ambele în lucru).

Purtând un nume de împărat roman, Traianus (Traian Vasilcău) își propune să fie un poet al vechimii zeiești, invocând mitica vreme ca pe un vis albastru.

Vremile se adună în el ca într-o cutie de rezonanță; trecute prin sufletul lui fraged, ele apar cu ecouri prelungite, stinse sau vii, având un nobil răsunet. Îmbrăcat cu o pelerină romantică, poleită cu pulbere lunară, el este un „vagabond", un zeu tânăr sau bătrân, un călător în stele și în ere străvechi. Discursul îi este neoromantic și neosimbolist, cu inflexiuni de lirică galantă medievală, îmbinate cu tonalități de colind, romanță, cântec, de poem „bolnav" sau senin. Se erijează ușor, cu aceste mijloace, în postură de Marele Singur, într-un risipitor de tristețe, de rege necunoscut de lume și, bineînțeles, de veșnic cavaler îndrăgostit, trubadur și colindător modern.

Bun creator de atmosferă, Traianus scrie de fapt un singur poem, constituit dintr-un continuum rapsodic cu variațiuni, cu reluări și butășiri de motive și cu dispuneri de momente și stări afective în contrapunct. Firul poetic se toarce dintr-un caier, ca în continuare să se răsfire el însuși în alte fire.

Cel ce prezidează o astfel de poezie de stări de târziu autumnal sau hibernal este, bineînțeles, Bacovia, invocat de mai multe ori și prezent subtextual cu motivele sale nevrotice: „Vino cu Bacovia, dulce lumină/ Spune-i că este și nu a murit".

Discursul poetic curge torențial, ca pâraiele umflate de primăvară, cu viitură cu tot, și această năboire de momente sentimentale impune la un moment dat o rețetă contraplinului: „Doctore, sufăr de foarte mult timp/ Ca rezultat sunt bolnav de poezie/ Într-adevăr, dacă-mi voiești binele/ Prescrie-mi în iarnă zăpezi pe streșini/ Cu floare de măr".

Autocaracterizarea este exactă: Traianus e un bolnav de poezie, care produce încontinuu stări bolnave cu o mare degajare și prospețime, *au courant de la plume,* adică din zborul condeiului...

În torentul spumos de imagini, momente sentimentale și mărturisiri sincere (*Sinceritatea ca sentință,* zice poetul) străfulgeră poezii dens-sugestive: „Bate în porți lumina fulgerând/ Biserica îmi dă cu mir pe gând/ Și plânge-nchis în ea un zeu flămând"; „Floare de colț, și rară, și sihastră/ Pe munți amari crește iubirea noastră"; „Iubirea cântă-n ochii tăi,/ Domnește peste tot și toate,/ Din visul ei la toți împarte// Tu nu-ți mai aparții de-un veac,/ Ești trandafirul plâns din văi/ Și de-al tău dor îngerii zac".

(Acad. Mihai CIMPOI, Chișinău)

Traian Vasilcău este unul dintre cei mai talentați poeți români de astăzi. Cărțile și le semnează Traianus ca și cum ar dori să rămână un anonim al poeziei, pentru el fiind important cu adevărat cele scrise, nu semnătura. A fost prezent cu poeme luptătoare, pe când era încă student, la marile manifestări întru apărarea limbii, alfabetului, simbolurilor naționale din anii 1988-1989. Aflasem atunci că fusese admonestat pentru poeziile sale pline de curaj.

Azi, Traian Vasilcău e un poet cunoscut în Basarabia (și prin Festivalul muzical *Maluri de Prut,* pe care-l organizează an de an). E autor al mai multor volume de lirică veritabilă… E o poetică recuperatoare a unui timp plecat ireversibil cu toate posibilitățile lui ratate, niște mitologii-experiment care vin să justifice un cotidian lipsit de nerv. Poemele trădează un comportament revoluționar ce strălumineazǎ metafora. O densitate lirică și „iluminări de sens" apar în cărțile acestui Poet care vine la „solemnul bal" al Poeziei cu un „râs cu lacrimi", „surâzând" prin hohote de plâns, într-o lume de „frați de minciuna zilei înfiați", pe care vrea s-o desfacă, pentru ca s-o poată clădi din nou.

Salut prezența în universul Poeziei a unui Poet adevărat.

(Nicolae DABIJA, Chișinău)

Cu adevărat frumoasă și plină de har carte cu titlu atât de potrivit și de poetic: *Când s-au fost spus Îngerii,* semnată imperial TRAIANUS. Poezie adevărată în frumusețe și fiorul ei metafizic…

Cine poate scrie „Lumina dănțuia îndrăgostită/ Pe chipul plopilor din paradis" nu are nevoie de alt pașaport pentru Raiul poeților!...

Mă bucur de bucuria înlăcrimată cu care Traianus scrie stihuri într-o lume care, având atâta nevoie de ele, le refuză tot mai mult.

(Horia BĂDESCU, Cluj-Napoca)

Poet născut, nu făcut (*poeta nascitur,* afirmau strămoșii latini), Traianus îmbogățește, iată, patrimoniul cultural românesc prin creația-i mereu mai esențializată.

Aparținînd categoriei de scriitori de aleasă simțire națională – sentimental și grav, totodată – poetul se implică prezentului, trăindu-l însă printr-un tradiționalism bine cultivat, mereu înnoit prin zicerea-i inspirată.

Practicând cu predilecție formele prozodice clasice, dând sonetului un spațiu generos, Traianus se așază în Corpusul creatorilor de frumuseți îndelung trăitoare.

(Radu CÂRNECI, București)

Reființare

Cu moartea m-am obișnuit,
Cu viața mi-este tot mai greu,
Sunt plin de lacrimă mereu
Ca marea-n cer – de asfințit.

Pe fața zării lumânări
Spun numele-mi sfințit de boală.
Păcatu-n mine se răscoală,
Sunt cotropit de-nsingurări

Și în amurg, sub raiuri pline,
Tremură cărțile din mine.

***

Această zi din tine-i smulsă, Doamne,
E-o zi-Iisusă, cum nu s-a văzut.
Prin ea colind cu mers de început
Și foame mi-i – de rugăciune foame.

Știu câte lumi sunt între Da și Nu
Și câte-n pieptu-mi bat pentru-a se naște,
Doar despre mine carele ești Tu
Nu știu nimic și ce-aș putea cunoaște

Când existând în tot ce-ți aparține
Eu de neant orbesc și nu de Tine?!

***

Eu nu mi-am fost niciodată bătrân.
Nici atunci cînd ploua cu magnolii
Peste pojarul din mine,
Din apusele lunci.

Nici chiar atunci...

Eu nu mi-am fost niciodată strămoș.
Nici atunci când corul ultimelor mierle
Mi-a dus moartea-n cer
Și-ai Milei prunci
Plînsu-m-au în hohote prelungi.

Nici chiar atunci...
Nici chiar atunci...

***

Am tristeți, deci, am de toate,
Am mirări, și-n nopți târzii
Fug de moarte – dau de Moarte
În pridvorul inimii.

Am sublimul, am și ceață,
Am splendori și-n nopți pustii
Fug de viață – dau de Viață
În pridvorul inimii.

Crinișți am și zări senine,
Am licori și-n nopți albii
Fug de mine – dau de Tine
În pridvorul inimii.

Hai, surâzi și-nchide-mi cartea.
Trecui viața, trecui moartea.

Când s-au fost spus îngerii

Postum antum, cuvântul Fericire
În schitul inimii îmi bate iar.
Înveșmântat în rai și, solitar,
Poartă-n priviri buchete de uimire.

De când mă tot neștiu vine sublima
Tăcere-a gândului, cu ea mă-mpac.
Atunci secunda-mi este cât un veac,
Brațele-mi întinde și, ortac,
Treptele rănii urc până la prima.

Ai sufletului pași se-aud căzând
Pe lespezi de-amintiri și dintr-odat'
Cuvântul Fericire-ngenuncheat
În propriu-i pridvor cădelnițând
Se stinge ca un ultim împărat.

Parfum de veșnicie pe-al său chip,
Nimfe cântând se-aud dintr-o zidire,
Prin îngeri ne găsim, cei de nisip,
Îngeri rostim și nu avem murire

Și-n clipa când tăcem – Unică Rază –
Cuvântul Fericire ne-nviază.

Octavian Goga, omagiat de parlamentarii mușceleni, în 1931

Radu PETRESCU

Octavian Goga (1881-1938), ardeleanul cu ochi albaștri tulburători, cucerește și vechiul Regat după premiul acordat în 1906 de Academia Română primului său volum de poezii. Trăindu-și vijelios viața, reușește în cursul aceluiași an performanța unirii simbolice a tuturor provinciilor, logodindu-se în cadrul Expoziției Jubiliare din București (cu familia Vlahuță ca nași) și căsătorindu-se religios în proaspăt inaugurata Catedrală din Sibiu, în timp ce viitorul patriarh Elie Miron Cristea oficiază serviciul religios la ambele evenimente.

Un student teolog entuziast, Gheorghe Cotenescu, pe atunci custode al muzeului bisericesc deschis în pavilionul Culei oltenești, devine secretarul personal al cărturarului Nicolae Iorga și îi va recita cu înflăcărare poezia „Oltul" în șezătorile literare organizate de Liga Culturală și de societățile studențești.

Iar peste 25 de ani, în 1931, autoritățile și numeroase instituții ale statului vor sărbători cu fast semicentenarul poetului „patimilor noastre". La rândul său, Parlamentul României îl va onora cum se cuvine pe de-acum consacratul poet și om politic Octavian Goga (Adunarea Deputaților la 4 decembrie, Senatul la 16 decembrie).

Printre vorbitori, s-au numărat deputații Gh.I. Brătianu, Voicu Nițescu, dr Nicolae Lupu, A.C. Cuza, Pamfil Șeicaru, ing. Constantin Bușilă, preot Gheorghe Cotenescu, I. Joldea-Rădulescu, Grigore Trancu-Iași, dr Ion Costinescu, Corneliu Zelea-Codreanu și generalul Gheorghe (Zizi) Cantacuzino-Grănicerul.

Dintre senatorii care au luat cuvântul îi menționăm pe Mihail Sadoveanu, ministrul Victor Vâlcovici, mitropolitul Moldovei, Pimen Georgescu, episcopul Iuliu Hossu, șef-rabinul dr Jakob Niemirower, Nicu N. Săveanu, Ștefan Tătărăscu, Osvald Teodoreanu, Victor Bonțescu, Theodor Mandrea, Ion Mitilineu, Vladimir Cristi, preotul Petre Partenie, I. Finchelstein, Alexandru Lascarov-Moldovanu, mareșalul Alexandru Averescu și generalul Arthur Văitoianu.

Un județ mic, Mușcelul, a avut privilegiul ca doi dintre parlamentarii săi, un iorghist și un liberal, să țină frumoase discursuri în calitatea lor de reprezentanți ai clerului ortodox de mir.

Părintele-profesor Gheorghe Cotenescu (1886-1965), născut în județul Dâmbovița și revenit în locurile din care se trăgeau strămoșii săi mușceleni, paroh în com. Stoenești în perioada 1913-1965, reprezenta Mușcelul în Adunarea Deputaților din partea grupării guvernamentale „Uniunea Națională" (din 1910 era membru al Partidului Naționalist Democrat, condus de profesorul Nicolae Iorga, iar în perioada 1931-1946 face parte din conducerea centrală a partidului).

Redăm în continuare discursul acestuia, preluat integral din *Monitorul Oficial*.

Domnule Președinte, Domnilor Deputați,

În numele preoților ortodocși din această Cameră, aducem omagiul nostru și urarea noastră călduroasă lui Octavian Goga, care, ca nimeni altul dintre scriitorii români, a întruchipat tradiția noastră culturală răsăriteană. (Aplauze unanime)

Fire el însuși de preot, a parfumat cântecele sale cu mireasmă de busuioc, afirmând, față de latiniștii ardeleni, duhul sufletesc al neamului nostru de pretutindeni.

Ca ministru al Cultelor și Artelor, dl Octavian Goga cel dintâi s-a gândit să creeze bisericii ministerul ei, în noua țară.

Biserica ortodoxă îi urează dlui Octavian Goga, ca unul care s-a desfăcut – îl socotim desfăcut – de oportunitățile vieții, prin sufletescul din domnia sa, îi urăm ca unuia care se găsește în conștiința noastră, a tuturor, și în sufletul nostru, al preoțimei, care în viața bisericească și sufletească a neamului înfățișează paratonerul de reazim al credințelor noastre, dlui Goga, pe care îl socotim deasupra tuturor oportunităților și pe piscul idealității, îi urăm și-i adresăm, prin modesta mea persoană, urarea ca până la adânci bătrânețe, atunci când cutele ar vrea să-l desfigureze, să se păstreze întreg, sub aceeași valută de forță și tinerețe sufletească.

Să trăiască! (Aplauze)

La Senat, din partea județului Mușcel, un discurs similar a fost ținut de preotul Petre Partenie, scriitor consacrat („Boierul Drăgușin"), director al Seminarului Central din București și președinte al Asociației Clerului Ortodox din România, membru important al Partidului Național Liberal (fost deputat de Vâlcea), impus de la centru în Mușcel în baza cartelului electoral semnat de Constantin Argetoianu cu I.G. Duca.

Cu acest prilej, preotul-profesor mușcelean iorghist închidea cercul deschis în studenția anului 1906, în timp ce peste doar patru luni, Octavian Goga își va începe derapajul politic prin părăsirea Partidului Poporului condus de generalul Averescu și intrarea pe drumul unei glorii efemere în fruntea nou-înființatului Partid Național Agrar și, ulterior, a Partidului Național Creștin, alături de A.C. Cuza.

(Radu Petrescu, economist, publicist și traducător, este nepotul preotului-profesor Gh. Cotenescu.)

Amintiri despre Eminescu

Dragoș VAIDA

Cred că lucrurile de care ne aducem bine aminte sunt mai puțin cele găsite prin cărți. Mai degrabă ne revin în memorie fragmentele de lectură, ideile sau persoanele despre care cineva semnificativ pentru viața noastră ne-a vorbit la un moment dat.

Ne-a spus ceva despre Eminescu, profesorul de română de la Liceul „Titu Maiorescu" (liceu devenit după reformă „I.L. Caragiale"), poetul ardelean Emil Giurgiucă (1906-1992), de la a cărui moarte se împlinesc anul acesta 10 ani – data ar trebui comemorată cum se cuvine. La o lecție, profesorul ne-a spus, fără a elabora observația, că prezența cornului în poezia *Peste vârfuri* (volumul Titu Maiorescu, 1883) este un element wagnerian.

Într-adevăr, să dezvoltăm observația, aducându-ne aminte versurile lui Eminescu: *„Dintre ramuri de arin/ Melancolic cornul sună"* – dar, desigur, melancolia comună poeziei romantice nu este încă decisivă pentru observația citată. Poezia continuă cu un descrescendo, în care, cu cât sunetul este mai slab, cu atât este mai puternică impresia lăsată: *„Mai departe, mai departe,/ Mai încet, tot mai încet"*. Suntem destul de aproape acum de un glissando: *„Sufletu-mi nemângâiet/ Îndulcind cu dor de moarte"*, care ne sugerează ceva din *Tristan și Isolda*, desigur, nu atât de răscolitor ca în *Patetica*. Farmecul din ultima strofă, inversiunea *„suna-vei"*, dulcele corn, nota de straniu izvorâtă din absența unei motivații și a unei mișcări din lumea reală dau o notă de fantastic și o coloratură wagneriană: *„De ce taci, când fermecată/ Inima-mi spre tine-ntorn?/ Mai suna-vei, dulce corn,/ Pentru mine vreodată?"* După cum spunea Eugen Simion, „Peisajul devine în acest caz o metaforă a vieții interioare, un cadru în care se fixează stările lirice".

În diferite momente, mi-am notat exemple din Eminescu în care mi s-a părut că poezia introduce câte ceva dincolo de genul romantic așteptat. Un asemenea exemplu mi se pare că ar fi în poezia din 1883 *„Și dacă ramuri bat în geam/ Și se cutremur plopii,/ E ca în minte sa te am/ Și-ncet să te apropii"*. Ne sunt descoperite raporturi între două lumi *corespondente*, nu mult diferite de cele revelate în poezia lui Baudelaire *Correspondances* din 1857. Împăcarea finală vine din profunzimi: *„Și dacă stele bat în lac/ Adâncu-i luminându-l,/ E ca durerea mea s-o-mpac/ Înseninându-mi gândul"*. Încheierea nu este dramatică: *„Și dacă norii deși se duc/ De iese-n luciu luna,/ E ca aminte să-mi aduc/ De tine-ntotdeauna."*

Este ca și cum ștergem cu mâna o fotografie pentru a o privi mai bine: fotografia este frumoasă, dar ea aparține totuși unui trecut de la care ne luăm rămas bun. Nu așa ni se întâmplă și cu Eminescu? Poet nepereche în care într-o clipă de grație ne regăsim, care visa o lume în care neamul nostru poate se va fi aflat cândva, dar cu rosturi pe care nu le regăsim nici în prezentul în care ne aflăm și nici în viitorul la care aspirăm.

Addendum. **Câteva note răzlețe:** La profesorul-poet Giurgiucă, bucurându-ne de libertatea de exprimare, se făceau referate. Astfel, Ion Vianu a vorbit despre literatura greco-latină clasică, Matei Călinescu despre literatura hispanică, Miron Chiraleu despre cea germană și eu, vai, despre Shakespeare (prima mea „conferință"). Profesorul ne asculta cu o atenție absolut neafectată, pe care noi nu o meritam. La încheierea orei, ne cerea scuze că din nou nu și-a respectat planul. Ne lăsa nouă grija de a citi ceva, în limitele programei. Păr care se despărțea pe la mijloc, lăsând câte o șuviță pe fiecare tâmplă, ochelari mari, rotunzi, cu rame negre, costum gri, cu un sacou care aluneca pe umeri, când într-o parte, când în alta, pe scurt, întruchiparea surprinzătoare a *poetului Mazăre,* a cărui caricatură apărea prin ziare în acea vreme. Un profesor care ne-a predat cel mai puțin și de la care am învățat cel mai mult.

La unul dintre colocviile de informatică INFO – IAȘI, s-a întâmplat să dau peste o mică expoziție de ediții Eminescu și de texte despre poet prezentată în Copou de un profesor care și-a dat toate economiile pentru a strânge materialul. Acolo, urmărind citatele prezentate, am descoperit interesul pentru articolele politice ale poetului, pe care le-am citit din cartea lui Dumitru Murărașu (1896-1984, pensionat în 1957!) *Eminescu – Scrieri politice* (Craiova, 1931). Murărașu a fost și el profesor la noi, la liceu.

Textul despre poet care mi-a produs cea mai puternică impresie a fost ultimul capitol din cartea lui G. Călinescu dedicată vieții lui Eminescu. Criticul contemplă măștile poetului și descifrează în înșiruirea lor un destin zguduitor, departe de imaginile edulcorate din manuale. Eminescu ne oferă exemplul atât de rar astăzi al unei comuniuni între operă și biografie, al unei personalități în care ne regăsim atât de bine.

Sub crugul Eminescului

Elena Salibra

Elena Salibra este profesor de literatură italiană la Facultatea de Literatură a Universităţii din Pisa şi editor asociat al revistei de poezie *Soglie*. Interesele sale de cercetare privesc mai ales poezia italiană din secolele XIX şi XX (Carducci, Pascoli, D'Annunzio, Poeţii crepusculari şi avangardişi, Bontempelli, Quasimodoca traducător din clasici, Ungaretti, Pea, Bertolucci, Sinisgalli, Caproni, Luzi).

A publicat în mai multe reviste şi la mai multe edituri: *Italianistica, Il Ponte, Paragone, La Rivista dei libri, Ariel, Journal of Italian Translation, Rivista Pascoliana, Il Portolano, L'immaginazione, Bulzoni-Roma, Dell'Ateneo-Roma, Vallecchi-Firenze, Mursia-Milano, Liguori-Napoli, ETS-Pisa.*

Cărţi de poezie:

1) *Vers.es,* Reggio Emilia, Diabasis, 2004. Poeme din acest volum au fost selectate de Cesare Garboli pentru revista *Paragone* (august-dec. 2011), iar cartea a fost selectată pentru „Cinquina – Premio Viareggio, Poesia 2004".

2) *Sulla via di Genoard.* Manni, Lecce, 2007. Volumul este prefaţat de Marco Santagata, a fost finalist (locul al doilea) al „Premiului Mondello" şi a fost tradus în româneşte de Maria Calleya (Editura Tiparg, Piteşti, 2009) cu titlul *În drum spre Genoard.*.

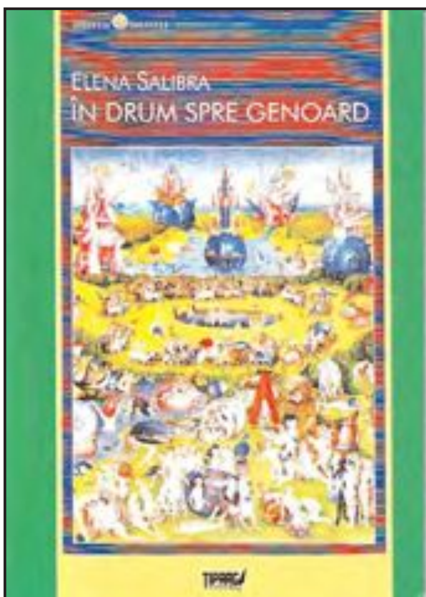
3) *il martirio di ortigia,* Manni, Lecce, 2010. Volumul este prefaţat de Cristina Cabani şi a fost finalist al „Premiului Viareggio". Poeme din carte au fost publicate recent în revista *Scrisul Românesc.*

4) *la svista,* Catania, A&B editore, 2011. Volumul este postfaţat de Marco Santagata (textul este reluat mai jos).

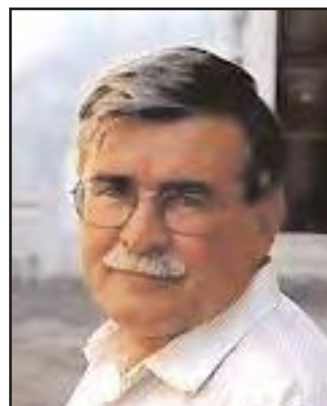
Unele dintre poemele ei au fost traduse în engleză (în colaborare cu Rosalba Rende) şi publicate în *Journal of Italian Translation* (vol. II, nr. 2, toamna lui 2007). A tradus în italiană poeme ale autorului catalan Carles Miralles.

Poeme inedite ale Elenei Salibra au apărut recent în *Almanacco dello Specchio,* Mondadori.

Ceva s-a întâmplat. O iarbă rea a crescut prin fisurile corpului, s-a cuibărit tăcut între celule: extirparea ei ar fi „o chestiune de viaţă sau de moarte". Dar e posibil „să înveţi a muri"? Dacă verdictul e „vinovat", se poate învăţa? Poate că, în intervalele „goale", un poet ar „simula" moartea, el e obişnuit să se prefacă; dar lucrul deloc uşor la care constrâng „specialiştii şi colaboratorii" – „grădinarii" tehnologici care sapă în corp, care îl măsoară la milimetru, care îl intubează şi îl explorează cu raze roşu-sângerii – îl obligă aici şi acum „să numere zilele ce vor veni". Când „trupul şi sufletul" sunt mereu ocupate să-şi conserve identitatea şi demnitatea ameninţate de „protocoalele de intervenţie", pe care, de fapt, nici nu le iau în consideraţie, gândul morţii fizice poate fi o distracţie, un joc de poeţi. Ca să poţi rămâne viu, trebuie să te agăţi de o sinceritate absolută: să-ţi recunoşti „orbirea", să admiţi că poeţii „nu sunt capabili să privească în cealaltă parte". Să-ţi recuperezi, aşadar, unitatea, să renunţi la pretinsa distincţie între eul narativ şi eul biografic, să te desparţi de iluzoriile „zone directe ale timpului" în care să cultivi, în versuri, iluzorii fantezii erotice, de edenurile artificiale licărind de amintiri, de călătoriile mentale în timp, de viitorul visat în vise criptice şi consolatorii. Adio, deci, eului liric şi cortegiului său, convenţiei, complicităţii, figuralităţii „de dezbrăcat"; şi adio acelui discurs poetic care, pentru a se face înţeles, trebuie să perforeze, vers după vers, vălul de retorică sub care se ascunde. Cei în aşteptarea verdictului – şi care nu se pot refugia în trecut şi nu cred că pot „număra alte zile conjugate/ la viitor" – alimentează o singură exigenţă: să comunice acest prezent al poetei, această condiţie a sa, singura pe care reuşeşte să o conceapă. Fereastra eului literar se sparge şi vocea Elenei se profilează de una singură. Singură şi extrem de clară, de fermă, de conştientă, sfâşietor de sinceră. Deseori, materia e cea a volumelor precedente, chiar dacă forma – cu stilul său caracteristic de a alterna litera cu corp normal cu cea cursivă şi diverse planuri temporale, cu la fel de caracteristicul ritm lăsat în seama spaţiilor goale, a cratimelor şi a punctelor de suspensie – şi amestecul de limbaj literar împins până la stilul înalt cu limbajul tehnico-ştiinţific par să trimită la poezia trecutului. Şi chiar acolo trimit, dar acum prezenţa lor e aproape o negaţie, dacă nu o justiţie divină. Ce anume îi este atât de drag Elenei din limbajul numerelor, când tu

însuţi ai ajuns un număr („sunt un număr – 43… important e treiul – subliniază infirmiera", dând voce, involuntar, ironiei autoarei), iar aspiraţia ta e să nu mai fii asta („nu eram un număr aici?"). Ei bine, numerele se întorc, dar nu ca joc simbolico-semantic, ci ca obsesie impusă de realitate: „camera 9, etajul întâi", „şapte numărul nou", „clădirea şapte zeci şi opt, etajul al doilea". De asemenea, ce s-a întâmplat cu calculatorul, obiectul totemic şi afectiv al atâtor poezii? Iată-l ajuns instrument de analiză, obiect real de tortură: „pe display/ aşteptând formula de litere/ şi numere pe care o aşază mai apoi pe două linii. acul caută vena". O sintaxă calmă şi detensionată, o compoziţie care ascunde bogatul strat fonic de bază, o versificaţie sacadată, dar departe de melodicitate şi, în special, o limbă care reuşeşte în intenţia ei de a ocoli orice fel de conotaţie cultă şi de a nu cădea în cotidian fac din acest material o poezie foarte comunicativă. Se întâmplă ceea ce se poate întâmpla doar cu textele poetice cu adevărat reuşite şi anume expresia se eliberează de orice netransparenţă pentru a lăsa conţinutul să se ridice cu forţa evidenţei. E de la sine înţeles că nu ar putea emerge cu atâta forţă fără ajutorul experienţei expresive. Este un conţinut amar şi dureros, căruia îi dă substanţă experienţa. Niciodată însă autoarea nu se lasă pradă autocompătimirii, niciodată nu caută simpatia cititorului. Elena fuge de compasiune. Stoicismul sentimentelor e la egalitate cu abnegaţia formei. Şi e o manifestare de stoicism, de autocontrol interiorizat cu spontaneitate chiar şi întretăierea discursului despre boală cu deschideri spre o poveste eroico-sentimentală (în desfăşurare) caracterizată cu o nebănuită vitalitate: „tu examen rezişti la ghionturile mele", zice ultimul vers al cărţii. O confesiune a înfrângerii care nu înseamnă o renunţare, chiar dacă, sau tocmai pentru că sinceritatea gândului nu poate să anuleze realitatea efectivă sau să o transfigureze în vise de poet: „un sărut poate-ar fi în plus pe şezlong".

Marco SANTAGATA

(Traducere de Raluca Toma.)

sâmbătă

Castigliocello de sâmbătă înfioară
inimile celui ce pleacă şi celui ce
rămâne. în vârful
esplanadei umbra
repetă
chipurile familiare
închise între două neaşteptate
goluri albastre

sonet pentru o întâlnire

nu aveai trebuinţă de trandafirul
roşu la butonieră Roberto
ca să-mi spui
la revedere în piaţa Toţi Sfinţii
în douăzeci şi trei
decembrie ora andaluză

a lui Ignacio care se prelungeşte
în paşii tăi
de clovn. în timp ce vocile lunii
se confundă una câte una între
cele patru case albe din fundal

până şi fluviul în ceaţa de fum
se aude a las cinco de la tarde.
sorbind un ceai twinings vorbeam
despre Attilio şi Federico.
apoi te uimeşti
de cei doi ce merg alături şi-ţi aminteşti
plânsul lui Paolo la sfârşitul cântecului...

între

e o iarnă nouă de letargie şi treceri
– între somn şi veghe la focul
ce pâlpâie – camera prost
aranjată ca studio pentru tine cel care
meditezi abstrus la sisteme MP în pc-ul
ultraplat – ca să mă dezmierzi
la sfârşit de săptămână
mă chemi la masa ta de lucru
apropiindu-se
timpul în care aş vrea să mă pierd
în dezordinea atâtor nume ce
aşteaptă să fie descoperite

(Din volumul *În drum spre Genoard* – traducere de Maria Calleya.)

poetul

nu eşti poet. ţii să precizezi.
eşti un chirurg care câteodată îşi ascute
bisturiul pe versurile mele
proza e cu totul altceva – îmi răspunzi –
mai substanţială – *precum înflorirea*
crizantemelor în noiembrie
rima în are *durează peste măsură*
[şi nu e tulburată de un ami

învins cu uşurinţă] – you don't like
astfel de
banalităţi şi visul poetului anulezi
cu un once upon a time.
apoi dintr-o dată
spre sfârşitul dimineţii
îmi silabiseşti ceva
din mintea ta salină
la fel ca fantezia mea marină.

şi nu-ţi cer îndurare

am iubit zborul tău pe galata bridge

[mi-ar plăcea să-ţi spun şi n-aş fi
sinceră] chefal ridicat de fir
printre crestele roz ale clădirii.

nu eram sigură că eşti tu

(flash-ul îţi ascundea faţa)
dar te-am recunoscut în oglinda
opacă din inima haremului.

în orice caz îmi plăceai
cum place un obiect
fără transparenţă.
acum adăpostită
sub bolta bisericii
cu un picior în lumea de dincolo te aştept
închinată pe covorul roşu
[şi nu-ţi cer îndurare]

ipoteza

există un *dincolo de pentru*
matematicieni
– poate că e un infern ori un limb
pentru cine
păcătuieşte cu numerele – aventurezi
o ipoteză

dar târziu suflă vântul seara
peste pietrele targei
apoi se retrage îndărătul stâncilor
colţuroase [nu

e o platformă de petrol] *luna.*
de mi-ar atinge sufletul m-aş întoarce
printre fragmentele saline

să-ţi cos din nou cămăşile unei amintiri
pe care o zi a fost de-ajuns
să o şteargă.

(Din volumul *il martirio di ortigia* – traducere de Raluca Toma.)

Dimensiuni culturale ale domniei lui Neagoe Basarab (I)

Daniel GLIGORE

După victoria asupra lui Vlad cel Tânăr (la 23 ianuarie 1512, „den jos de Bucureşti" – la Văcăreşti), Neagoe Basarab urcă pe Tronul Ţării Româneşti, încoronat fiind la Bucureşti, pe 8 februarie 1512.
Se întâmpla cu exact o jumătate de mileniu în urmă, drept care inaugurăm cu acest număr al revistei o pagină lunară dedicată Sfântului Voievod, *tată milostiv, asemănându-se Domnului ceresc.*

Neamul şi spaţiul românesc au de la începuturi valenţe de neam credincios creştinat de primul chemat la apostolat, Sfântul Apostol Andrei, împreună cu Sfântul Apostol Filip, şi de spaţiu binecuvântat de Dumnezeu, numit Grădină a Maicii Domnului.

Neagoe Basarab, domnitorul Valahiei (1512-1521), este unul dintre oamenii aleşi de Dumnezeu pentru păstrarea şi întărirea dreptei credinţe a neamului românesc. Este un model de domnitor creştin, strălucit cărturar, diplomat, ctitor de Sfinte Altare şi de învăţătură pentru posteritate.

Părinţii lui Neagoe Basarab

Neagoe Basarab este fiul lui Basarab cel Tânăr „Ţepeluş", descendent al Dăneştilor (1477–1481; 1481-1482), şi al Neagăi din Hotărani, soţia lui Pârvu Craiovescu. [1] Tatăl său, ajutat de Neagoe de la Craiova, împreună cu principele albanez Skanderbeg şi cu o oaste otomană comandată de Ali-beg, a atacat şi a jefuit sudul Moldovei în vara lui 1481. [2] Ştefan cel Mare, Domnul Moldovei, i-a atacat şi înfrânt la Râmnicul Sărat, pe 8 iulie 1481, şi l-a înlocuit pe Basarab cel Tânăr cu Vlad Călugărul, unul dintre fiii naturali ai lui Vlad Dracul, în 16 septembrie 1481. [3]

Pentru a-şi salva viaţa, Basarab Ţepeluş a fugit la moşiile Craioveştilor din Oltenia, fiind găzduit pentru scurt timp de Neaga din Hotărani, soţia lui Pârvu Craiovescu. [4] Din efemera lor legătură s-a născut Neagoe.

Un argument al genealogiştilor este faptul că pruncul a primit la botez un nume matronimic şi nu unul patronimic, cum era obişnuit. Neagoe era fiul mamei, descendenţa domnească fiind ascunsă pentru a nu fi periclitată viaţa pruncului. [5] Numele patronimic îl va lua ulterior, când va accede la tron. O altă dovadă este că nimeni în epoca sa şi după nu i-a contestat descendenţa domnească. Cei care i-au contestat originea domnească, înainte, au făcut-o fie din invidie, fie din teamă să nu-i pună viaţa în pericol. Astfel, memoriul boierilor pribegi adresat proaspătului sultan Selim în care afirmă că Neagoe este fiul lui Pârvu – „Pârvu oglu" – a izvorât din ura pribegilor: ca atare, argumentaţia nu este reală şi nu poate fi luată în seamă. Aceeaşi ură l-a influenţat şi pe Hasan, beilerbeiul Rumeliei, în afirmaţia că Neagoe ar fi feciorul lui Pârvu Craiovescu. [6] O explicaţie a situaţiei este dată în cronicile Ţării Româneşti. Atât Letopiseţul Cantacuzinilor, cât şi Istoriile domnilor Ţării Româneşti arată clar că Vlăduţ, fiul cadet al lui Radu cel Mare, s-a temut ca nu cumva Neagoe să invoce ascendenţa lui şi să-i ameninţe tronul. Era în pericol însăşi viaţa lui Neagoe. Pentru a i-o salva, toţi Craioveştii au venit la domn, au jurat că este fiul lui Pârvu Craiovescu şi apoi au fugit la Mehmet beg de la Nicopole, unde au găsit sprijin. [7]

În Evul Mediu, atât în spaţiul occidental, cât şi în cel românesc, existenţa fiilor nelegitimi ai domnilor, boierilor şi boieroaicelor, măritate sau nu, era o realitate binecunoscută. Este greu de crezut că legătura lui Basarab Ţepeluş cu Neaga a fost înainte ca aceasta să-l întâlnească la reşedinţa lui Pârvu, deoarece satul Hotărani din care era Neaga este în sudul Olteniei, în Romanaţi, iar domeniile Craioveştilor – conacul lui Pârvu, în partea de nord a regiunii. În fuga sa din capitala Ţării, Târgovişte, Basarab Ţepeluş nu se ducea în satul Hotărani (mai departe, necunoscut şi nesigur), ci căuta refugiu cât mai aproape şi mai sigur ra reşedinţa boierilor Craioveşti. Drumul cel mai apropiat şi sigur era pe sub dealuri: Târgoviste, Curtea de Argeş, Vâlcea şi Gorj, la conacul lui Pârvu. [8] Există şi posibilitatea ca Neaga să nu fi fost încă măritată cu Pârvu, după cum susţine Antonie Plămădeală. [9] Neaga putea fi la conacul lui Pârvu Craiovescu din alte motive, necunoscute încă, poate urma să se mărite cu Pârvu Craiovescu sau poate a fost adusă special de boierii Craioveşti pentru a avea în familia lor os de domn. Un argument în acest sens este cinstea pe care Neagoe o acordă mamei sale Neaga în *Învăţături.* Totodată, Ţepeluş Basarab a fost multă vreme despărţit de soţia sa, care se afla în Transilvania, şi căreia el i-a trimis şi un fel de carte de dezlegare de îndatoririle căsătoriei, asigurându-şi astfel şi libertatea sa în timpul când a cunoscut-o pe Neaga. Din această perspectivă, este posibil ca Neaga să fi fost adusă special la conacul lui Pârvu Vornicul pentru ca familia Craioveştilor să dobândească „os domnesc" cu perspective de accedere la Tronul Ţării Româneşti, imediat după aceasta, înainte de naşterea lui Neagoe, Neaga căsătorindu-se cu Pârvu Vornicul.

Această ipoteză poate fi fundamentată pe următoarele fapte istorice:

Craioveştii l-au sprijinit pe Basarab Ţepeluş să-şi redobândească tronul cât mai repede posibil. La 14 noiembrie 1481 reuşesc să-l alunge pe Vlad Călugărul, care era sprijinit de Ştefan cel Mare, şi să fie reîntronat Basarab Ţepeluş. A fost posibil acest lucru întrucât moşiile Craioveştilor erau formate din numeroase sate dispersate şi trei nuclee principale, în întreaga ţară: a) în jurul Craiovei; b) în jurul râului Cătălui; c) în jurul vărsării râului Călmăţui. [10] Porecla de „boieri olteni" se referea doar la obârşia şi începuturile familiei, nu la zona de stăpânire. [11]

Neaga s-a căsătorit cu Pârvu Craiovescu şi l-a născut pe Neagoe când era deja măritată, pentru a-şi salva copilul şi, totodată, pentru a-i oferi o educaţie aleasă, care să-l facă apt să preia Tronul ţării la timpul cuvenit. Cu toată bogăţia şi puterea lor, craioveştii s-au ferit să facă cunoscută descendenţa naturală a lui Neagoe de teama pierderii acestuia.

Referinţe bibliografice

[1] G. D. Florescu, *Divanele domneşti din Ţara Românească, I* (1389-1495), Bucureşti, 1943, p. 262; Dan Pleşia, *Neagoe Basarab: originea, familia şi o scurtă privire asupra politicii Ţării Româneşti la începutul veacului al XVI-lea,* (I), în *Studia Valachica,* 1970, p. 123.

[2] Ştefan Ştefănescu, *Bănia în Ţara Românească,* Bucureşti, 1965, p. 64-65.

[3] Radu Ştefan Vergatti, *Neagoe Basarab. Viaţa, Domnia, Opera,* Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Curtea de Argeş, Editura Episcopiei Argeşului şi Muscelului, 2009, p. 28.

[4] Şt. Ştefănescu şi Olimpia Diaconescu, *Documenta Romaniae Historica, B – Ţara Românească,* vol. II (1501 – 1525), Bucureşti, Editura Academiei, 1972 p. 8; *Arhivele Olteniei,* Craiova, 1932, p. 24.

[5] Gheorghe Mihăilă (transcr., trad. şi studiu introductiv), *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie.* Versiunea originală, ediţie facsimilată după unicul manuscris păstrat, cu o prefaţă de Dan Zamfirescu, Bucureşti, 1996, p. 264-267.

[6] Mustafa Ali Mehmet, *Două documente turceşti despre Neagoe Basarab,* în *Studii,* nr. 5/1968, p. 297.

[7] *Istoria Ţării Româneşti (1290–1690) Letopiseţul Cantacuzinesc,* ediţie critică îngrijită de C. Grecescu şi D. Simonescu, Bucureşti, 1960, p. 22; Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti,* introd. şi ediţie critică de Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, p. 29.

[8] Radu Ştefan Vergatti, *Neagoe Basarab. Viaţa, Domnia, Opera,* idem, p. 29.

[9] Antonie Plămădeală, *Dascăli de cuget şi simţire românească,* Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1981, p. 19.

[10] C. Rezachevici, *Domeniul boieresc al lui Radu Şerban,* în *Studii,* nr. 3/1970, p. 469-491.

[11] Radu Ştefan Vergatti, *Neagoe Basarab. Viaţa, Domnia, Opera,* idem, p. 30.

(Va urma.)

Din învăţături...

Iar binecinstitorul împărat Constantin, luând toată cârmuirea şi punând-o sub ascultarea sa, iar toate cele bisericeşti primind pacea dumnezeiască, se veselea în sufletul său şi le porunci celor ce erau în palat: câţi se vor atinge de cărţile sfinte şi câţi vor citi cuvintele dumnezeieşti să-şi înalţe mintea către vederea lui Dumnezeu şi, citind, să ia aminte după cuviinţă, iar când vor sta la rugăciune, să-şi înalţe mâinile către cer şi de acolo să ceară ajutor. Pe lângă acestea, puse lege ca toţi împreună să serbeze ziua duminicii, ca fiind întâia zi [a săptămânii], icoană a mântuirii.

Pe preoţi şi diaconi îi învrednici de mare cinste, ca să facă mai multă cântare şi slăvire şi mai multe rugăciuni în ziua duminicii. După aceea puse pe toţi oamenii să postească şi să cinstească ziua de vineri, pentru pomenirea celor întâmplate în această zi binefăcătorului şi mântuitorului tuturor, Hristos. Toţi cu osârdie şi credinţă să petreacă în biserici şi să aştepte până la rugăciunea cea de pe urmă.

Iar pe cei aflaţi în oştire îi învăţă astfel: Când vă veţi afla în lupte, se cuvine să ieşiţi pe câmp, la loc curat, şi acolo mai întâi în tăcere să cugetaţi. Şi astfel, într-un glas să înălţaţi, după cuviinţă, rugăciune lui Dumnezeu, şi să ştiţi că Dumnezeu este dătător de bine tuturor, şi să ridicaţi sus mâinile către Dumnezeu şi să spuneţi astfel: „Pe tine unul Dumnezeu te ştim şi pe tine împărat te cunoaştem, pe tine ajutor te mărturisim, de la tine am primit cele de biruinţă, cu tine am învins pe vrăjmaşii cei puternici, de la tine cunoaştem harul începuturilor de bine, în tine nădăjduim şi în veacul ce va să vie, ţie toţi ţi-am fost robi, rugămu-ne să păzeşti pe împăratul nostru întru mulţi ani biruitor". Astfel puse lege să ţină cetele ostăşeşti ziua purtătoare de lumină a duminicii şi astfel să-şi îndrepte glasurile şi cuvintele în rugăciuni către Dumnezeu.

Iar el însuşi în anumite zile se închidea singur, vorbind cu unul Dumnezeu şi, cu rugăciuni umilite plecându-se în genunchi, se ruga să primească bunătăţile cele făgăduite. În zilele de sărbătoare ale Mântuitorului ţinea post şi cu toată tăria sufletească şi trupească săvârşea sfânta vedere a lui Dumnezeu. În strălucitoarea şi de lumină purtătoarea noapte a Sfintelor Paşti, veghind necontenit, poruncea ca în toată cetatea să se aprindă pe stâlpi făclii foarte mari. Iar când venea ziua Mântuitorului, luând pildă faptele bune, întindea dreapta binefăcătoare către toate limbile şi noroadele, tuturor împărţindu-le din belşug de toate.

Știința, parte a culturii

Din întâlnirile mele în 2011

Acad. Solomon MARCUS

Interacțiunea cu comunitatea științifică, internă și internațională, este una dintre principalele preocupări ale unui om de știință. Participarea adică la conferințe, simpozioane, întâlniri cu colegi sau cu persoane din afara domeniului de cercetare, interesate însă de legăturile dintre domenii, participarea la întâlniri cu tinerii.

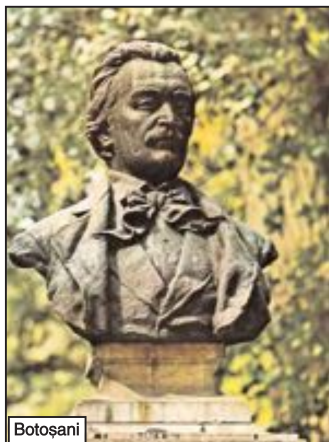
În cele ce urmează, profesorul Solomon Marcus ne descrie câteva dintre manifestările științifice și culturale la care a fost prezent în anul de curând trecut. Ce nu ne spune însă Domnia Sa este faptul că în 2011 a participat la multe alte manifestări la care a primit și o serie de distincții importante. Astfel, în octombrie, cu prilejul unei sesiuni Alecsandri-Bacovia la Bacău, unde a prezentat conferința *De la Alecsandri la Bacovia sau de la poezia euclidiană la cea neeuclidiană,* revista *Ateneu* i-a acordat premiul *Opera Omnia.* În noiembrie, Centrul Internațional de Cultură și de Artă „George Apostu" din Bacău i-a acordat *Premiul de excelență pentru anul 2011.*

În mai 2011, a primit din partea M.S. Regele Mihai I Decorația Regală *Nihil Sine Deo,* iar în iulie 2011 a primit decorația *Serviciul Credincios în Gradul de Mare Ofițer* din partea Președintelui României.

La Târgul de carte *Bookfest* din mai 2011, Editura Paralela 45 a lansat cartea Solomon Marcus, *Paradigme universale,* ediție integrală, iar Editura Spandugino a lansat volumul Solomon Marcus, *Răni deschise.* La Târgul de carte *Gaudeamus* din noiembrie 2011, Editura Spandugino a lansat cartea *Întâlniri cu Solomon Marcus.*

Mă voi referi la a doua jumătate a anului, despre prima jumătate am scris în altă parte.

La sfârșitul lunii iunie și începutul lunii iulie a avut loc la Brașov *Cel de al Șaptelea Congres al Matematicienilor Români,* cu câteva sute de participanți din țară și din străinătate. A atras cu deosebire atenția prezența unui mare număr de matematicieni români de la universități occidentale și s-a confirmat – ceea ce se știa de mai multă vreme – legătura strânsă dintre cei din afara României și cei din țară. Legătura este de multe ori nu doar ocazională, ci sistematică. Lucrări efectuate în colaborare între cei din interior și cei din exterior apar tot timpul, vizite reciproce au loc la fel de sistematic. La Congresul de la Brașov, prezența cea mai semnificativă a fost aceea a generațiilor care au acum între 40 și 65 de ani; expunerile respective au atras o audiență maximă, s-a putut vedea în plină manifestare un eșantion important al părții celei mai valoroase a diasporei matematice românești, iar noi, cei din generațiile mai vârstnice, am putut savura acest spectacol cu satisfacția că mulți dintre foștii noștri studenți onorează cu supra de măsură speranțele investite în ei și poate că am contribuit și noi cu ceva la această evoluție favorabilă. Mă gândesc la expuneri ca acelea ale lui Marius Dădârlat, Dorin Ieșan, Paltin Ionescu, Sergiu Klainerman, George Marinescu, Eugen Mihăilescu, Petru Mironescu, Henri Moscovici, Florin F. Nichita, Liviu I. Nicolaescu, Victor Nistor, Horia Pop, Cristian D. Popescu, Mihai Putinar, Tudor Rațiu, Florin Rădulescu, Marius Rădulescu, Sorin Rădulescu, Andrei Teleman, Dan Timotin, Costin Vîlcu, Alexandru Zaharescu, Gheorghiță Zbăganu, Laszlo Zsido. Diversitatea de teme, de stiluri de abordare, de strategii folosite, de rezultate obținute dădea impresia unui uriaș caleidoscop de idei, un festival de probleme și teoreme care de care mai frumoase. Pe mulți dintre ei îi țineam bine minte din perioada primilor lor pași nesiguri ca studenți, imagine care contrasta cu maturitatea și siguranța pe care le manifestau acum. Felul în care li se lumina fața de satisfacția împărtășirii unui larg auditoriu a bucuriei obținerii unor rezultate frumoase m-a convins încă o dată de valoarea spirituală a matematicii, de faptul că ea poate spori sensul existenței noastre.

Botoșani

Scena matematică românească s-a diversificat considerabil. La ceea ce reprezintă matematicienii de valoarea celor enumerați mai sus, vom adăuga și creșterea sensibilă a metabolismului matematicienilor români cu celelalte domenii ale culturii. Voi alege două exemple.

Dan Tudor Vuza, cercetător principal I la Institutul de Matematică al Academiei Române, a realizat un impact major la interfața matematicii cu muzica, așa cum o atestă ecoul operei sale în marile reviste de muzică și în mari instituții muzicale, fiind apreciat drept cel care a preluat ștafeta de la Olivier Messiaen, nume prestigios al teoriei muzicale din secolul trecut. Bogdan Suceavă, matematician la o universitate din California, s-a ilustrat ca un romancier de valoare recunoscută nu numai în România, ci și în Statele Unite, unde romanul său *Venea din timpul diez* a apărut în traducere engleză la o editură universitară.

De la Brașov, în ultima zi a Congresului, am plecat la Poiana Zânelor, o așezare din județul Bistrița-Năsăud; a fost un drum lung, abundând în serpentine, dar a meritat. Se organiza acolo o tabără internațională *Canguru,* care aduna pe cei mai buni elevi din diferitele județe ale țării, dar și din alte câteva țări, pentru a imagina *probleme frumoase*. Taberele *Canguru* se organizează de mai mulți ani, în multe țări ale lumii, iar problemele elaborate în cadrul lor sunt o replică la natura mohorâtă a multor probleme din manualele folosite în școli. Meritul acestor tabere revine Editurii Sigma din București. Voi pune în evidență un aspect care mi s-a părut cu deosebire semnificativ. Elevii din clasele superioare au organizat dezbateri pe teme alese de ei, sub forma unui joc care comporta două tabere ce-și propun să susțină puncte de vedere opuse, urmând ca fiecare tabără să-și argumenteze punctul său de vedere și să combată punctul de vedere advers. Totul trebuia să se producă spontan. Am participat la trei astfel de dezbateri, temele fiind: Dumnezeu; pedeapsa cu moartea; avantajele și dezavantajele pe care le prezintă modalitatea facebook. Am avut satisfacția de a descoperi la acești tineri o capacitate dezvoltată de construire a unui discurs perfect articulat, de argumentare coerentă a unui anumit punct de vedere și, în mod surprinzător, de construire spontană a unor contraargumente la cele susținute de adversar. În regula de desfășurare a acestui joc intra și posibilitatea (cu acordul adversarului) de a-l întrerupe pe adversar cu o anumită întrebare, drept de care s-a abuzat peste măsură, cu dorința clară de „a-l face praf" pe interlocutor. Am putut astfel să văd un spectacol rar întâlnit în școlile noastre, în care nu prea se practică spiritul critic și construirea independentă a unui discurs. Dar când îi întrebam ce au citit în ultima vreme, ridicau din umeri. În toată tabăra, la ore de seară, ore de destindere, nu se vedea nicăieri nicio carte. Se vedeau, în schimb, cărți... de joc. Dar să nu ne grăbim să tragem concluzii, să ne uităm cu atenție în ochii acestor tineri, s-ar putea ca lucrurile să se așeze în mintea lor cu totul altfel decât se așezau ele în mintea noastră, când noi eram la vârsta lor de-acum.

Oradea

Dumbrtăvița-Timiș

A urmat participarea mea la *Conferința Internațională de Matematică și de Informatică* de la Alba Iulia, unde l-am revăzut pe Andrei Teleman, în mare vervă matematică și nu numai. Am căzut de acord că familia Teleman, extinsă pe trei generații, care a dat mai mulți matematicieni de înaltă clasă, o adevărată familie Bernoulli a României (au existat câțiva matematicieni din familia Bernoulli, de extracție francofonă, familie extinsă pe două generații), merită o atenție specială: Silviu, Kostake, Nicolae Teleman, frați, Constantin, fiul lui Silviu, Andrei, fiul lui Kostake sunt numai o parte dintre matematicienii cu nume de familie Teleman.

Trec peste călătoriile/conferințele mele în USA (august) și Ungaria (septembrie), pentru a evoca invitația primită de la Rectorul Universității „Al.I. Cuza" din Iași, pentru a prezenta, la 25 octombrie, în fața profesorilor și studenților acestei universități, o conferință, căreia i-am dat titlul *Junimea, azi,* căutând să arăt că ne aflăm în plină actualitate a marelui proiect maiorescian. Dar, înainte de Iași, am fost la Cluj-Napoca, invitat de Academia de Muzică „Gh. Dima", la o sesiune științifică a ei. Am prezentat un istoric al relațiilor matematicienilor și informaticienilor bucureșteni cu muzicienii, nelipsind din evocarea mea nume ca Moisil, Aurel Stroe, Ștefan Niculescu, Stelian Niculescu, Anatol Vieru, Mihai Dinu, Nicolae Brânduș, Octavian Nemescu, Costin Miereanu, Bogdan Cazimir, Dinu Ciocan, Mihai Brediceanu, Dan Tudor Vuza. Am făcut acolo cunoștință cu Valentina Sandu-Dediu de la Universitatea Națională de Muzică din București, cu care m-am implicat într-o polemică privind semiotica muzicală. Sper că dialogul meu cu muzicienii din București, pe această temă, va continua. Dialogul muzicii cu matematica este esențial pentru ambele domenii. Dan Tudor Vuza este singurul matematician român citat în prestigiosul *The Princeton Companion to Mathematics,* din 2008.

Viață, tu, piatră de moară

Nicolae MĂTCAȘ

După așa-zisul „glasnosti”, enunțat de Gorbaciov, dar mai ales după dezagregarea URSS-ului, au apărut mai multe relatări ale martorilor nemijlociți ai genocidului feroce (uciderea în masă sau deportarea în gulaguri a reprezentanților partidelor istorice, a celor care în perioada 1918-1940 ar fi colaborat cu administrația română „de ocupație”, a preoțimii și intelectualității, foametea organizată în mod special în anii 1946-1947, colectivizarea forțată a agriculturii, așa-zisa deschiaburire și deportare în Siberii de gheață a celor mai buni gospodari, comercianți, mici întreprinzători, alte crime oribile împotriva umanității), pe care regimul bolșevic și comunist de ocupație din Basarabia și din toate fostele republici sovietice l-a întreprins împotriva propriilor cetățeni. Ne referim la studii temeinice și documentări, precum cele ale lui Dumitru Păsat, Larisei Turea, Elenei Postică, Constantin Vasiliev, Vadim Pirogan ș.a., dar și la cutremurătoarele relatări cu valoare de document ale unor oameni care au trecut prin malaxorul foametei organizate și al deportărilor și care, ca prin minune, au supraviețuit, au revenit în locurile natale și, într-un târziu, la nivel oficial, au fost reabilitați, deși nu li s-au mai restituit gospodăriile și averile confiscate, oameni ca Anița Nandriș, Ilie Popescu, Efrosinia Kersnovski, Margareta Cemârtan-Spânu, Livia Lica. Revista chișinăuană *Literatura și arta,* patronată de scriitorul, publicistul și neînfricatul luptător pentru cauza românismului în Basarabia, Nicolae Dabija, autorul recentului roman despre deportări, întreprinde o operă unicat, publicând memoriile unor oameni simpli despre masacrele „eliberatorilor”, despre calvarul foametei organizate și al celor câteva deportări în masă, relatări care, printr-un efort editorial, ar putea constitui un serial colectiv meritoriu pentru contemporani și urmași, cu un titlu eventual „Cartea durerii”.

Livia Lica

Autoarea cărții (scrise și publicate în rusește la Iași, editura PIM, 2011, 273 p.) *Zhernova zhizni moei,* care s-ar putea traduce *Viață, tu, piatră de moară,* Livia Lica (numele de domnișoară Humaniuc), basarabeancă stabilită, din 1994, cu traiul în Țară (la București), avea 12 ani când, la 6 iulie 1949, părinții ei, împreună cu familia și cu alte 11.252 de familii de basarabeni considerați pe nedrept dușmani ai puterii sovietice, au fost deportați în cele mai îndepărtate și vitrege pentru o viață normală regiuni ale Rusiei și Kazahstanului: Kurgan, Tiumeni, Tomsk, Irkutsk, Altai, Kolîma, Hantî-Mansiisk, Magadan, Karaganda, Bureatia, Iamalo-Nenețk ș.a. A suportat, împreună cu părinții și cu sora mai mare, cu îndârjirea și stoicismul de care este în stare țăranul român, toate silniciile vieții vitrege de taiga, lipsurile condițiilor elementare de trai, umilințele la care erau supuși de oricine și cu orice ocazie (chiar de vecinii de pe loc, de profesorii din școală, de supraveghetori), dar nu s-au lăsat învinși. Anume atunci, în anii grei de deportare, în mintea fetiței extrem de impresionate de tragediile prin care trecea familia sa, dar și celelalte – și nu numai ale basarabenilor, ci și ale altor popoare și minorități naționale din (fosta) Uniune Sovietică: ucraineni, ruși, calmuci, evrei etc. – îi încolți gândul de a scrie, la maturitate, o carte despre represiunile pe care sistemul le aplica față de cetățeni. Ocupațiile zilnice (de serviciu, de familie, de studii etc.) de-a lungul anilor nu i-au permis să zăbovească la masa de scris. Fire impresionabilă, meditativă, cu o memorie fenomenală, a plămădit-o, ani la rând, în memorie, ca numai după 70 de ani, odată cu ieșirea la pensie, când te simți inutil societății, trecut pe linie moartă, când nu mai depinzi de nimeni, dar nici aproape nimeni nu se mai interesează de tine, când copiii s-au zburătăcit în lumea largă și nepoții gânguresc în alt grai, a reușit să-și realizeze visul de demult. A scris-o, după cum ni se destăinuie de la început (mai ales că o parte considerabilă este consacrată rădăcinilor genealogice ale familiei, rudelor, prietenilor, colegilor de studii, profesorilor, având, față de cei mai mulți, cuvinte de admirație, recunoștință și mulțumire pentru bunăvoință și bun-simț, pentru lecțiile de civism și moralitate, cunoștințele transmise cu generozitate etc.), pentru „uz intern”, adică pentru copii, pentru nepoți și viitorii strănepoți, pentru rudele apropiate și pentru prieteni, pentru un cerc îngust de cititori pe care i-ar interesa *„viața și soarta unei familii care, neavând nicio vină, a trecut prin vicisitudinile represiunii provocate de regimul stalinist și de construire a socialismului în țara în care trăim”* (p. 8), deși, în suflet, ca orice om care a pus mâna pe condei și a înșirat pe coala albă mărturiile sale, expunându-și și propria opinie asupra celor relatate, nutrește gândul temerar că ar putea fi citită și de alți cititori.

Fac parte din categoria așa-numitor „alți cititori”. Trebuie să mărturisesc de la bun început că, odată ce ai pornit să citești modestele, simplele, nepretențioasele, însă extrem de sincerele relatări și mărturisiri ale omului viu Livia Lica, martor ocular ale celor suferite de o familie basarabeană, care, la fel ca miile de compatrioți români de-ai noștri, au trecut prin toate vicisitudinile zbuciumatului secol XX, nu mai poți lăsa cartea din mână. Te captivează sinceritatea de copil cu care sunt relatate faptele, ochiul ager care vede și înregistrează în memorie tot ce se întâmplă, curajul de a spune lucrurilor pe nume în numele adevărului, contra falsificărilor regimului sovietic de ocupație (multe dintre care le-a conștientizat mult mai târziu). În spatele unor relatări despre viața de familie, legăturile de rudenie, prieteni, colegi de clasă, profesori, care, într-adevăr, ar putea să aibă un cerc limitat de cititori, se ascunde o multitudine de aspecte de ordin istoric, filosofic, psihologic, moral ale problemelor conduitei, rezistenței și supraviețuirii umane în condiții extreme, probleme pe lângă care nu poate trece indiferent niciun cititor interesat. Pentru a atribui cât mai multă veridicitate și credibilitate faptelor descrise, autoarea se transfigurează fie în copilul inocent devenit matur înainte de vreme, în condițiile refugierii disperate în 1944 în România din fața „eliberatorilor” ruși, suportării restricțiilor și incomodităților cauzate de evacuare și de situația de război, ale ulterioarei „repatrieri” forțate de către sovietici în Basarabia „eliberată”, umilințelor de la punctele de triere, ale secetei nemaivăzute și foametei diabolic organizate și dirijate din 1946-1947, ale calvarului deplasării spre locurile de destinație în bou-vagoane din timpul deportării, frigului siberian care te tăia la oase, „cazării” în bărăci neîncălzite, neamenajate și neîncăpătoare, muncii istovitoare la care erau supuși toți, și bătrânii și copiii, și cei sănătoși și cei bolnavi, ale umilirii din partea supraveghetorilor, administrației, dar și a unor profesori fără inimă și tact pedagogic elementar, pentru că, vezi Doamne, nu cunoșteau limba rusă, fie în adolescenta care, ca și sora mai mare, Lucica, a înțeles pe propria piele ce înseamnă să fii considerată „fiică de dușman al poporului” și restricționată la deplasare și la studii, fie, în cele din urmă, în septuagenarul de azi de la București, care, împreună cu mama Nadejda, timp de 20 de ani, își deapănă amintirile din trecutul îndepărtat. Fără a avea pretenția de scriitor, trebuie menționat că autoarea simte armonia și melodicitatea frazei, stilul mărturisirii devine, la necesitate, aci sobru, monumental, aci săltăreț și vioi, aci melancolic și sentimental, duios și curgător. Sunt în carte și descrieri inspirate ale unor colțuri de natură, portretizări de personaje, iar metafora și epitetul se simt la ele acasă.

Expunerea propriu-zisă începe cu o scurtă ochire retrospectivă asupra istoriei vitrege a acestei palme de pământ românesc, *„ținut al lui Ștefan cel Mare și al urmașilor acestuia”*, care se numește Basarabia. La marginea unei Europe ghiftuite și preocupate numai de propriile interese, Țările Române, cetatea creștinătății de la est, au fost dintotdeauna ținta vecinilor hrăpăreți și ale marilor imperii cu pofte nepotolite de lățire: Otoman, Austro-Ungar, Rus. Rușii nu au realizat visul lui Petru cel Mare și al succesorilor acestuia privind extinderea până la Bosfor și Dardanele, dar, prin dreptul forței și al ultimatumului necondiționat, au acaparat, până la urmă, Basarabia și Bucovina. Autoarea demonstrează unui cititor neavizat de ce Basarabia, Bucovina și ținutul Herța sunt pământuri românești populate de români, care vorbesc limba română, și nu moldovenească, precum s-a străduit să ne inoculeze ocupantul și mai opintesc s-o facă și în prezent locotenenții acestuia; care au fost consecințele nefaste ale anexării Basarabiei din 1940 asupra destinului populației locale; în ce convulsii se zbate românul basarabean de rând și astăzi, după 20 de ani de proclamată suveranitate și independență față de ruși, pentru a-și dobândi identitatea, demnitatea, adevărata independență. Ea descrie suferințele prin care a trecut propria familie (tata – profesor și director de școală rurală, mama – specialist-economist și cei doi copii) drept consecință a ocupării și deznaționalizării Basarabiei. În ianuarie 1944, când acțiunile militare din cel De-al Doilea Război Mondial se apropiau de granițele Basarabiei și reocuparea acesteia de către sovietici era iminentă, familia Humaniuc s-a evacuat în România. Aici, război în derulare cu pericolele și lipsurile iminente, trai la gazdă, transfer dintr-o localitate în alta, zeci de alte incomodități. Familia s-a aranjat temporar în Oltenia, tata (care, printr-o fericită întâmplare a soartei, reușise să evite mobilizarea în armata sovietică), și-a găsit de lucru ca învățător, sora mai mare a intrat în clasa a treia, cea mai mică (autoarea) – la grădiniță. Imediat după terminarea războiului, rușii au purces la vânarea pe teritoriul „României democratice” și „repatrierea” cu forța a basarabenilor, declarați, peste noapte, odată cu ocuparea Basarabiei, cetățeni sovietici. După 1945, familiei Humaniuc i-a fost dat să cunoască condițiile și consecințele acestei „repatrieri”, „grija” autorităților Basarabiei pentru proprii cetățeni, pe care îi umilea într-un hal fără de hal, trecându-i prin sita epurării, ținându-i flămânzi luni de zile, „cazați” claie peste grămadă la podea în sălile largi ale unei clădiri, în care avea să fie amplasat Institutul de Medicină din Chișinău, în lipsa oricăror condiții elementare de trai. În schimb, au avut noroc, pentru că, spre deosebire de alți confrați „repatriați” cu forța, au scăpat de arest, împușcare sau deportare. S-au reîntors în satul Cașunca, de unde plecaseră. Proaspătul director, un fost elev cu patru clase, vedea în directorul de școală revenit un concurent real și l-a amenințat în stilul bolșevic al golanilor ajunși la putere, astfel că tatăl viitoarei autoare a fost nevoit să solicite Ministerului Educației transferul în altă parte.

→

Istoria de lângă noi

Râşniţa vieţii mele

Acad. Petru SOLTAN

Râşniţa vieţii mele, aşa am tradus titlul volumului *Jernova jizni moei* (Editura PIM, Iaşi, 2011) a vechii mele cunoştinţe Livia Lica. De copil până după vârsta de douăzeci de ani şi-a petrecut viaţa prin gheţurile şi troienitele zăpezi ale Siberiei, unde a avut de îndurat multe necazuri. În opinia mea, lucrarea Liviei Lica relevă un autentic talent. E scrisă în ruseşte, probabil, pentru cei din Republica Moldova care nu ştiu româna, sau poate pentru cei rămaşi cu traiul în Federaţia Rusă – rude, prieteni, cunoştinţe care ar dori să-şi aducă aminte prin ce au trecut. (...)

Citind *Râşniţa vieţii mele,* te impresionează profunzimea viziunii, bogăţia de informaţii şi idei. Iată un detaliu evocator: chipurile, restabilind RSS Moldovenească, în înaltele posturi de conducere au fost numite 1.682 de persoane, dintre care doar 4,9% erau moldoveni. Un alt detaliu: în anii 1987-1992, în Republica Moldova începe o mişcare de renaştere naţională, însă şansele au fost ratate, drama ce va urma a fost prevăzută de politologul Victor Crăciun, care încă în 1992 scria: „Pierdem Basarabia”.

Acest capitol se încheie pe o notă nostalgică: *„...pământul meu scump. Noi suntem parte a acestui pământ, iar acesta, la rândul său, e parte a sufletelor noastre". (...)*

Capitolul trei cuprinde o gamă largă de sentimente: de la bucurii la suferinţe cumplite. Când sovieticii, în 1944, ocupă a doua oară Basarabia, rudele Liviei se refugiază în România (Oltenia, satul Ungureni). Fiind nemulţumiţi de condiţii, întreaga familie Humaniuc decide să se mute la Mehadia, unde tatăl Grigore se angajează ca profesor. Le ajută să se stabilească acolo cu traiul – Ilă, un bărbat de etnie rromă (ţigan), om blajin, însă îmbrăcat sărăcăcios. Familia suportă bombardamentele, foametea şi alte necazuri, pe care autoarea le descrie cu emoţie şi sinceritate.

După ce sovieticii ocupă România, în 1945, ei sunt obligaţi să revină în RSSM. Aici începe o foamete grea, care a ucis circa 200.000 de basarabeni. Statul mătura podurile caselor, luând grânele şi alte alimente. Aflăm din carte că atunci în RSSM erau 30.443 de distrofici, inclusiv 18.570 de copii. Dintre aceştia, au decedat 17.500. Autoarea povesteşte cum erau încărcate în sănii cadavrele pe strada principală a Hânceştilor. (...)

În capitolul cinci găsim pagini de un dramatism zguduitor – deportările în Siberia, documentele secrete ale KGB-ului. Operaţiunea „ŢĂ" (Sud) a început la 6 iulie 1949, ora două noaptea şi s-a încheiat pe data de 7 iulie, 1949, ora 20.00. Toţi deportaţii au fost „încărcaţi" în 1.573 vagoane pentru vite, 30 de trenuri mărfare, şi trimişi în Siberia.

În miez de vară, ore în şir aceste mărfare erau ţinute în arşiţa soarelui, deplasându-se mai mult noaptea. Ce chin aveau de îndurat acele familii înghesuite în vagoane! Grelele încercări abia dacă le mai suportau (cei care erau în putere). Mulţi bătrâni mureau şi erau aruncaţi din vagoane. În primele două zile au fost ţinuţi la gara din Străşeni fără mâncare, fără apă.

Autoarea descrie întâmplări ce par a fi o pură ficţiune, dar, de fapt, sunt cât se poate de reale. Parcurgând aceste pagini, cititorul va retrăi dramele conaţionalilor noştri în drum spre Siberia, gospodari, preoţi, intelectuali, care au fost dezrădăcinaţi pentru a stârpi năzuinţele de libertate şi progres ale poporului.

Cu mare durere, Livia Lica povesteşte un caz cutremurător. Ziua, când trenul staţiona, în vagonul vecin moare un copil. Mama îl înveleşte într-un cearşaf, scrie pe un bileţel cine-i băieţelul şi roagă că dacă cineva va da de el, să-l îngroape şi să scrie în sat, indicând localitatea unde a fost înmormântat.

Drumul până la Omsk a durat două săptămâni. Viaţa neomenească de acolo e prezentată prin episoade de un uluitor dramatism, pe care autoarea le descrie pe larg în prima sa carte, *File din viaţă* (Bucureşti, 2005). Amintim doar un moment de cumplită suferinţă pentru întreaga familie: moartea frăţiorului Liviei (un copilaş ce nu împlinise nici un an), noaptea, în mijlocul Siberiei, când sărmana mamă, Nadejda Humaniuc, plângea şi se câina de s-a „auzit" şi în Basarabia strigătul ei de durere. (...)

Celelalte capitole, precum scrie dânsa, sunt despre familia sa, despre colegele şi profesorii săi din Siberia, despre feciorii şi nepoţii din Canada. Altfel spus, despre rudele împrăştiate pe globul pământesc, despre înstrăinarea noastră de meleagurile natale.

Livia Lica, ajunsă la o vârstă respectabilă, nu se plânge de necazuri şi boli, ea îşi priveşte viaţa cu optimism, o existenţă trecută printr-o „Râşniţă a vieţii".

(Fragmente dintr-un articol apărut în revista *Făclia,* Chişinău, 8 octombrie 2011.)

A fost numit director de şcoală la Hânceşti, unde şi-a făcut cu onestitate datoria până la data fatală, 6 iulie 1949, când o echipă înarmată a intrat în casă pe la ora 2 după miezul nopţii şi un militar le-a citit verdictul de deportare în ţinuturile îndepărtate ale Rusiei pentru totdeauna. Autoarea a memorat şi descrie cu lux de amănunte lungul drum al pătimirilor: două zile şi nopţi pe linie moartă în gara din Străşeni, în arşiţa zilei de vară, fără hrană şi apă potabilă, păziţi cu zel de către militari şi comsomolişti (un fel de utecişti), escortaţi la veceu ca nişte puşcăriaşi, în aşteptarea trenului cu destinaţia Siberia. (...)

În carte sunt relatate multe momente triste, tragice chiar, din viaţa familiei represate, dar şi din infernul siberian al altor compatrioţi. De exemplu, atunci când nou-născutul frăţior Victor s-a îmbolnăvit şi tatăl l-a rugat pe preşedintele colhozului să-i dea un cal şi o sanie pentru a-l transporta la punctul medical care se afla la 50 km distanţă de Lîmkoe, acesta s-a codit mult timp pe motiv că gloaba ar fi lihnită de foame, şi numai când l-a văzut pe tată plângând, i s-a muiat inima şi i-a permis să ia calul şi sania. Întârzierea a fost fatală, pentru că pe drum bolnavul a sucombat. Au îngropat trupul firav şi neajutorat în pământul rece ca gheaţa al cimitirului din Kalcea Veche. La plecarea din Kalcea, îşi aminteşte autoarea, mama a insistat să meargă la cimitir pentru a-şi lua rămas bun de la mormântul feciorașului. *„N-am să uit niciodată, scrie cu durere autoarea, ziua când mama, îngenunchind la movila micuţului, plângea în hohote şi îşi cerea iertare de la acesta că i-a dat viaţă, dar n-a fost în stare să-l ferească de moarte, că îl lasă singur în inima taigalei”* (p. 140). Alt exemplu: dna Gheht din Hânceşti, al cărei soţ fusese arestat şi împuşcat în 1941 ca duşman al poporului şi al cărei unic fecior muri în curând, fără mijloace de trai, distrusă, bolnavă, a fost deportată numai din cauză că avea o casă frumoasă, pe care pusese ochii un activist de partid. În Siberia ajunsese complet neputincioasă, nu se mai putea deplasa, vecinii îi meşteriseră o sculă care s-o ajute cât de cât, însă nu i-a fost de mare folos, căci la o lună de la sosire, se stinse în Kalcea. Autoarea vrea să scrie despre oamenii şi întâmplările pe care le-a cunoscut obiectiv şi fără părtinire, deşi adesea îşi trădează atitudinea de compătimire faţă de cei represaţi de sistem şi de acuzare a nelegiuirilor comise de acesta. Ştie să înţeleagă, să interpreteze comportamentul nefiresc sau ostil al unora din preajmă. Ai impresia că, la depărtare de decenii, i-a şi iertat pe mulţi pentru comportamentul inadecvat, laşitate, lipsă de tact pedagogic, dar şi de omenie, însă memoria nu poate uita niciun moment. Acesta e mobilul care stă la baza lucrării pe care o prezentăm. Pe unii dintre cunoscuţii din Siberia, de care nici nu bănuia că i-ar fi compatrioţi şi că vorbesc româneşte, i-a întâlnit în Basarabia. Cu alţii a restabilit legătura prin internet ori s-au întâlnit, emoţionaţi, în vizita acestora la Chişinău sau Bucureşti după 50 de ani de la despărţire. Cartea este însoţită de fotografii ale părinţilor, bunicilor şi străbunicilor, copiilor şi nepoţilor, ale altor rude apropiate, precum şi ale colegilor şi profesorilor de şcoală şi de facultate.

După eliberarea din 1956, mama autoarei a lucrat pe funcţii de contabil la diverse întreprinderi din Hânceşti. Abia în 1962, statul le-a oferit un apartament la bloc. Tânăra Livia s-a căsătorit fericit cu un fost coleg de clasă din Hânceşti, Dionis Lica, astăzi renumit om de ştiinţă şi profesor universitar în domeniul informaticii, cu funcţii de conducere în sistemul de învăţământ din Basarabia, ai cărui părinţi au fost lipsiţi de casă în 1949 şi au reuşit, printr-un noroc, să evite deportarea, a avut de pătimit el însuşi prin destituirea din învăţământ pe motiv că ar fi tăinuit faptul că nu fusese primit, la vremea respectivă, în rândurile pionierilor şi, respectiv, ale comsomolului. Şomer fără voie, prin 1994 s-a autoexilat în România, unde, la Universitatea de Ştiinţe Agricole şi Medicină Veterinară din Bucureşti, în scurt timp, s-a afirmat ca un reputat cadru didactic, şef de catedră, om de ştiinţă, metodist. După venirea din Siberia, doamna Livia Lica s-a înscris prin corespondenţă la două facultăţi (chimie, economie) la universităţi din Chişinău şi le-a terminat reuşit, a făcut o carieră de succes (cadru de conducere şi profesor universitar, consilier municipal), ajungând, în 1963, deputată în Parlamentul (numit, în terminologia timpului, Sovietul Suprem) Republicii Moldoveneşti, iar familia i-a fost asigurată cu locuinţă de stat. Însă n-a fost ocolită nici ea de persecutările politice după reabilitarea din 1955. Ca şi soţului, i s-a incriminat că, la intrarea în rândurile unicului partid al vremii, PCUS, ar fi tăinuit faptul că familia ei fusese deportată, şi a fost pedepsită pe linie de partid. Tatăl autoarei s-a dus la cele veşnice în 1973, mama – în 2010. Autoarea scrie cu duioşie despre cei doi feciori ai familiei Lica, Vadim şi Radu, căsătoriţi, care astăzi locuiesc şi lucrează în Canada, în ale căror familii cresc ca eroii din poveste patru nepoţi frumoşi şi deştepţi: Vadim, Adriana, Iulian şi Denis.

Cartea este dedicată cu pioşenie memoriei părinţilor, Nadejda şi Grigore Humaniuc. Mama Nadejda era la curent cu intenţia fiicei, dar nu i-a ajuns un an ca să vadă cartea. Ea a reuşit să vadă avanpremiera acesteia, cărţulia *Straniţî zhizni – File din viaţă* (Bucureşti, 2005), scrisă şi editată de asemenea în ruseşte, consacrată feciorilor şi nepoţilor Liviei. Sunt convins că i-ar fi plăcut şi s-ar fi bucurat nespus de această a doua carte, mai ales că autoarea a reţinut multe date şi fapte din relatările mamei, într-un fel coautoare a cărţii. Cartea este, fără exagerare, un monument închinat dinastiilor de ţărani gospodari şi de intelectuali români basarabeni, reprimaţi cu cruzime de odiosul regim comunist. O odă bucuriei de a te naşte, a şti să trăieşti cu demnitate şi a rămâne om în orice împrejurare. Cu toate notele de tristeţe pe care ţi le provoacă lectura cărţii, din paginile ei respiră admiraţia pentru stoicismul cu care au înfrânt contemporanii şi înaintaşii noştri vitregiile timpului şi convingerea că, în istorie, dreptatea şi adevărul vor triumfa. Cinste copiilor care au avut asemenea părinţi! Glorie părinţilor care au crescut şi educat asemenea copii! Modeştii martiri cunoscuţi şi necunoscuţi ai neamului nostru, prin credinţa în Providenţă şi în triumful dreptăţii, prin demnitatea şi tăria cu care şi-au dus crucea pe drumul Golgotei, uneori cu preţul vieţii, contribuie la supravieţuirea acestui neam în istorie. Pe soclul monumentului consacrat memoriei eroilor şi martirilor neamului, fie şi jos, în spatele acestuia, trebuie încrustate cu litere de aur şi numele autorilor care l-au conceput.

În încheiere, nu pot decât să-mi exprim nedumerirea şi regretul că lucrarea dnei Livia Lica nu a apărut şi în limba română, pentru cititorul român din Basarabia, Bucovina şi din Ţară, dar şi din lume. O misiune uşor reparabilă, să sperăm.

Construirea satului model Antonești din Corbeni-Argeș (II)

Filofteia PALLY

În perioada analizată erau în vigoare anumite norme pentru realizarea micilor construcții rurale, ale Ministerului Afacerilor Interne, elaborate de Direcția Construcțiilor și care erau obligatorii. Le vom detalia, în continuare, pentru a avea o imagine exactă a construcțiilor ce urmau a fi ridicate în opera de refacere a satelor afectate (*ANS-DJ Argeș, Prefectura Argeș, Dosar 84 din 1942*):

- Toate construcțiile trebuie așezate în curți mari, depărtate de marginea șoselelor, bine degajate de jur-împrejur.
- Construcțiile trebuie să aibă fațade de jur-împrejur, neadmițându-se calcane decât în mod excepțional și doar în partea opusă fațadelor principale.
- Toate construcțiile se vor așeza pe locuri cât mai ridicate și pe teren sănătos, neexpus inundațiilor sau alunecărilor. Ele vor fi ridicate față de nivelul șoselelor, în punctele imediat vecine lor.
- Trebuie făcute schițe sumare cu situația și amenajarea terenurilor și drumurile vecine, pentru a se asigura o bună circulație și o bună scurgere a apelor de pe terenurile din jurul construcțiilor.
- Fundațiile vor fi realizate din beton executat cu un dozaj de 180 kg ciment la metru cub de beton turnat, iar amestecul de nisip și pietriș pentru prepararea betonului nu va cuprinde mai puțin de 25% pietriș.
- Fundațiile se așază doar pe teren sănătos, fiind total exclusă fundarea pe pământ negru arabil, mocirlos, umplutură, având baza de cel puțin 1,20 m adâncime față de nivelul solului.
- Soclurile construcțiilor vor fi executate din beton de aceeași calitate, ridicate la cel puțin 50 cm deasupra terenului; chiar și la terenul în pantă, înălțimea minimă trebuie să fie aceeași pe tot conturul clădirii.
- Zidurile vor fi executate cu cărămidă foarte bună, bine legată cu mortar, având rosturile bine umplute.
- Sub acoperiș, deasupra zidurilor, se va turna o centură de beton de 24 cm înălțime, lată cât zidurile, armată la colțuri cu câte un fier cu diametrul de 14 mm, legate între ele cu atrieri (scări) închiși, din fier cu diametrul de 6 mm, câte trei bucăți pe metrul liniar de centură.
- Învelitorile construcțiilor se vor face cu streașină, prevăzută cu jgheaburi și dispozitive de îndepărtare a apei de pe acoperiș, cât mai departe de baza clădirii.
- În jurul clădirii se recomandă executarea unor trotuare de minimum 80 cm lățime.

În aceeași perioadă (martie 1942), încep demersurile Prefecturii Argeș către Președinția Consiliului de Miniștri, privind electrificarea zonei Corbeni-Curtea de Argeș, demersuri în urma cărora se stabilesc următoarele obiective de către Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor (*ANS-DJArgeș, Prefectura Argeș, Dosar 415 din 1942*): executarea studiilor de teren pentru amenajarea unei căderi de apă pe râul Argeș, în scopul construirii unei uzine hidroelectrice și care să cuprindă: ridicări topografice, măsurători de debite ale râului Argeș, sondaje de structuri geologice ale regiunii, care să stea la baza proiectului de baraj.

Adresa Ministerului Lucrărilor Publice și Comunicațiilor, cu nr. 2001/1942, către Președinția Consiliului de Miniștri, mai precizează că cheltuielile pentru această documentație se estimează la 1.500.000 lei, iar executarea acestei investiții este posibilă în cca. 5 ani, pentru a se putea asigura bugetul necesar, electrificarea zonei Corbeni – Curtea de Argeș fiind considerată o lucrare cu mai multe campanii de lucru.

Memoriul și documentația pentru construirea amenajărilor hidroelectrice pe Valea Argeșului sunt făcute de inginerul Gheorghe Lăscărescu, evaluarea acestora ridicându-se la suma de 60.000.000 lei.

Din raportul delegatului Ministerului Lucrărilor Publice și Comunicațiilor, care a făcut cercetări pentru acest proiect, se stabilesc ca necesare următoarele lucrări:

- o uzină hidroelectrică pe Argeș, proiectată pe firul apei, utilizând un debit de 3,5 mc/sec, disponibili aproape tot anul, realizând o putere de 1.500 cp la o cădere de 50 m și compusă din 3 grupuri de turbine – generatori, de câte 500 cp fiecare;
- o linie electrică de transport pe stâlpi de lemn, pentru o tensiune de 15.000 volți, cu o lungime de 40 km și, eventual, derivații de 10 km;
- postul de transformare de la 15.000 volți la 380/220 volți pentru rețelele de distribuție instalate în comune, deschis sau în cabine, după mărimea transformatorilor respectivi;
- rețele de distribuție în comune, alimentate prin transformatoarele de mai sus.

Lucrările se pot realiza pe etape, solicitându-se ca dimensionarea uzinei să fie făcută la întreaga putere, întrucât unele elemente ale ei – canalul de aducere, conducta forțată, castelul de apă – nu vor putea fi sporite decât cu mari cheltuieli.

Referitor la lucrările pentru uzină, se arată că pot fi avute în vedere două soluții: barajul și canalul de aducere din lemn sau din beton, fiind explicate avantajele și dezavantajele fiecărei soluții.

Adresa înaintată Președinției Consiliului de Miniștri este semnată de M. Nicolau, ministrul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor.

La baza elaborării proiectului satului nou a stat și analiza demografică a comunei Corbeni, care arată că aceasta era formată din 7 sate: Bucșenești, Corbeni, Poenari, Berindești, Turburea, Căpățâneni – Pământeni, Căpățâneni – Ungureni, dintre care primele trei formează nucleul central al comunei, celelalte sate fiind răspândite pe văi învecinate, la distanțe de 2-3 km între ele.

Dacă Institutul Central de Statistică înregistra, în 1930, în comuna Corbeni 487 clădiri, 466 de gospodării și 2.168 de locuitori, în aprilie 1941, recesământul arăta o creștere considerabilă: 3.716 de locuitori și 861 de case, totalul suprafețelor ce revin vetrelor acestor sate și proprietăți țărănești fiind de 8.538,15 ha. Tendința de dezvoltare accelerată este completată și de tendința de împrăștiere în regiune, raza și perimetrul comunei fiind tot mai extinse. Din acest motiv, prin construirea noului sat Antonești se urmărește unificarea administrativă și restrângerea razei comunei, țăranii sinistrați fiind împroprietăriți cât mai central.

Distrugerea prin inundații și viituri a sediului administrativ de la Poenari a determinat inițiativa construirii unui nou centru civic.

Platoul, cu suprafața de 10 ha, a fost parcelat în 39 suprafețe de câte 2.000 mp pentru fiecare, restul de 2 ha urmând a fi folosite pentru străzi (1,4 ha) și piețe (0,6 ha). Accesul pe platou este asigurat printr-un drum în serpentină, între taluzuri de pământ, care urmează traseul unui vechi drum de căruțe și care se execută în continuarea podului de peste Argeș, în acest punct. Din acest drum se desfac 4 străzi principale ale satului, A, B, C, D, a căror terasare s-a făcut ținând cont de configurația și refieful terenului, precum și de aplicarea principiului liniilor de cea mai mică pantă. Drumul principal șerpuit rezolvă problema diferenței de nivel (cca 19 m) între planul malului Argeșului și planul terasei platoului, având o pantă de cca 6% pe cca 300 m, pantele celorlalte străzi având o înclinare sub 6%.

Spre marginea de sud a platoului, planul prevedea construirea unei străzi de cornișe, cu vedere spre viitorul parc comunal și spre Valea Argeșului.

Cu excepția drumului principal de acces al satului, care are 16,00 m lărgime (exclusiv trotuarele și șanțurile), restul străzilor, A, B, C, D vor avea câte 8 m lărgime și câte un trotuar de 1,50 m de fiecare parte, formând grădinițe de flori, rezervă în vederea unor eventuale lărgiri ulterioare a străzilor pentru o circulație mai intensă.

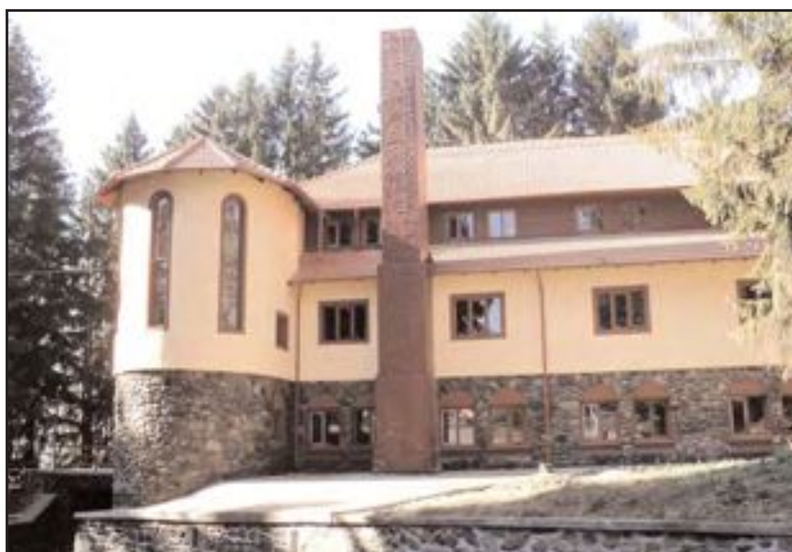
Străzile și drumurile din cuprinsul satului, ca și platformele piețelor, vor fi nivelate și comprimate, partea carosabilă cu cilindrul compresor, iar trotuarele cu maiul. Trotuarele sunt prevăzute cu borduri de ciment, asfaltate pe pat de beton de 10 cm grosime. Părțile carosabile vor fi pietruite provizoriu cu macadam, iar, mai târziu, cimentate și acoperite cu asfalt.

Rigolele se vor executa cu fundul pietruit cu bolovani, având adâncimea asigurată prin diferența dată de bombamentul șoselei (10 cm), precum și prin supraînălțarea trotuarelor cu 20 cm (total 30 cm).

Piețele satului model corespund ca număr și destinație programului proiectului:

1. Piața publică din centrul satului, ca viitor centru civic comunal, este situată pe ramificația principală a drumului de acces în sat și va forma un platou quasidreptunghiular cu dimensiunile de 85/50 m. Piața va fi deschisă pe latura de vest, pentru vizibilitate asupra satului și râului Argeș; pe latura de răsărit, va avea Palatul Administativ, pe cea de sud, dispensarul, iar pe cea de nord, Căminul Cultural.

Cartea care vă așteaptă

Un savant de formație enciclopedică

Ion C. ȘTEFAN

Matematician, filosof și diplomat, ba chiar – în momentele sale lirice – literat, domnul academician Mircea Malița este o personalitate de frunte a culturii românești, recunoscut ca atare de peste o jumătate de secol. Amintim doar câteva dintre cărțile sale, care s-au bucurat de o apreciere unanimă, iar o parte au fost traduse și în alte limbi: *Sfinxul. Însemnări de călătorie* (1969), *Aurul cenușiu: Eseuri rostite* (1971), *Diplomația. Școli și instituții* (1975), *Idei în mers* (1975), *Zidul și iedera* (2006), *Zece mii de culturi – o singură civilizație* (2001), *Jocuri pe scena lumii. Conflicte, negocieri, diplomație* (2007), *Între război și pace* (2007), la care se adaugă *Minți senine, minți învolburate* (2009) – o carte enciclopedică, asupra căreia m-am aplecat cu o temeinică motivație și cu un deosebit respect.

Și cum să nu-i reliefăm meritele culturale și sociale domnului Mircea Malița dacă, la o vârstă destul de tânără, ajunsese Directorul Bibliotecii Academiei Române, apoi Secretarul Comisiei pentru Pace din România, al cărui președinte era Mihail Sadoveanu, după care a fost numit ambasador, ministru de Externe, negociator în diferite comisii internaționale...

În lumina unor astfel de amintiri, evocate în preajma vârstei de 90 de ani, s-a desfășurat la Muzeul Literaturii Române din București o întâlnire a domniei sale cu un grup de scriitori, prilejuită de lansarea volumului de evocări și eseuri.

Cartea este structurată pe mai multe grupări tematice: „Mintea senină", „Metaforele minții", „Zece mituri contemprane", „Privind înainte" și „Evocări", atenția noastră oprindu-se asupra capitoului „Evocări", mai ales cu privire la Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Constantin Noica, Grigore Moisil, Athanase Joja.

Eram la fel de interesat de capitolul „Privind înainte", fiindcă mă uimește cum un savant, la o asemenea vârstă, mai are încă tăria sufletească *să privească înainte,* adică spre acolo până unde poate nu va mai ajunge, sau chiar dincolo... Am înțeles îndată că aceasta este forța unui vizionar care nu se teme de moarte, fiindcă opera sa va rămâne în neuitare.

Însă altceva mă preocupa în momentul desfășurării discuțiilor care se purtau în domeniul filosofiei, politicii și literaturii – din care puteam înțelege că istoria nu s-a derulat chiar așa cum o prezintă unii specialiști, adică fardată și adaptată unor precepte preconcepute, ci reală, contradictorie și contorsionată – cum a trăit-o aproape un secol bărbatul vizionar Mircea Malița, fiindcă nu se spusese încă nimic despre activitatea sa ca ministru al Învățământului. Eu fusesem un tânăr începător, în vremea aceea de glorie a dumnealui, însă îmi aduceam bine aminte cum întreaga dăscălime românească îl admira cu sinceră emoție.

Probabil că, între colegii mei scriitori prezenți la această frumoasă întâlnire, nu se afla niciun cadru didactic, de aceea, în final, când m-am apropiat să-l rog să-mi dea un autograf pe cartea pe care tocmai ne-o prezentase, am rostit:

- Primiți, Domnule Ministru al Învățământului, întreaga admirație a unui profesor, care vă situează, prin prestanță și competență, alături de Spiru Haret, „părintele școalei românești"!

Aduceam, printr-o miraculoasă deplasare, timpul trecut în prezent, și deodată chipul său se lumină, întinerit. Există o înflăcărare permanentă a tinereții, pe care n-o poți citi decât pe fața oamenilor foarte inteligenți.

M-a întrebat cum mă cheamă, ce cărți dedicate învățământului am scris, dacă m-a cunoscut cumva mai înainte. I-am răspuns sincer și concis la primele întrebări, fiindcă în spatele meu așteptau alți colegi să-și primească autograful, iar la ultima i-am spus că eu fusesem mult prea tânăr pe vremea aceea și dumnealui mult prea prestigios, ca să-l fi putut cunoaște personal...

Mi-a zâmbit, a înțelegere, și mi-a întins mâna, exprimându-și din priviri dorința de-a face cunoștiință măcar acum... „Niciodată nu-i prea târziu!" – parcă mă susțineau privirile sale însorite, îndemnându-mă să-i strâng bărbătește mâna.

Apoi, pe cartea care-i rămăsese în față, privindu-ne peste timp, mi-a scris: „Domnului Ion C. Ștefan, profesor distins și scriitor prolific, cu amintiri comune din trecut și calde sentimente colegiale în prezent. MIRCEA MALIȚA, 30 – III – 2010."

I-am dăruit și eu *Corabia cu amintiri. Prietenii mei scriitori,* promițându-i că, deși acum nu se află între paginile ei, în viitorul volum de evocări îi voi acorda un loc de cinste.

Viața mea a reintrat apoi într-un con de lumină, încercând să suplinesc prin lectură nemulțumirile mărunte ale fiecărei zile.

Am aflat astfel din volumul lui Mircea Malița că, între filosof și savant, înțeleptul se află la mijloc: „De la filosof culeg o idee, de la savant o cunoștință, de la înțelept un sfat, de obicei într-un moment grav și periculos." Autoritatea înțeleptului constă în „capacitatea de a proiecta asupra oricărei situații, experiențe de viață prețioase, ale căror învățăminte le-au tot distilat în mintea lor" (*Înțeleptul stă la mijloc*, p. 18).

Am înțeles că „religiile s-au format prin norme de comportament uman" (p. 19), iar, în percepția autorului, omul superior este capabil să le interpreteze într-o armonie de bine, deoarece „atunci când vorbim de inteligență, evocăm acea capacitate a minții umane de a memora, imagina și asocia fapte sau concepte, de a gândi și a înțelege" (*Inteligență, creier și computer*, p. 49).

Îndreptându-ne spre o îmbinare multidisciplinară, vom explica mai bine relațiile dintre fenomenele naturale și stările sufletești ale omului, reflectate mai ales prin cultură, considerată „drept o componentă nobilă și generoasă a bazei unei comunități și a membrilor săi", cu valențe multiple, deoarece „domeniul său cuprinde limba, istoria, valorile, credințele, obiceiurile ce se transmit de la părinți la copii, fără oprire în cursul vremii" (*Cultura*, p. 152).

Tot ceea ce știusem și înțelesesem eu însumi, până acum, se reașeza într-o nouă dimensiune culturală, multiplă, filtrată prin mintea unui mare savant.

Chiar referirile la câțiva dintre marii scriitori români erau îndreptate spre o altă latură a personalității lor decât cea strict literară, pe care o știusem până acum: Mihail Sadoveanu ne apare ca șeful delegației române la Primul Congres Mondial al Partizanilor Păcii, de la Paris, fiind mai interesat de întâlnirea cu Tristan Tzara decât de discursurile unor șefi de state, deoarece „În mijlocul atâtor personaje emoționate de congres, întâlniri și discursuri, evenimente și fapte dramatice, Sadoveanu nu se desprindea de lumea lui" (*Sadoveanu în sala Pleyel*, p. 285).

Tudor Arghezi, ca reprezentant al României la un Congres al Națiunilor Unite, la Geneva, devine corespondent activ pentru presa din țară, exprimându-și, în același timp, dragostea pentru Elveția, care i-a fost, într-o vreme, ca o a doua patrie.

Pe Lucian Blaga, autorul îl întâlnește la Cluj, în calitatea sa de cercetător la Biblioteca Filialei Academiei Române, pe când Mircea Malița era directorul Bibliotecii din București a Academiei, evocând trei momente din viața marelui poet: amintirile lor reciproce, teme de filosofia științei, de care Lucian Blaga se ocupa în vremea aceea, și faptul că Blaga se distingea prin elemente prețioase, în problematica unor curente filosofice actuale" (*Lucian Blaga*, p. 315).

Amintirile povestitorului despre Athanase Joja se referă la momentul când acesta a fost numit ca „primul reprezentant al României pe lângă Națiunile Unite" (*Athanase Joja*, p. 339).

La fel de interesantă este evocarea lui Grigore Moisil, „ca o pledoarie a existenței vieții după moarte. Marile nume ale lumii cunosc o existență în continuare, în biblioteci, sunt scrise pe fișe de cititor și păstrate curent în gândire, iar purtătorii lor sunt evocați cu stăruință în sălile unor congrese, devenind partenerii nevăzuți în echipele de cercetare" (*Grigore Moisil*, p. 341).

Abia mai târziu, după câteva zile minunate, dedicate lecturii acestei cărți, mi-am dat seama că Mircea Malița nu și-a ales întâmplător temele, nici numele pesonalităților evocate, ci raportându-le la prestigiul lor internațional și la relațiile multiple pe care le-a putut stabili cu aceștia.

Minți senine, minți învolburate devine astfel o carte bogată în semnificații, pe care v-o recomand cu sinceritate și admirație.

---

2. Piața Alimentară, situată în spatele Pieței Publice și a Palatului Administrativ, va avea o formă triunghiulară, cu laturile de 60/60/80 m, aici accesul făcându-se prin strada B, direct din Piața Publică, pe sub arcadele Palatului Administativ, sau prin strada din dreapta. Cadrul pieței va fi închis prin magazine și prăvălii.

3. Piața stației de cale ferată a fost așezată pe locul vechii stații distruse de inundații, în afara satului model, pe malul râului Argeș, sub malurile platoului, având formă dreptunghiulară cu laturile de 90/25 m.

4. Piațeta postului de pompieri a fost prevăzută sub malurile platoului, lângă drumul și podul de peste Argeș, aflat între satul nou și satul vechi.

Clădirile instituțiilor publice și administrative din satul model sunt:

1. Palatul Administrativ, care ocupă o suprafață, la parter, de 800 mp, având trei secții administrative: jandarmeria la subsol, percepția și primăria la parter, împreună cu banca și cooperativa, iar în pod un depozit pentru produsele satului (grâu, poame). Deasupra celor patru picioare masive de la intrare se va ridica turnul primăriei, care va cuprinde, la etaj, o cameră, pentru oaspeții oficiali, cu baie, debara și toaletă, iar la etajul al II-lea, o culă acoperită.

La mijlocul clădirii se află o trecere largă, acoperită, care va servi circulației pietonale între cele două piețe, dar și spațiu de adăpostit pentru încărcarea-descărcarea grânelor și produselor pentru depozitul din pod.

2. Dispensarul are formă dreptunghiulară în plan, cu dimensiunile de 14,00 x 38,50 m (suprafața 540 mp), ridicat peste o trecere boltită deasupra străzii secundare în pantă, din spatele dispensarului. Clădirea are subsol parțial (410 mp), parter și etaj complet construite și cuprinde următoarele secții: serviciu medical, librărie și farmacie, la parter; la etaj, un dispensar și o maternitate cu sală de operații și sală de naștere, iar la subsol, o baie propriu-zisă cu instalațiile de încălzire a apei și de încălzire centrală.

Dispensarul a primit o parte dintre fondurile de construcție din partea Ministerului Sănătății, iar comuna va dona o casă nouă, construită, pentru medic.

Clădirea nu are bucătării și oficii speciale, pacienții primind alimente de la familie.

3. Construcția stației de cale ferată dispune de: un peron acoperit, cu lățimea de 4,00 m și lungimea de 28 m și un peron neacoperit, larg de 2,00 m pe 36,42 m lungime; clădirea propriu-zisă a stației, formată din: 1. sală mare de așteptare cu ghișeu de bilete; 2. două birouri pentru șeful stației și telefon telegrafic; 3. un apartament cu două camere, baie, WC, bucătărie, cămară cu pivniță (la subsol), pentru șeful stației; 4. o cazarmă cu paturi pentru lucrătorii la linii, având anexată o sală de scule și un vestiar, o sală cu lavabouri și una cu dușuri, latrinele fiind amplasate separat, pe o latură a clădirii. (Va urma.)

Eposul realist-mistic în romanul *Mântuiți inimile noastre*

Acad. Alexandru SURDU

Romanul *Mântuiți inimile noastre* (2011) mi-l readuce în prim-plan pe Pavel Pereș, autor cunoscut prin volumele de proză și versuri, cu o nouă „povestire", sub dominația eposului elevat. O reușită artistică a unui prozator cu solide cunoștințe despre tehnica romanescă, deplin stăpân pe modalitățile stilistice generative, amplificând genul epic prin combinații inedite. Imaginativul se insinuează pe aduceri-aminte și pe trăiri cotidiene, într-o cuprinzătoare memorie artistică, pe baza unui plan de compoziție simplu și explicit, dar firele epice se evidențiază și se estompează, în funcție de manifestările personajelor principale (Ludovica și Avei Rareș, prezent în roman doar în amintire); subiectul e simplu: un bărbat a murit la bătrânețe și văduva sa care-i face ample și dese ceremonialuri de pomenire și evlavie recompune prin reorganizarea unei realități în presimțiri, într-un timp miraculos, un om abia acum înțeles așa cum trebuie, totul îndreptându-se către dezvăluirea unor momente inițiatice, unor credințe sau violențe.

În substanța romanului, poziția dominantă o are bipolaritatea cimitir-biserică, dispusă pe complexul căminului conjugal ca dimensiune dumnezeiască a întâmplărilor: nimic nu se anulează din ce a fost în ordinea morală a femeii care ocrotește o lume întreagă în sufletul său, prin autoreconsiderare; evadarea într-o istorie revolută îi oferă, pe neșteiute, avantajele unei stări duble, asimilând trecutul cu prezentul, iar iminenta plecare de pe pământ îi întărește convingerea că omul este o prevedere divină pentru infinitul universului.

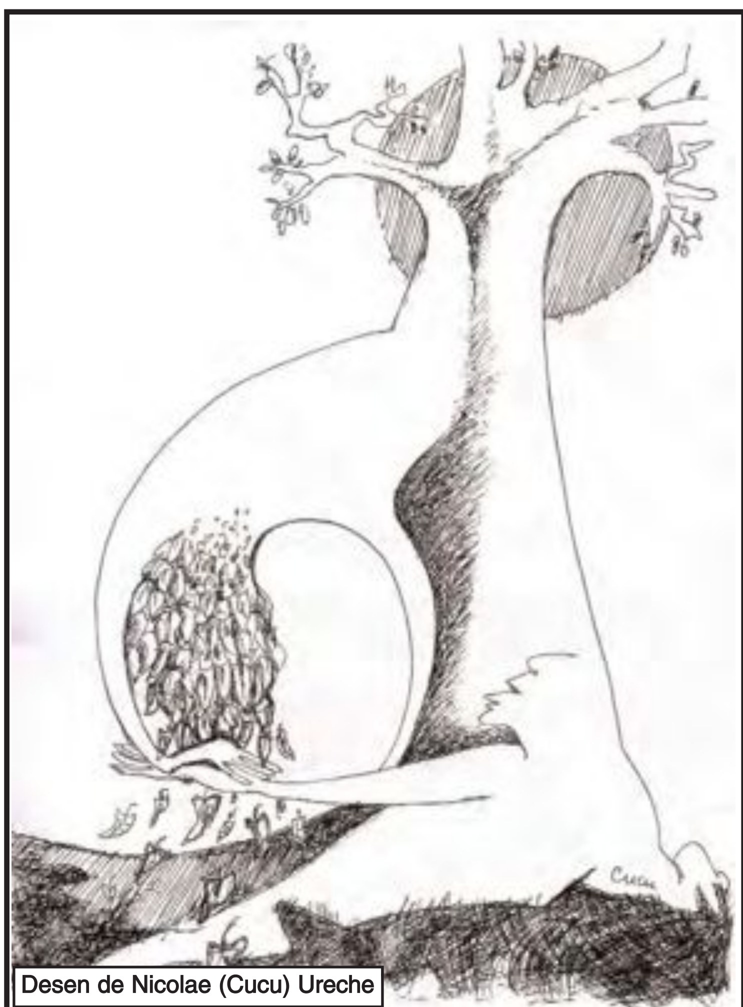
Textul acestui roman se esențializează în scriere romanescă și interpelare filosofică prin povestire (în subiectul ca atare, cu temei, să zicem, sunt și câteva legături susținute de personajele Bogdan Tarsiu, Nicu Șchiopu, Grigore, Teodora Haret), există însă și o *zonă a intertextualității,* ceea ce oferă aura de modernism căutat într-adins prin tradiționalism, totul motivându-se printr-un metatext riguros.

Avem de-a face cu o carte a cunoașterii, foarte frumos zidită într-un stil în care cuvintele dovedesc evident *legendele expresiei*, nu se resping în alăturări surprinzătoare (de unde și o lectură în intimitatea metaforelor), de aceea rostirea furnizează determinări discursive, între enunțiativ și interogativ, și produce o tensiune dialogică, iar cititorul participă activ și anticipativ la lectură. Se produce demitizarea celor ce sunt pe pământ pentru ca omul să presupună că urcarea în vârstă, pe lângă pierderi uriașe, mai are și câștiguri. Sunt așezate în lumina dovezilor prin izbânzi și greșeli, viețile oamenilor care pun preț pe onoarea, pe identitatea lor. Într-o privință (în raport cu mitul) romanul acesta are și iz de confesiune, o spovedanie mai exact, a personajului central feminin care se destăinuie, cu un farmec imens, cu o sinceritate de netăgăduit, dar această mărturisire este făcută sub semnul apăsător al divinității, ceea ce spune se vrea o iertare a păcatelor – cele evidente și cele posibile – viața este acceptată ca destin și condiția de muritor n-are cum fi decât morală, și nici cum să se ferească de suferință; de atâtea ori fericirea trece prin suferință și atunci este nevoie de un model și acela apare din izbăvire; așa se și explică de ce autorul trimite mereu la percepțiile unor autori canonici, spirite supreme.

E de spus că, de la început până la sfârșit, se practică o mântuire pe cale orală și pragmatică, Ludovica Rareș alege în memoria profană tot ceea ce a trăit în stare de mit, în succesiunea evenimentelor se vădește un elan aproape fabulos de a apropia orice gest al celor dragi de învățăturile din *Sfânta Scriptură,* cu luare aminte că omul nu se poate împotrivi, decât ca manifestare a licantropiei (analizată de Andrei Serafim în roman) ori a deșertăciunilor telurice.

Implicarea ficțiunii în realul concret istoric și politic apare puternică, nicidecum nu pândește pericolul nerecunoașterii universului, de care vorbește autorul, narativul crește lent în explorarea faptelor ca joc al individualităților până când intervenția homodiegetică se manifestă prin emiterea unor sentințe sau prin apelarea la vreun citat celebru și, în cele din urmă, devine posibilă dihotomia ezoteric-exoteric.

Mântuiți inimile noastre este o carte și pe tema iubirii paradisiace (cu cheie biblică), pe ideea păstrării acesteia prin credință sau încrâncenare, dar și pe problematica unei multiplicate lumi: a oamenilor simpli cutreierând traiul spre frumosul și belșugul material și a intelectualilor căutând decodificarea secretelor din texte fundamentale sperând ca viața să fie o experiență soteriologică și o transmitere prin cuvânt, ca semn divin, a stării de *purgatoriu uman.*

Desen de Nicolae (Cucu) Ureche

Însumarea anilor, laitmotivul romanului, de către Ludovica Rareș e rugăciune continuă, moartea bărbatului nu schimbă ordinea lumii, e pusă pe temei pitagoreic – „totul este aranjat după număr", îmbinările himeric-veridic și credință-fariseism declanșează mesajul, viața de azi, spune autorul, nu poate fi concepută și înțeleasă fără aspirație la nou cu îngăduința trecutului: „Orice istorisire încărcată în gândirea misionară a mărturisitorului nu se poate schimba decât în sfințenia următorului mărturisitor care își asumă greaua răspundere de a deschide noi trasee dominate de vraja faptelor când abstracțiunea sa convertește în dat real: există o trăire în virtutea actelor de identitate, ca locatar al planetei și o trăire pe varianta celestă, ca manifestare de bucurie a cuiva pentru cineva." Autorul comunică starea unei omeniri știute, dar alambicat, și deci într-o transfomare perpetuă în esențe prin ideea că viața este o iluzie și nu obiectiv suprem, este o dăruire divină și nu se poate renunța la ea alegând pe acei receptori cu abilități în perceperea tâlcului și în adeziunea fermă la convingerea kantiană că adevăratul pământean e fericit (ca și filosoful german, deci) cu legea morală în sine și cu cerul înstelat deasupra sa, chiar dacă e nevoit să străbată trasee labirintice. Este o iubire fără margini a vieții, a lui Dumnezeu în fond, lumea fiind a Sa, orice este sensul sacrului și, dacă trăiești, înseamnă că așa s-a stabilit în ceruri. Chiar dacă mai nimerim și peste pasaje bântuite de erezie, pe întregul său, romanul afirmă libertatea de gândire și de credință, așa cum zicea Sfântul Augustin că prin crucea lui Iisus timpul are sunetul propovăduirii divinului.

Că este un roman realist nu încape discuție, însă apar pe parcursul narațiunii semne certe de misticism, dar și de existențialism: căutarea și dorința de înțelegere a lui Dumnezeu, anularea sentimentului de îndoială în raportul om-biserică; un lucru important de marcat: un student în medicină se călugărește prin proprie și irevocabilă opțiune, își hotărăște viața în concordanță cu puterea divină, abandonând o lume care îi pare absurdă, dar obține fericirea prin revelație.

Parțial recurs la fapte, integral prin retrăire, acest roman este unul al cunoașterii prin avatarurile ființei, rezolvând în prezent ceea ce nu s-a putut odinioară, prin strategii narative remarcabile, psihologicul deduce existența și face diferența între personaje, biologicul se combină cu istoricitatea și oamenii trec prin lume la diferite vârste și prin amestecate fenomene istorice și naturale.

Mântuiți inimile noastre este o construcție cu subiecte înlănțuite – de iubire, de moarte, etico-filosofic, de inițiere, escatologic, pe zone ale faptelor clipei și ale memoriei într-o nestăvilită căutare de adevăr, cu semne tragice, cu intonații comice, dar cu profunda năzuință de păstrare a ordinii divine, pentru că „memoria universului este chiar Dumnezeu, în timpul căruia trăim". Un roman despre divinație în superlativul credinței și al unei lumi în amplasări contrapunctice.

Dacă ar fi să stabilim cât e argumentativ și cât biografic în textul acestui simbolic roman, l-am socoti argumentativ pentru că pornește de la o ipoteză (viața-i expresie divină), dar pentru că însumează o istorie a pământenilor îmbinată cu a cerescului, l-am numi biografic; componistic este un jurnal proiectiv într-un spațiu luminat sufletește, cotropit de viețile de acum și de mai târziu. *Mântuiți inimile noastre* este un roman de smerenie și răzvrătire, cu o deosebită bogăție lexicală, cu adevăruri închipuite și cu închipuiri adevărate, cu ispitiri de a ne alătura de unul sau altul dintre personaje; ficțiunea de sub acest titlu va fi documentul de mâine, și nu închei fără a semnala această izbândă estetică apărată de o nedisimulată bucurie a inteligenței și a harului. O carte a timpului despre care Platon considera că este veșnicia în mișcare.

Cartea care vă așteaptă

Suntem un neam de martiri

Mihail Diaconescu: *Sacrificiul.* Partea a doua: *Mal de siecle*

Maria Mona VÂLCEANU

Două personje cheie din prima parte a trilogiei, tinerii Romulus Brad, bursier în drept la Viena, și dr Nicolae Bolcaș, avocat, pornesc din Beiușul adolescenței lor într-o misiune secretă la Viena și Budapesta, misiune încredințată de șeful mișcării naționaliste din Beiuș, dr Ioan Ciurdariu Ciordaș și de președintele Partidului Național, bătrânul domn George Pop de Băsești. Apar și personajele feminine, doamna Viora dr. Ciurdariu Ciordaș, scriitoare, „o doamnă frumoasă și respectată, admirată în lumea intelectuală și politică a românilor din Imperiu" (pag. 51), precum și domnișoara Laura, viitoarea logodnică a lui Nicolae.

Înfruntarea de idei dintre cei doi tineri are loc în lungi plimbări pe străzile celor două orașe, pe fundalul amurgului unui imperiu, Romulus Brad convins că „numai în contemplație pot comunica strâns cu esența ascunsă a lucrurilor" (pag. 60), iar Nicolae considerând că această contemplație trebuie completată cu acțiunea, deoarece numai în acțiune idealul capătă o substanță reală. Și tot Nicolae este cel care dă definiția sacrificiului, simbol prins în titlul romanului: „Un sacrificiu este un izvor de putere. Asta se știe de mult. Idealurile devin realitate numai când includ în ele un sacrificiu sau o sumă de sacrificii. Viața, creația, inclusiv creația istorică și politică, sunt de neconceput fără ideea de sacrificiu." (pag. 61)

Autorul se vrea de fapt plasat în ipostaza de martor, ipostază în care îl situează și pe cititor, fiindcă firea omului, starea și spectacolul lumii, scena politică și scena istoriei pot fi înțelese numai din perspectiva martorului. Această înfruntare de idei a celor două personaje, al căror destin va fi prezentat alternativ în capitolele cărții, se face pe fundalul-decor a două orașe cutreierate de acel *mal de siecle* de sfârșit de ideea unei Austrii federale, în care fiecărei națiuni să-i fie recunoscută autonomia, asta însemnând saltul peste Budapesta, ale cărei interese de a menține marile averi grofești în Transilvania erau astfel lezate.

Ideile de emancipare sunt propagate de publicațiile *Tribuna* de la Arad și *Luceafărul* de la Sibiu.

Uneori, povestitorul acestor evenimente reale, dar aproape ireale, trecute prin filtrul celor aproape o sută de ani, aparținând trecutului, dar în același timp prezentului prin valoarea de document dublată de valoarea literară a textului, devine un moralist necruțător: „Onestitatea nu are grade, ea este sau nu este" (pag. 113). Alături de onestitate, demnitatea este considerată, pentru cei mai mulți oameni, bunul lor cel mai de preț. Aceleași idei le împărtășește și profesorul Masaryk de la Praga, urmărit mereu de agenți, fiindcă ura guvernanților e activă. Această afirmație pare a fi valabilă în mod special… „astăzi, mai mult ca oricând, singurul criteriu valabil în judecarea statelor și guvernelor, a puterii în general, este criteriul moral. *O măreție lipsită de cultul binelui, al milei, al dragostei față de aproapele nostru, omul, este un rău absolut.*" (pag. 192)

Chestiunile politice ale Imperiului li se relevă celor doi tineri, Romulus Brad și Nicolae Bolcaș, la Viena, devenită una dintre marile piețe ale puterii, unde își dau întâlnire Orientul misterios și Occidentul trufaș.

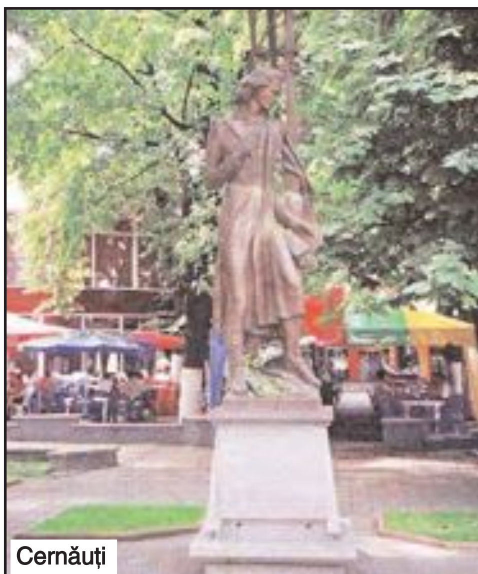
Idealul exprimat de dr Nicolae Bolcaș este și al celui care a scris această carte și este de fapt mesajul ei: „Mă gândesc la o lume a dragostei, a libertății depline, cel mai frumos ideal, fără rupturi și prăpăstii, conformă cu aspirațiile mele firești. *Mă gândesc la o lume mai bună… Ideea de perfectibilitate vine din încrederea mea în oameni, în viitor...*" (pag. 165)

acestei Viene zguduite de tragedie, străzile pline de oameni, portretele și steagurile îndoliate expuse în toate vitrinele, înmormântarea regală la care participă Karl Franz Joseph, în noua sa calitate de prinț de coroană, generali, miniștri, membrii corpului diplomatic, șirurile prelungite și ordonate ale mulțimilor de pe străzi.

Cei doi hotărăsc să se întoarcă acasă, Nicolae alături de logodnica sa, Laura, iar Romulus la București. Prin intermediul domnișoarei Laura, care își caută un post de învățătoare, descoperim starea jalnică a școlilor românești, pustiite, fără încălzire, fără învățători.

Partea a doua a trilogiei, intitulată *Tenebrele,* este dedicată Primului Război Mondial, descris în amănunt, cu toate tragediile sale, cu eroismul armatei care a întors frontul la Mateiaș și Mărășești. Războiul este descris prin intermediul personajului Romulus Brad, ajuns furier pe lângă maiorul ardelean Moșoiu.

Perspectiva narativă se mută de la Curtea Imperială de la Viena la Curtea Regală de la București, fiind descrise amănunțit frământările regelui Carol I referitor la intrarea României în război. Personajele romanului sunt din nou personajele cărții de istorie, regele Carol I, Barbu Știrbei, administratorul domeniilor Coroanei, principesa Maria, nepoata reginei Victoria a Angliei și viitoarea regină a României, cea care îi cerea în permanență regelui să nu meargă contra Antantei și nici contra sentimentului național românesc. Carol I se conformează instinctului național românesc, ca rege iese învingător, ca om însă este nimicit, moartea sa survenind tocmai în aceste momente de răscruce. Domnia principelui Ferdinand și a principesei Maria începe tocmai în acest moment când lumea întreagă,

Cernăuți

Chișinău

Chișinău

Chișinău

imperiu, cum excelent afirmă Ilie Bădescu în studiul introductiv (pag. 9): „Față de luxurianta Vienă cu lumini crepusculare, cu aura sa de *belle epoque,* cu o lume navigând între *Lustprinzip* și voluntarismul dogoritor, o Vienă ocultă și senzuală, lascivă și suavă, spurcată, demonică și angelică, pe de o parte, și o Budapestă care afișează un stil imperial, nereușind să fie mai mult decât o stridentă trufie a unei lumpenaristocrații subtilizând rasial în chip inutil, pe cât de trufașă, pe atât de mediocră, navigând între obsesia imperială a contelui Tisza și concupiscența contesei văduve Erzsebet, amanta primului–ministru, totul fiind toropit de voluptăți lascive, scufundat într-un apetit polimorf-pervers."

Partidul Național – dr Ciurdariu Ciordaș, dr Aurel Lazăr, Vasile Goldiș, Aurel C. Popovici, Iuliu Maniu și Alexandru Vaida–Voevod – luptă împotriva terorii grofești din satele transilvane, mai ales cele de la izvoarele Crișurilor. Ei sunt convinși că un popor este o sumă de valori spirituale și cer emanciparea politică a Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului. O situație aparte o are arhimandritul Vasile Mangra, încercând să evolueze între aceste două tabere. Aurel Popovici este cel care lansează către arhiducele Franz Ferdinand, moștenitorul tronului,

Arhiducele moștenitor al tronului, Franz Ferdinand, gândește o metamorfozare a imperiului, și în acest sens se sprijină pe naționaliștii români pentru a-l îndepărta de la putere pe cumplitul conte Tisza, cel care susține că adevărata vocație a elitei este puterea... Mitropolitul, Preasfințitul dr. Elie Miron Cristea, cel care acționează ca un radical în articolele semnate în presă, pentru că un regim care face martiri din adversarii săi politici nu poate fi un partener de discuție, este convins că iubirea înfrățește neamurile și lumea întreagă. El îi spune arhiducelui la întrevederea protocolară la care fuseseră convocați fruntașii naționaliștilor: „În iubire devenim mai îndrăzneți, mai puternici. În ciuda pedepselor cu temnița și a prigoanelor de tot felul pe care le-au îndurat și le îndură mereu, tinerii oțeliți sunt puternici tocmai pentru că știu că sunt iubiți de ai lor." (pag. 221)

Pe acest fundal de înfruntare politică are loc asasinarea la Sarajevo, în Bosnia, a arhiducelui Franz Ferdinand și a ducesei Sofia, știre care bulversează Viena, populația iese pe străzi, bursa și magazinele sunt închise, peste tot se vorbește de război. Trebuie să subliniem meticulozitatea și măiestria artistică în evocarea

de la un capăt la altul, era cuprinsă de flăcări. Paginile următoare descriu momente celebre din istoria națională: încoronarea regelui Ferdinand. Prin intermediul jurnalistului Romulus Brad, asistăm la această scenă a încoronării, alături de rege, regină, generali, aghiotanți, miniștrii țării în frunte cu Ion I.C. Brătianu, mitropolit, preoți: „Axionul încoronării, cu vechile rugăciuni pentru marii bazilei bizantini, sună însă cutremurător de solemn. Abia după ce uriașul clopot al Mitropoliei începu să bată grav și prelung, laolaltă cu clopotele de la toate bisericile orașului, serviciul religios căpătă cu adevărat accente de măreție. Corul Catedralei cânta minunat. Regele și Regina păreau transfigurați de emoție." (pag. 331)

Începe și pentru România calvarul războiului, descris pe două planuri, armata condusă de la București și ceilalți români, obligați să lupte de cealaltă parte, sub comandă austro-ungară. Trebuie să subliniem o foarte documentată descriere a războiului, strategiile militare, tehnicile de luptă, dar și o participare sufletească ce condamnă această ucidere la comandă, grija pentru viață, pentru ființa umană: „Frontul nu comunica nicio victorie, îngropa în schimb, zi de zi, zeci de mii de morți în tranșee." (pag. 343)

Chemarea pământului

Nicolae CIOBANU

Cutremurul din 1977 din Bucureşti a fost unul destul de puternic, a costat multe vieţi şi a produs destule pagube materiale. Pe mine personal m-a „prins" în cartierul Militari, la etajul al doilea al unui bloc „bară" (element de bază pentru arhitectura „iepocii de aur"), de unde am coborât în stradă în mai puţin de 15 secunde, să asist forţat cum „OD-ul" de peste drum s-a rupt în trei de ruşine şi s-a întins peste bulevardul Militari până la complexul comercial de vizavi. Celălalt OD, geamăn, s-a înclinat catre sud destul de ameninţător, dar s-a răzgândit să mai cadă. Spun *de ruşine,* deoarece a fost construit din economiile făcute de la celelalte blocuri din cartierul Militari.
Nu are rost să intru în detalii referitor la comentariile oamenilor coborâţi din blocuri în lenjerie intimă, cu umbrela în mână, pentru că ele reflectă cu prisosinţă mediul „beton" în care au trăit. Vreau doar să adaug că în acea noapte m-am urcat pe ruinele OD-ului căzut, de curiozitate, ca să aflu cu stupoare că printre materialele economisite făcea parte şi o pufoaică, „integrată" în structura de rezistenţă de pe latura de vest a blocului.

Europa Liberă, de data aceasta fără să exagereze, a anunţat în mai puţin de 15 minute că americanii au înregistrat cutremurul la 7.4 grade pe scara Richter. Să te înclini în faţa unei astfel de tehnologii, când este vorba despre alţii...

Apoi, de-a lungul vremii, statisticile şi prognozele au început să prindă contur prin mass-media pe toate meridianele. Un eveniment similar a fost plasat de experţi, „absolut sigur", undeva prin Los Angeles, pentru anul 1991, luna nu mai contează. Totul fiind legat şi justificat de acumulările de forţe tectonice de-a lungul faliei San Andreas, care a ajuns un fel de Bau-Bau în California.

Cutremurul mult aşteptat din 1991, adică Apocalipsa trâmbiţată de experţi, s-a trezit prin ianuarie 1994. Totuşi, este de „apreciat" că în determinarea intensităţii zbuciumului tectonic, timpul necesar de raportare a gradului a fost mai scurt, în jur de două ore, iar după ceva săptămâni s-a rotunjit valoarea la 6.7 pe scara Richter.

Dacă nu aş fi simţit pesonal două dezastre, de peste 7.2 şi 7.4 grade în Bucureşti, poate aş fi înţeles ezitarea ştiinţifică. Atitudinea ciudată era determinată, bineînţeles, de interese economice. Dacă în SUA un stat intră în categoria *periculos* în domeniul calamităţilor naturale, trebuie anulate taxele ce revin statului de la populaţie, nu şi cele federale.

Natura pare tare agitată şi supărată pe cei ce nu-şi pot plăti indulgenţele, astfel că din ce în ce mai des cerne păcatele oamenilor, mai ales ale celor săraci, fiind mult mai ieftin. Spun asta, fiindcă, în general, doar clădirile în care stau cei ce trăiesc din speranţă s-au unit cu Mama Pământ.

Cum uitarea este mai puternică decât simţul conservării, totul intră repede în normal, cei ce au plecat de frică spre locuri mai liniştite cu un procent nesemnificativ şi, culmea, s-au întors destul de repede la locul dezastrului. Se pare că efectul nocturn al necunoscutului infern subteran din Northridge, Los Angeles, a fost nesatisfăcător, fiindcă s-a pornit apoi o ploaie deloc specifică zonei. Casele rămase în picioare fiind crăpate (adică tencuiala STACO din exterior care-i foarte rigidă), ploaia le-a umflat, ca apoi să le descompună definitiv în apa curată în Cer sfinţită. Poţi să te superi pe cineva!?

Lângă munte, unde locuiam noi, adică în La Crescenta, efectul nu a fost aşa de puternic, însă soţia şi copiii s-au speriat destul de tare ca să doarmă două săptămâni iepureşte pe un pat improvizat la uşa de la intrare. Interesant e că la 40 km de epicentru, către munte, nu au căzut nici glastrele aflate pe balustrada lată de 3 centimetri de pe scara de acces.

Iată şi câteva detalii interesante despre efectul acestui fenomen necontrolat, mai precis, referitor la pagubele materiale. La noi, cutremurul din 1977 s-a ridicat la peste 7.4 grade pe scara Richter şi au căzut câteva zeci de clădiri deja afectate de cutremurul din 1940. Aici, cutremurul a fost de 6.7 grade şi a distrus peste 15.000 de clădiri şi zeci de tronsoane auto suspendate ce croşetează giganticul oraş. Pagubele au fost evaluate la 20 de miliarde de dolari. Comentariile în privinţa seriozităţii execuţiei sunt de prisos, mai ales că mai toate construcţiile sunt pe parter. Singura scuză ar fi că lemnul nu „ucide" precum betonul. Spun asta, deoarece americanii, în afară de baraje, pasaje pentru autostrăzi şi ceva hale industriale pe parter, nu mai construiesc nimic din beton armat, ci totul pe structuri metalice.

De apreciat, totuşi, promptitudinea autorităţilor locale, care au trecut imediat la ajutorarea celor afectaţi de dezastru şi la o rapidă demarare a reconstrucţiei, ceea ce nu s-a întâmplat pe plaiurile mioritice în aceleaşi condiţii. Era de aşteptat să apară o nouă orientare privind standardele în domeniul construcţiilor civile, prea sensibile la „chemarea" Pământului, ceea ce s-a şi întâmplat. În anii următori, standardele s-au schimbat drastic în domeniul construcţiei locuinţelor şi spaţiilor comerciale în frumoasa Californie.

Târgul de carte de la Brive

Aida VÂLCEANU

A devenit un ritual. În fiecare an, tot Saint Germain–ul coboară la Brive. Ziarişti, critici literari, editori, agenţi literari, organizatori de târguri de carte, scriitori celebri pleacă vineri dimineaţa de la gara Austerlitz din Paris pentru trei zile de întâlniri cu cititorii şi de sărbătoare. În tren, *foie gras,* vin bun, discuţii, bârfe. Toată lumea vrea să aibă un loc în trenul mitic care merge la Brive în noiembrie. De fapt, aceasta a fost ideea foarte bună a organizatorilor de acum treizeci de ani. Cum să convingă scriitorii celebri şi academicienii să vină în micuţul oraşel din centrul Franţei? Îmbiindu-i cu – foarte bunele – produse locale. La început, librarii instalau cărţile printre legume, era chiar un târg unde gospodinele veneau la cumpărături. Praz şi cărţi, aceasta a fost ideea nebunească a primarului de atunci. Anii au trecut. Astăzi, târgul de la Brive a devenit al doilea eveniment editorial în Franţa (după Târgul de la Paris), 300 de scriitori participă la întâlniri şi peste 100.000 de persoane aşteaptă în ploaie să le vină rândul pentru a întâlni scriitorii şi cumpăra cărţile cu dedicaţie. Ambianţă de sărbătoare, veselie, glume, căldură, academicieni lângă vedete de la televiziune şi chiar oameni politici (anul acesta, François Hollande, candidatul Partidului Socialist la alegerile prezidenţiale, a petrecut două zile la Târgul de carte).

Emmanuel Carrere, Premiul *Renaudot 2011,* Alexis Jenni, Premiul *Goncourt 2011,* şi Sorj Chalandon, *Premiul Academiei Franceze,* au sosit împreună la Brive.

Antoine Gallimard, patronul edituri Gallimard, care sărbătorea anul acesta la Brive un secol de existenţă, nu a ratat de altfel ocazia de a sublinia, în discursul său, că Nicolas Sarkozy, actualul preşedinte, nu a venit niciodată la Târgul de la Paris şi l-a felicitat cu căldură pe Francois Hollande. Campanie peste tot? Nu doar. În aceste momente, cruciale pentru lumea cărţii datorită introducerii tabletelor digitale, este cu siguranţă interesant pentru editori să-l sensibilizeze la problemele lor pe cel pe care toată lumea îl anunţă ca viitorul preşedinte al Franţei. *Affaire a suive,* cum se spune pe aici. Dar, până atunci, citiţi mai degrabă cartea ziaristului–scriitor Sorj Chalandon, *Retour a Killybegs* (editura Grasset), care a obţinut la Brive *Premiul limbii franceze* (şi *Premiul Academiei Franceze* cu câteva zile mai devreme). Povestea unui trădător din timpul războiului civil din Irlanda, povestea universală a omului prins într-o dramă care îl depăşeşte. Şi, dacă din întâmplare sunteţi în Franţa anul viitor, în jur de 10 noiembrie, veniţi la Brive! Rezervaţi-vă din timp masa la faimosul Chez Francis şi biletul la discoteca pe nume *Cardinal* şi veţi avea ocazia de a vedea de foarte aproape pe toţi cei care fac literatură în Franta. Ambianţă de tabără şcolară garantată!

România de pretutindeni

Un argeșean prin lume
Popas în Spania (II)

Ion PĂTRAȘCU

Sevilla – capitala Andaluziei. Începând cu secolul al XIX-lea, scriitorii români, cu preocupări hispanice și fascinați, probabil, de misterul maurilor, au luat cu asalt Spania, lăsând ca mărturie pagini memorabile privind această țară și raporturile culturale româno-spaniole. Citez la întâmplare: *Notes sur l'Espagne,* ale lui Mihail Kogălniceanu, *O mică țară latină,* de Nicolae Iorga, *Note de drum din Spania,* de Mihai Ralea, *Itinerar spaniol*, de Liviu Rebreanu, *1.000 de ore în Spania,* de Valentin Silvestri etc. Nu-l pot uita nici pe poetul pătimirii noastre, Octavian Goga, care pătimea în Spania din cauza lipsei de vegetație. El nota:
În țara asta nu se poate cânta frunză verde,
pentru că nu există.

Lui Vasile Alecsandri îi rezerv un loc aparte, nu doar pentru frumoasele lui *Note de călătorie în Nordul Africii, Spania și Sudul Franței,* ci, mai ales, pentru traseul cultural urmat în Sevilla, împreună cu prietenul său francez, scriitorul Prosper Merimée. După o călătorie obositoare de la Cadiz, hurducați în caleașca trasă de 10 sau 12 catâri, cei doi amici au făcut un popas mai lung la Sevilla, capitală a Andaluziei până în zilele noastre. Pentru început, ghid a fost Merimée, urmând itinerarul eroinei sale din nuvela *Carmen,* care l-a inspirat pe George Bizet să compună celebra operă cu acelasi nume (fără să fi trecut vreodată Pirineii). Astfel, ei au pornit de la Fabrica de tutun (astăzi una din universitățile Sevillei), acolo unde gitana – focoasa țigancă – l-a sedus pe brigadierul Don José din Garda Dragonul. De acolo, au plecat spre scena tragediei, trecând pe lângă o minune arhitectonică, Palatul San Telmo (sfântul patron al navigatorilor), unde funcționa pe vremuri colegiul pentru pregătirea căpitanilor caravelelor care circulau spre Lumea Nouă. Alecsandri și Merimée se mai opreau să admire clădirea-bijuterie care adăpostește Teatrul Lope de Vega. Intrând pe bulevardul Cristofor Columb, lăsau pe stânga o minunată moștenire maură – Turnul de Aur – și ajungeau în Plaza de Toros de la Maestranza. Aceasta este arena coridelor, în fața căreia Prosper Merimée a decis să destrame triunghiul amoros: Carmen, Don Jose și toreadorul Escamillo. Aici, Don Jose nu a mai putut suporta umilința trădării lui Carmen și s-a răzbunat, înjunghiind-o mortal. Pe locul acela, se află astăzi o statuie a lui Carmen, care parcă se întreabă mereu *ce nu a înțeles Don José?*

De acolo, cei doi prieteni au mai făcut câțiva pași pentru a-l saluta pe Wolfgang Amadeus Mozart, aflat la masa de lucru și grăbit să termine opera *Nunta lui Figaro,* pe care oricum nu acolo a compus-o. Urmând același itinerar cultural, scriitorii noștri au ajuns și în frumosul cartier medieval evreiesc, Barrio de Santa Cruz, unde, prin labirintul de străduțe, au găsit tocmai ceea ce căutau: în Plaza de Alfaro s-au oprit sub balconul Rosinei, eroina din opera *Bărbierul din Sevilla* (inspirată de piesa lui Beaumarchais). În Plaza de Santa Cruz ei au păstrat un moment de reculegere la locul de veci al celebrului pictor sevillan Bartolomé Estebán Murillo, considerat una dintre figurile principale ale barocului spaniol în arta plastică. Au ajuns și la Plaza Dona Elvira, care prin secolele XVI-XVII era folosită drept teatru în aer liber pentru prezentarea comediilor lui Miguel de Cervantes. Nu au ocolit nici valorosul Muzeu de Artă, care în Spania este depășit doar de cunoscutul Prado din Madrid. Acolo au admirat mai ales pânzele celebrilor pictori locali, Murillo, Velazquez, Zurbaran, dar și faimoasa statuie *Sfântul Jerome* a năstrușnicului Pietro Torrigiano. Spun aceasta pentru că, atunci când lucra la Roma cu Michelangelo, s-a înfuriat din te miri ce și l-a lovit cu ciocanul în față pe faimosul italian. A fugit repede, pentru a scăpa de ștreang, dar nu a nimerit mai bine nici în Sevilla. Ducele de Arcos nu i-a plătit suma convenită pentru statuia Fecioarei, iar el a avut un nou acces de furie, distrugându-și opera, tot cu ciocanul. Aici intervine Inchiziția cu acuzația gravă că a distrus un obiect sacru, pentru care este aruncat în închisoare, unde moare de foame, dar nu recunoaște *crima,* așa cum i se cerea.

Din acest punct ne despărțim de Alecsandri și Merimée, care, după ce au admirat tot ceea ce se putea admira din preaplinul operelor de artă maură, mudejar și creștine, și-au continuat călătoria spre Granada și Cordoba. De aceea, propun ca noi să ne îndreptăm atenția spre originile Sevillei. Parcurgând partea veche a urbei, ajungem în fața Primăriei, un splendid monument arhitectonic, pe fațada căruia găsim Certificatul de naștere al orașului. În una dintre nișe se află statuia părintelui mitic, Hercule, cunoscut de spanioli drept navigator fenician. Fiul lui Zeus se afla probabil prin zonă în căutarea merelor de aur. Într-o altă nișă îl găsim pe Julius Cesar, care mai întâi a distrus orașul, iar apoi l-a reconstruit din temelii. Despre originea latină a sevillenilor, a spaniolilor în general, controversele nu sunt noi. Chiar dacă împăratul Traian s-a născut în orașul antic Italica, de lângă Sevilla, cronicile medievale spaniole nu îi recunosc paternitatea. În articolul scriitorului spaniol Ramon de Besterra, publicat în 1929 în primul număr al revistei *Hispanica,* se sublinia că „Traiano es rumano y espanol" (Traian este român și spaniol). Ceva mai târziu vine și Alexandru Busuioceanu, scriitor român în exil în Spania, cu lucrarea sa *Zamolxis sau mitul dacic în istoria și legendele spaniole.* El constata cu uimire că în cronicile medievale spaniole nu se consemnează nimic despre cucerirea Daciei, deși a fost făcută de un împărat iberic. Mirarea lui devine și mai mare atunci când ajunge la afirmația cronicarilor spanioli cum că hispanicii sunt descendenți ai geților sau dacilor. Lucrarea lui Busuioceanu a prezentat interes încă dinainte de 1989, fiind publicată la Editura Meridiane (1985) și republicată de Editura Dacica (2009).

Continuând incursiunea în istoria Sevillei, să ne oprim puțin în epoca maură și postmaură (712-1609), despre care s-au scris, probabil, biblioteci întregi.

Să reținem, pentru început, că până la încheierea dominației arabe, Sevilla devenise unul dintre cele mai prospere centre comerciale și culturale. Arhitectura islamică atinge aici culmile splendorii sale. În cele peste cinci secole de prezență arabă, apar cele mai frumoase palate, clădiri publice, moschei, parcuri, cu vestitele havuzuri (fântâni arteziene). Când moscheea locală devine prea mică, se înalță una la concurență cu cea din Cordoba, care avea deja faima de cea mai măreață din lumea occidentală.

Așa cum s-a întâmplat în toate marile civilizații, și la Sevilla intervine fenomenul stratificării culturilor. Astfel, peste monumentele romane au apărut cele vizigote, înlocuite și ele de cele maure care, la rândul lor, vor face loc celebrelor edificii mudejar și creștine. În acest context, peste Marea Moschee din Sevilla s-a construit actuala Catedrală, care era întrecută doar de sora ei londoneză. A fost păstrat, însă, minaretul acelei moschei, care este considerat astăzi o strălucită moștenire maură.

Am menționat epoca postmaură. Este vorba de perioada cuprinsă între 1247, când s-a încheiat dominația maură în Sevilla, și 1609, când au fost expulzați *moriscos*, maurii creștinați sau noii creștini. Aceasta este epoca artei mudejar, care îmbină armonios elementele creștine (romanice, gotice sau renascentiste) cu cele maure. Este o artă specific andaluză, care nu poate fi definită nici maură, nici creștină. Artizanii acestei arte au fost *mudejjan*-ii (în arabă: cei cărora li s-a permis să rămână după Reconquistă). Sevilla tezaurizează unele dintre cele mai reprezentative opere de artă *mudejar.* Două dintre acestea sunt Casa lui Pilat și Palatul lui Pedro I. Din perimetrul andaluz mai trebuie menționat, tot cu titlu de exemplu, Sinagoga și, respectiv, biserica San Miguel din Cordoba, precum și Mănăstirea Rabida (în regiunea Huelva din sudul Andaluziei), locul unde s-a recules Cristofor Columb înainte de a pleca în istoricul voiaj spre Indii, descoperind însă America.

Dar să revenim la Sevilla, care păstrează cu mândrie cel mai strălucit exemplu de artă mudejar. Este vorba de palatul lui Pedro I, construit în anul 1364, în cadrul fortăreței maure Alcazar. Acolo toate excelează, fie ele săli, holuri, curți interioare, grădini sau fântâni arteziene.
Dar, mai frumoasă și mai frumoasă a rămas Sala Ambasadorilor, fără egal în lume. Așa se spune. Aceasta pentru că Sala are o decorație bogată, în stil *mudejar,* fiind încununată de o cupolă din care se scurg mii de stalactite aurite. Este greu de descris acest palat, așa că el trebuie văzut. Eu, unul, mă las păgubaș.

De aceea, părăsesc Palatul și traversez, pentru a nu știu câta oară, centrul istoric al orașului, considerat cel mai mare din Europa. Am în gând să ajung pe „strada șerpilor", Calle de las Sierpes. Știam că acolo, prin secolul al XVII-lea, Miguel de Cervantes a petrecut ceva timp în închisoarea regală, unde a conceput romanul său de căpătâi, *Don Quijote de la Mancha.* Prin el, celebrul scriitor, poet și dramaturg deschidea calea realismului ca estetică literară. Este opera în care el se manifestă în voie pe tărâm epic, tragic și comic. Cervantes este scriitorul care a avut o influență determinantă asupra limbii spaniole, cunoscută ulterior drept *la lengua de Cervantes.*

După o vizită extrem de solicitantă, chiar și fizic, se impunea un popas de odihnă, dar și de reflecție. M-am oprit în cunoscutul *Parc Maria Luisa.* Nu eram atras doar de băncile sale și de umbra deasă a copacilor seculari. Eram curios să văd pavilioanele construite, în cele mai inspirate stiluri arhitectonuce, pentru Târgul Hispano-American din anul 1929. Am început cu Plaza de España, unde am admirat un complex de clădiri, îmbinate într-o unitate arhitectonică compactă, de formă semicirculară, unde șochează armonia perfectă în care sunt îmbinate marmura, cărămizile roșii și cunoscuta faianță spaniolă, numită *azulejos.* Cu asemenea faianță au fost meșterite și minunatele panouri alegorice, reprezentând cele 58 de provincii ale Spaniei, individualizate prin ceea ce are fiecare mai caracteristic.

În partea opusă a parcului, am ajuns în Plaza de America, unde m-am trezit în fața pavilionului Regal, construcție în stil gotic flamboiant. Am ajuns, apoi, la un palat în stil renascentist, care găzduieste actualmente *Muzeul de Arheologie.* Aici, vizitatorul găsește una dintre cele mai bogate colecții de statui romane și mozaicuri din Spania. Există și un *Pavilion Mudejar,* cu colecții bogate de ceramică și porțelanuri, mobilier artizanal și unelte agricole, costume de curte, dar și minunate straie andaluze.

După această odihnă activă, instructivă, am rămas cu impresia că trebuia să spun câteva lucruri și despre traiul cotidian al locuitorilor acestui oraș încântător. Așa este și rămân dator. Pe data viitoare! *In sha' allah* (*Cu voia Domnului*), ar fi grăit maurul.

Sunetul poeziei

Mircea OPRIȚĂ

Sub pseudonimul Mihu Dragomir (numele în acte: Mihail C. Dragomirescu), autorul a făcut o carieră de poet, prozator și traducător. S-a născut în 24 aprilie 1919, la Brăila, unde începe și liceul („N. Bălcescu"), continuat la București și finalizat tot la Brăila (Liceul Comercial), după încurcături pricinuite și de o eliminare sub acuzația de „nihilist". Și studiile superioare (Academia Comercială din București, Școala de Ofițeri în Rezervă din Bacău) i-au fost marcate de schimbări de profil și de întreruperi, unele din cauza participării sale la cel De-al Doilea Război Mondial. A debutat editorial cu un volum de poezii publicat pe cont propriu (*Gânduri prăfuite,* 1936), urmat de *Rugă de ateu* (1938) și *Înger condeier* (1939). După război a ocupat posturi în redacția ziarului *Înainte* din Brăila și la revista *Viața românească*. A îndeplinit funcția de redactor-șef la revistele *Tânărul scriitor,* mai târziu la *Luceafărul* (1958-1960). Volumele de poezii publicate în această perioadă (*Prima șarjă,* 1950; *Stelele păcii,* 1952; *Pe struna fulgerelor,* 1955; *Odă pământului meu,* 1957; *Stelele asteaptă pământul,* 1961; *Inelul lui Saturn,* 1964, și altele) adună versificări patetice pe teme cotidiene și elogii festiviste aduse noilor realități, socialiste. În ultimele două culegeri figurează și poeme închinate cuceririi spațiului cosmic. Ca traducător, pe lângă scrieri din Edgar A. Poe, M.K. Simonov, A. Surkov, A. Iașin, Lope de Vega și John Steinbeck, a transpus în românește (în colaborare cu C. Vonghizas) romane de H.G. Wells: *Mașina timpului, Insula doctorului Moreau, Războiul lumilor, Când se va trezi Cel-care-doarme* și *Primii oameni în Lună.* A murit în 9 aprilie 1964, la Giurgiu.

La fel ca Victor Kernbach, Mihu Dragomir s-a interesat de doctrina paleoastronautică, în formularea savantului sovietic Matest M. Agrest. În 1960, autorul nostru comentează ipoteza lui Agrest în revista *Luceafărul,* pe care o conducea. Tot acolo (numerele 14 și 18 din 1960) va publica, sub titlurile *Oamenii planetei a patra* și *Ultima astronavă,* două fragmente din propria sa ilustrare literară a acestei ispititoare teorii: nuvela *Legenda îngerilor,* care deschide singurul volum de anticipație al autorului, *Povestiri deocamdată fantastice* (1962). Pe Marte, bătrâna planetă agonizantă, o civilizație avansată și-a încheiat socotelile și pleacă spre alte stele, mai primitoare. Condusă de Es, un „dur" al Cosmosului, o navă întârziată ia și ea calea marii călătorii, lăsând în urmă un peisaj dezolant:

„Pe ecrane se vedeau, mereu mai aproape, întinderile pustii. Coborând aproape de suprafața planetei, astronava făcea un ultim ocol. Jos, se desfășura relieful pe care astronauții îl cunoșteau atât de bine, din copilărie. Îl avuseseră înaintea ochilor pe pereții școlii. Îl desenaseră pe caietele lor, îl priviseră din zborul microplanelor, cu care fiecare familie colinda, în zilele de odihnă, planeta. Munții roșcați, scunzi, cu gheburile netezite de măcinarea nemiloasă a jocului zilnic dintre arșiți și geruri, adânciturile întunecate ale mărilor pierite, marile albii ale fluviilor dispărute, geometria zămbitoare a așezărilor cu ziduri de metal alb, azi părăsite, rețeaua marilor canale năpădite de vegetația pitică, negricioasă, care pusese stăpânire pe toată planeta... Nu se vedea nicăieri nicio mișcare. O tristețe grea, tăcută, plutea în astronavă, ultima astronavă ce trecea deasupra acestor întinderi pentru totdeauna părăsite. Ei, cei din urmă, priveau planeta pe care atâta vreme înflorise viața. În laboratoarele și bibliotecile astronavei erau închise ultimele mărturii ale morții acestui glob înghețat. Palmă cu palmă, solul fusese filmat, rocă cu rocă analizată și inventariată, tot ce se întâmplase în ultimele zece evoluții de agonie era înregistrat acolo, într-un album trist și de neînlocuit. Întinderile planetei rămâneau ca un muzeu gigantic, fără paznici și fără vizitatori, în afară de meteoriții ce se abăteau, din când în când, tot atât de inerți ca și planeta care îi atrăgea, cu firavele și ultimele ei forțe."

Într-un surprinzător contrast cu aceste imagini ale ruinei generale apare „planeta albastră", Pământul ocolit de astronave ca lume interzisă, declarată ostilă vieții și menținută cu un asemenea fals statut în mentalul colectiv de-a lungul unui nesfârșit lanț de generații. Un accident îi obligă

Mihu Dragomir, Chira Dragomir, Eusebiu Camilar, la Parthenon (imagine de pe internet)

pe extratereștri să coboare pe Terra, unde aerul bogat în oxigen îi înăbușă, apa îi uluiește prin cantitate și puritate, vegetația abundentă și fauna de o incredibilă diversitate le copleșesc simțurile tocite în uniformitatea marțiană. Un veritabil Eden natural, blând și darnic, se revelează astfel străinilor, spulberându-le vechile prejudecăți. Apariția localnicilor, care îi adoră pe astronauți în calitate de „zei" veniți din cer, întregește imaginea paradisiacă, tulburându-i pe străini și făcându-i să-și dorească un popas perpetuu în universul abia descoperit. Lucrul

Reni, Basarabia

Uzdin, Serbia

acesta e, însă, de neconceput pentru șeful misiunii. Marcat de indestructibile prejudecăți, el nu crede în reușita vreunei tentative de a ridica populația unei planete, din primitivitatea „primei liniști", la nivelul unei civilizații avansate. Consternat, intuiește procesul invers: pericolul ca oamenii lui să fie absorbiți și anihilați în universul necunoscut: „Ceea ce îl neliniștea mai mult era tăcerea de care se învăluia Ad și alți câțiva astronauți. Femeile cu lungi veșminte albe îi atrăgeau, cum atrăsese planeta albastră astronava pe orbita ei neiertătoare. Ei nu cunoscuseră încă femeia, iar aceste ființe de pe planeta albastră aveau ceva tulburător, în părul lor lung și galben, în cântecele lor tărăgănate. Iar când astronauții mai sorbeau și sucul fructelor necunoscute, ceva nou le umbla prin sânge, ca o prevestire."

Pe fondul neînduplecat al rigidității sale structurale, dar și cuprins de un acces de nebunie când înțelege că obiectivele proprii și ale celorlalți din echipaj devin complet divergente, Es decolează singur, dezintegrând în mod accidental astronava. Ca într-o ilustrare deplină a ipotezei lui Agrest, paleoastronauții marțieni rămân, așadar, să-și amestece până la confuzie destinul propriu cu cel al planetei de adopție.

Altă povestire notabilă, *Pe lungimea de undă a Cosmosului,* abordează tema comunicării cu civilizațiile extraterestre. O navă aflată în misiune la mare distanță de sistemul solar recepționează o muzică tulburătoare, „revărsare melodică copleșitoare prin armoniile ei inedite". Sub vraja acestui neașteptat flux simfonic, membrii echipajului trăiesc, fiecare în felul său, momente de revelație menite să le limpezească întâmplări vechi, împovărătoare pentru conștiință, ori să le dea în mod acut sentimentul unor împliniri încă reținute de un baraj al propriei incredulități. Toate răspunsurile purtate pe muzica siderală sunt optimiste și reconfortante. Lui Lev, „Simfonia Cosmosului" îi vorbește pe tonuri calme despre singurătatea care îl așteaptă la întoarcerea pe Pământ, Elei despre vinovăția în dragoste, lui Alex despre patima explorărilor, iar lui Laurențiu îi întărește încrederea în existența râvnitelor civilizații extraterestre.

Mihu Dragomir este un temperament romantic, însuflețit de elanuri vizionare ce conduc temele și motivele sale SF spre soluții poetice, de o pronunțată idealitate. În aria genului, el rămâne tributar anticipației sovietice și în special lui Ivan A. Efremov, a cărui viziune idilic-optimistă asupra viitorului (inclusiv al celui „răsturnat" în trecutul paleoastronautic al Pământului) și-a însușit-o. Din aceeași zonă de influență provine și linia profund antropocentristă în care își conturează propriile propuneri de alieni înzestrați cu rațiune și constructori de civilizații cosmice. Trebuie menționată, însă, și strădania autorului nostru de a răspunde clișeelor devitalizate din științifico-fantasticul tehnicist prin soluții înnoitoare. Motivele genului se introduc în text cu economie și, adesea, doar ca pretext. Stilul bogat în nuanțe nu mai este al unui amator, ci chiar al unui profesionist al literaturii. În ce privește personajele, li se atribuie trăiri interioare, la un nivel psihologic de adâncime mai mult simulată decât autentică, și sunt conduse spre conflicte umane verosimile, chiar dacă minore uneori. *Columbiana* (un tânăr astronaut vrea să dea planetei explorate de el numele iubitei sale, dar face o criză de isterie descoperind că, din greșeală, explorase alt corp ceresc decât cel spre care fusese trimis), *Omul-planetă* (o altă criză, de data aceasta de singurătate hiperbolizată, ca replică la permanentele neînțelegeri de cuplu astronautic), *Reîntâlnirea cu Griffin* (într-o lume a viitorului, personajul lui Wells se confruntă, în mod demonstrativ, cu propria sa inutilitate) corespund acestor observații, iar câteva povestiri apărute postum (*Cutia cu tranzistori, Discutând în Morse*) sunt mici glume, probabil nefinisate, pornite de la cibernetică. Alături de Adrian Rogoz, Ion Hobana, Sergiu Fărcășan și, din nou, Victor Kernbach, Mihu Dragomir ilustrează, prin partea cea mai bună a creației sale, eforturi menite să scoată SF-ul românesc din impasul său dogmatic și tehnicist, cunoscut în jurul anului 1955.

Ars longa...

Concert de muzică bizantină la Pitești

Sorin-Dănuț RADU

Miercuri, 2 noiembrie, am participat la un moment special. Pe scena Casei Sindicatelor a avut loc prima ediție a Concertului de muzică bizantină. Evenimentul a fost organizat de către Protoieria Pitești, prin Biroul de catehizare a tineretului, Editura Filos și Filarmonica din Pitești, și s-a aflat sub binecuvântarea Înaltpreasfințitului Calinic, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului.

Parteneri au fost Consiliul Județean Argeș, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Argeș, Editura Tiparg, dar și mass-media argeșeană. Asa cum a subliniat prezentatorul, pr. Octavian Duminică, acesta este un moment unic pentru o seară *duhovnicească,* prilej nimerit pentru a scăpa de *nevoile lumești, televizor și calculator...*

Muzica bizantină, prezentă în serviciul liturgic din bisericile ortodoxe, cunoscută și sub numele de *psaltică* (gr. *psaltiki*), este și rămâne un simbol viu al strălucirii *teofanice* (artă ecleziastică încercând să exprime o frumusețe originală, Dumnezeiască, unică, transcendentală). În esență, este o muzică exclusiv omofonă și melodică, excluzând armonia sau cântarea pe mai multe voci.

Grupul Ioan Zmeu

Originea sa o putem găsi chiar la primii creștini din timpul Mântuitorului: evanghelistul Matei amintește de Cina cea de Taină, când s-au *cântat laude* (Matei, 26, 30), dar mai ales la Sfântul Ignatie Purtătorul de Dumnezeu († 107), căruia i s-au arătat în vedenie cetele îngerești, lăudând Sfânta Treime în cântare antifonică. Iar Sfântul Efrem Sirul († 373/379), spranumit și *alăuta Duhului Sfânt,* ne-a lăsat aproape o mie de laude și imnuri.

În biserică, conform tradiției, se vor alcătui grupuri de cântăreți – numiți și *psalți* – conduse de un *protopsalt,* echivalentul solistului din grupurile corale.

Grupurile psaltice invitate la acest moment au fost, în ordine: *Horevma* – Prahova, *Sfântul Grigorie Decapolitul* – Vâlcea, *Ioan Zmeu Protopsaltul* – Curtea de Argeș și, în final, grupul *Tronos.*

Grupul de psalți Horevma, condus de psaltul Cristian Boroș, a luat ființă în anul 2007, la inițiativa cântăreților de la Mănăstirea Turnu. În traducere, numele grupului înseamnă *bucurie* sau *săltare de bucurie.*

Ceea ce atrage atenția asupra grupului este faptul că membrii acestuia, în afara vocației de psalt, sunt (și) practicanți ai altor meserii, astfel: doi actori, doi tehnicieni dentari, un stomatolog, un asistent universitar la Universitatea Ecologică și chiar un elev la Colegiul Național „I.L. Caragiale” din Ploiești. Li se alătură un ieromonah slujitor la Mănăstirea Turnu, Prahova, un preot din satul Mărtănuș, Covasna (fost psalt la Biserica Mihai-Vodă, București) și alți psalți de la diferite biserici din București (Biserica Mihai-Vodă, Biserica Sf. Andrei).

Grupul participă la diferite evenimente caritabile, împreună cu Compania de teatru Passe-Partout a actorului Dan Puric. Repertoriul a inclus: *Intra-vom în casa Ta, la începutul priveghierii* (glas 8); *Treptele Antifoanelor la Utrenie* (glas 5), după Petru Lampadarie; *Trupul lui Hristos* (glas 3) și *Toată suflarea, pe larg* (glas 4 aghia), după Sf. Ioan Damaschin.

Grupul psaltic Sfântul Grigorie Decapolitul a fost, poate, cel mai tânăr grup prezent, având în componența sa maici din cadrul Mănăstirii Bistrița din Arhiepiscopia Râmnicului (cu hramul Adormirii Maicii Domnului), unde se păstrează moaștele Sfântului Cuvios Grigorie Decapolitul († 842).

Din inițiativa maicii starețe, stavrofora Mihaela Tamaș, maicile participante la cântarea de strană au început studierea muzicii psaltice, ca urmare a aprofundării tradiției spirituale bizantine. La dorința credincioșilor, a fost înregistrat primul CD în anul 2010, conținând cântările din cadrul *Vecerniei* și *Liturghia de la Slujba Sfântului Cuvios Grigorie* (20 noiembrie), ocrotitorul mănăstirii. De altfel, grupul mai înregistra, tot în 2010, un CD cu *Colinde și Cântări la Nașterea Domnului.* Repertoriul a inclus: *Slavă...*, din cadrul Vecerniei de la Slujba Adormirii Maicii Domnului, pe cele 8 glasuri bisericești, de Dimitrie Suceveanu; *Cântarea IV și VI din Canonul Sfântului Cuvios Grigorie Decapolitul* (gls. 1), pe note de pr. Cristian Todireanu; *Slava de la Laude din Utrenia de la prăznuirea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil* (gls. 5), de Dimitrie Suceveanu și *Slavă să aibă...*, cântare irmologică întru slava Preasfintei Treimi (glasul 1).

Grupul de psalți al Catedralei Arhiepiscopale a Argeșului și Muscelului este înființat din binecuvântarea ÎPS Calinic în anul 2005, cu dorința de a se reveni la tradițiile psaltice străbune și poartă numele de „Ioan Zmeu Protopsaltul”. Dirijor fondator al acestui grup psaltic este diaconul Codruț Dumitru Scurtu.

Grupul de psalți „Ioan Zmeu Protopsaltul” a participat la o serie de concerte din cadrul Festivalului Internațional de Muzică Corală „D.G. Kiriac”, începând cu anul 2006. Tot în 2006 participă, alături de Corala „Orfeu” de la Curtea de Argeș, la Festivalul Menemeny din Tesalonic. Grupul de psalți, alcătuit din preoți, diaconi, profesori și elevi de la Seminarul Teologic Neagoe-Vodă Basarab, susține strana Catedralei Arhiepiscopale din Curtea de Argeș. Repertoriu: *Troparul Sf. Neagoe-Vodă Basarab* (gls. 1), prelucrare de diaconul Codruț Dumitru Scurtu; *Troparul Sf. Mc. Filoftea* (gls. 7); *Anixandari,* de Popescu Pasărea; fragment din *Paraclisul Maicii Domnului* și *Balada Sf. Martiri Brâncoveni* (notată pe psaltichie de diaconul Codruț Dumitru Scurtu).

Tronos, grupul de psalți ai Patriarhiei Române (condus de diaconul Mihai Bucă-Buchet). Din perioada Școlii de Cântăreți, care funcționa în cadrul Seminarului Teologic Ortodox din București, apare dragostea pentru muzica bizantină a protopsaltului, care strânge în juru-i colegi de clasă, colegi de școală, dar și tineri din alte domenii, dornici să înțeleagă, să cânte și să transmită mesajul rugăciunilor prin intermediul muzicii.

Absolvind Școala de Cântăreți, Mihai Bucă-Buchet

Grupul Tronos

este angajat la strana Catedralei Patriarhale în 1997. Acum încep încercările de închegare a unui grup sub conducerea sa, numindu-se simplu „Grupul de psalți al Catedralei Patriarhale”, remarcându-se în înfrumusețarea slujbelor fastuoase de la Patriarhie sau alte biserici, cu ocazia hramurilor sau a altor manifestări, în concertele susținute în țară și afară, dar și în imprimările realizate.

Din 2007, la sugestia Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, grupul primește numele de *Tronos,* adăugându-și membri noi, unii dintre aceștia ajungând diaconi sau preoți.

Repertoriul cântat la acest concert a inclus: *Psalmul 102* (aghioritic); *Frăiele părintești,* de Thrasivoulos Stanitsa (traducere de psaltul Ovidiu Avram); *Acum toate s-au umplut de lumină,* de Grigorios Stathis (traducere de protopsaltul Marian Cotiga); *Doxologia Pentafon,* de Anton Pann; și *Psalmul 41* (glasul 3), interpretat de pr. Nicola Malek, rasofor Iosif Shattahi (piesă în limba arabă). Ca bis, a fost oferită o prelucrare din folclor: *Mugur, mugurel.*

Organizatorii își doresc ca la următoarele ediții ale concertului publicul iubitor de muzică bizantină să se poată bucura și de prezența unor grupuri din străinătate. Am dori ca astfel de activități, care pun în valoare identitatea noastră spirituală și o parte importantă din lumina culturală a Bizanțului, să aibă o rezonanță mai mare în societatea actuală, în care astfel de preocupări sunt lăsate pe plan secund.

Citim din clasici

În locașul lui Neagoe se află așadar, de la 1551-1557 înainte, și chipul lui „Negru Vodă”, consfințit ca „descălecător”, recunoscut și de biserică, al țării. *Cronica despre Radu de la Afumați,* deși inspirată de domnie, în orice caz exprimând punctul ei de vedere, a fost scrisă de un partizan al lui Radu de la Afumați, foarte probabil de un boier de seamă. Cu zugrăvirea portretului lui „Negru Vodă” (care aparținuse în realitate voievodului Vladislav I) în biserica Mănăstirii Argeș, se face un mare pas pentru inserarea în real a acestei plăsmuiri cărturărești.

Apariția lui „Negru Vodă”, după aproape două decenii, la 8 ianuarie 1569, în hrisoavele mănăstirii Tismana, este mai puțin neobișnuită, dacă avem în vedere reprezentarea sa printre chipurile domnești de la mijlocul secolului al XVI-lea în necropola din vechiul oraș al Argeșului, care – în intenția ctitorului ei – continua pe aceea de la Biserica Sf. Nicolae Domnesc.

De aici, din biserica lui Neagoe, vor veni zugravii să preia chipul lui „Negru Vodă” pentru biserica mănăstirii lui Matei Basarab din Câmpulung, pentru vechiul schit al Brădetului, pentru însăși Biserica Sf. Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș (pe același loc unde fusese zugrăvit „modelul” lui „Negru Vodă”, Vladislav I), toate venerabile ctitorii.

(Pavel Chihaia, „Cronica despre Radu de la Afumați (1525)”, cap. 9 în *De la Negru Vodă la Neagoe Basarab*, Editura Acad. RSR, București, 1976.)

Un dar pentru posteritate

85 de ani de la moartea lui Monet

Mariana ȘENILĂ-VASILIU

La **12 noiembrie 1918,** chiar a doua zi după semnarea armistițiului prin care Franța ieșea victorioasă din prima conflagrație internațională, pictorul Monet i-a scris prietenului și protectorului său, omul politic Georges Clemenceau, că intenționează să doneze statului două panouri din seria mare a „Nuferilor": *„Nu e mult, însă e unica modalitate de a participa la Victorie*". Clemenceau i-a sugerat însă că, pentru ca gestul și darul său să fie complet, crede că ar fi mai potrivită donarea întregii serii a „Nuferilor" statului francez ca pe un „monument închinat păcii". Monet a fost de acord în schimbul achiziționării de către stat a tabloului „Femei în grădină", o capodoperă de artă impresionistă ce îl exprima pe pictor.

Părțile fiind de acord asupra condițiilor, s-a ajuns la spinoasa problemă a expunerii ansamblului. Inițial, pictorul se gândise la Muzeul de Arte Decorative, însă, ideea nefiind acceptată, oficialitățile l-au pus să aleagă între clădirile gemene din parcul Tuileries, Jeu de Paume și Orangerie. Prea îngust, spațiul de la Jeu de Paume a fost respins de către artist. În cele din urmă s-a oprit la sala de la demisol de la Orangerie, cu condiția remodelării arhitecturale a spațiului de expunere pe plan oval, capabil să sugereze mediul în care picturile au fost concepute, din mijlocul lacului creat chiar de pictor la Giverny. Privitorul ar fi avut astfel vederea panoramatică a spațiului înconjurător.

Când Clemenceau îi făcuse propunerea de a dona „Nuferii" statului, numărul pânzelor nu acoperea spațiul propus, ca atare Monet a fost nevoit să-l completeze încât să acopere suprafața de expunere dată. S-a pus pe muncă încrâncenat, însă un an mai târziu, în scrisoarea pe care i-a adresat-o celuilalt prieten, Geoffroy, se plângea de starea de sănătate: *„Cât despre mine, biet prieten, mă aflu în cea mai neagră stare sufletească. Vederea mea iar s-a alterat și sunt constrâns să las de o parte jumătate din lucrările abia începute. Și mă tem că nu voi fi în stare să le termin.*" Teama lui Monet era îndreptățită, suferea de cataractă și, pe deasupra, Clemenceau, susținătorul său, a pierdut în 1920 la alegeri. Cum nu fuseseră încheiate actele oficiale privind donația, după retragerea lui Clemenceau de pe scena politică, se părea că totul este pierdut. Au apărut atunci hoitarii. Un colecționar japonez, Matsukata, i-a cerut pictorului să-i vândă două din panourile cu „Nuferii", iar un colecționar din Chicago s-a deplasat chiar la Giverny în vederea achiziționării ansamblului pentru Art Institute. Asociația „Prietenii Louvre"-ului au încercat să adune suma necesară achiziționării tabloului „Femei în grădină" pentru a urni lucrurile din loc. (În mod paradoxal, tabloul pe care „Prietenii Louvre"-ului doreau să-l facă în dar statului fusese respins la jurizarea din 1867.) S-a mai venit și cu ideea unui nou spațiu de expunere, la Hôtel Biron/Muzeul Rodin, unde se intenționa construirea unui pavilion special destinat să adăpostească ansamblul. Chestiunea ajunsese chiar să fie propusă spre dezbatere în Parlament. Birocrația era pe cale să spulbere generozitatea gestului lui Monet, iar operația de cataractă din 1923 l-a împiedicat să-și termine lucrările. De altminteri, Monet avea să moară orb. Ultima suflare și-a dat-o la 5 decembrie 1926 în brațele prietenului de o viață, Clemenceau, tot așa cum Leonardo, zice istoria, și-a dat duhul în brațele lui Francois I.

Monet, văzut de Renoir

Calvarul donației celebrelor pânze ale lui Monet avea să mai dureze. La 12 aprilie 1922 s-a semnat în cele din urmă actul de donație, iar la 19 ale aceleiași luni, Ministerul Artelor s-a angajat să facă lucrările de restaurare de la Orangerie. Între timp, arhitectul Bonnier a terminat de proiectat partea ce-i revenea în reorganizarea spațiului de expunere. Monet a lucrat până la extenuare sperând să termine de pictat panourile rămase: *„Toată iarna poarta mea a rămas închisă indiferent cui. (...) De multe ori însă sunt cvasiorb și trebuie să renunț la lucru. E greu de acceptat, dar așa e: un sfârșit trist, în ciuda bunei sănătăți de care mă bucur.*" Tortura terminării pânzelor uriașe a continuat și în iarna lui 1924-1925, căci Monet era un perfecționist și uneori distrugea ceea ce lucrase cu atâta chin. „Nu mai pot nici să dorm din cauza lor" (a „Nuferilor", n.n.), i-a declarat pictorul unui artist. „Noaptea continuu să fiu chinuit gândindu-mă la ce încerc să realizez. Dimineața mă ridic și mă întorc la trudă. Zorile îmi dau curaj. Dar abia pus piciorul în atelier, neliniștea reapare. Nu vreau să mor fără să fi dat tot ce am de spus sau, cel puțin, fără să fi încercat. Și așa în fiecare zi... Poate mâine..."

„Muzeul Claude Monet", nume care s-a dat ansamblului „Nuferilor" expuși la Orangerie, a fost în cele din urmă deschis la 16 mai 1927. Pictorul nu a mai apucat să se bucure de minunatul spectacol al capodoperei sale supreme. Darul făcut de el statului francez aparține însă astăzi întregii umanități. Cel care a trecut prin Paris fără să viziteze magnificul ansamblu al lui Monet de la demisol este privat de cel mai fascinant spectacol pictural.

André Lhote, pictorul pedagog și teoretician, spunea despre Monet că este un *„geniu fără creier*". În schimb, mie, picturile după rețetă ale lui André Lhote, deși impecabil construite, îmi par a fi lipsite de ceea ce este esențial în artă, sensibilitatea și efectul. În plus, lui Lhote îi scapă esența artei lui Monet, inventivitatea și modularea cromatică, acele variațiuni infinite ale culorii care dau măsura adevăratului colorist, care sunt un dat natural ce nu poate fi învățat. Din acest punct de vedere, Monet este uriaș. Când privitorul emoționat de spectacolul culorii uită de orice altceva, subiect, forme, trimitere la reperul real, pictura și-a atins plenitudinea. Atunci nu mai e loc de logică, povestiri și explicații. Cuvintele sunt blocate și cel mult se bâiguie în fața unor astfel de tablouri; asta și explică numărul redus de studii de care au parte acești maeștri ai culorii: pur și simplu nu pot fi traduși în vorbe, iar reproducerile după pânzele lor sunt cel mai mare chin pentru editori. Pictura în clar-obscur ori bazată pe contraste puternice nu ridică nicio problemă din punct de vedere tipografic, însă cum să redai acele vibrații ultrasensibile ale tonurilor sau nuanțelor de care un colorist de talia lui Monet, a lui Bonnard sau a lui Lucian Grigorescu se folosesc?

La prima mea întâlnire cu pictura lui Monet am rămas țintuită locului și mută. Textul sacadat, plin de puncte de suspensie al criticului Louis Gillet, afișat chiar înaintea intrării în sala de la Muzeul Marmotan, unde este adăpostită seria mică a „Nuferilor", mi-a arătat că nu eram singura în această situație. Blocat de admirație și emoție la vederea „Nuferilor", el scria: „Uimitoare pictură fără desen și fără contur... Cânt fără cuvinte... în care arta... fără autorul formelor, fără vignetă... fără anecdotă... fără legendă... fără alegorii... fără corp și fără față... prin simpla virtute a tonurilor... nu e decât efuziune... lirism. În care inima (artistului, n.n.) se dezvăluie... se dăruiește... își cântă emoțiile". Cel mai mare elogiu care poate fi adus unui pictor este tăcerea în fața artei sale. Numai poezia cu harul ei poate fi comparată cu o astfel de pictură. Când a închis ochii Monet, pe măsuța lui a fost găsit un volum de poezie al lui Baudelaire. Cartea era deschisă la poemul „Străinul": *„Iubesc norii... norii care trec... în depărtare... în depărtare... norii misterioși!*"

Cu toată neliniștea sa că nu va izbuti să exprime ceea ce avea de zis, ce putea arăta cu adevărat, „Nuferii" îl reprezintă și îl arată pe Monet așa cum era: un pictor genial, un uriaș cu sufletul vibrând de emoții pe care le reda în explozii de culoare.

Semnează în acest număr

- Horia BĂDESCU – scriitor, Cluj-Napoca
- ÎPS CALINIC – Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului
- Marian NENCESCU – scriitor, București
- Ion Ștefan GHILIMESCU – scriitor, Târgoviște
- Constanța APETROAIE – scriitor, Iași
- Florian COPCEA – scriitor, Turnu Severin
- Radu PETRESCU – scriitor, București
- Dragoș VAIDA – prof. univ., București
- Pr. Daniel GLIGORE – Curtea de Argeș
- Acad. Solomon MARCUS – București
- Nicolae MĂTCAȘ – prof. univ., București
- Acad. Petru SOLTAN – Chișinău
- Filofteia PALLY – istoric, Golești-Argeș
- Ion C. ȘTEFAN – scriitor, București
- Acad. Alexandru SURDU – București
- Cucu URECHE – artist plastic, C. de Argeș
- Maria Mona VÂLCEANU – scriitor, Pitești
- Nicolae CIOBANU – arhitect, SUA
- Aida VÂLCEANU – ziarist, Franța
- Ion PĂTRAȘCU – diplomat, București
- Mircea OPRIȚĂ – scriitor, Cluj-Napoca
- Sorin-Dănuț RADU – jurnalist, Pitești
- Mariana ȘENILĂ-VASILIU – artist plastic, Pitești